ANUL XXII
9
(879)
Sîmbătă
3 martie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DECENIILE AGRICULTURII SOCIALISTE

Noul drum

Mișcarea muncitorească din țara noastră a înscris ca problemă programatică a edificării societății socialiste și comuniste rezolvarea în spirit revoluționar a problemei agrar-țărănești. Clasa muncitoare, de-a lungul dezvoltării luptei sale revoluționare, a urmărit cu consecvență înfăptuirea acestui ideal.

Este meritul incontestabil al mișcării muncitorești din România, care încă din secolul al XIX-lea a atras atenția mișcării socialiste internaționale asupra problemei agrare ca parte integrantă a programului de înfăptuire a societății noi, socialiste. Această idee formulată în 1891 la congresul Internaționalei a II-a de la Bruxelles a înregistrat în 1893 cu prilejul congresului de la Zürich un mare succes, fiind susținută și de reprezentanții partidelor muncitorești din alte 8 țări, ceea ce demonstra interesul mișcării socialiste internaționale pentru problema agrar-țărănească.

Înțelegerea rolului țărănimii în transformarea economico-socială a țării izvora din cunoașterea faptului că țărănimea, în întreaga noastră istorie a fost clasa care, vreme îndelungată, a dus pe umerii ei greul bătăliilor pentru păstrarea și afirmarea ființei poporului român, pentru dezvoltarea națiunii, pentru libertate și o viață mai bună, pentru transformarea revoluționară a societății.

În pofida atîtor furtuni ale istoriei, țărănimea a asigurat permanența neclintită a poporului, păstrînd totodată comoara limbii și culturii naționale și înaltele virtuți ale spiritului popular. Ea a fost mult timp principala făuritoare a bunurilor materiale și spirituale, clasă care prin munca sa îndîrjită a făcut să renască de atîtea ori, din cenușă și ruină, țara distrusă și prădată de cotropitori.

Sensibilitatea și înțelepciunea țărănimii și-au găsit expresie nu numai în bogăția artei populare, de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, ci într-un cod moral superior în care sînt înscrise, la loc de frunte, cinstea și omenia.

Țărănimea a înscris pagini de eroism în lupta pentru dreptate socială și națională, împotriva exploatării și asupririi, pentru o viață mai dreaptă, mai demnă. La temelia tuturor marilor înfăptuiri ale României moderne se află fapta, gîndul și contribuția de sînge a țărănimii. Ea s-a aflat alături de clasa muncitoare, sub stindardul ridicat și purtat de Partidul Comunist Român în lupta împotriva exploatării capitaliste, a pericolului fascismului și războiului. În istoria glorioasă a Partidului Comunist s-au înscris răscoala țăranilor români și maghiari din 1934 de pe Valea Ghimeșului, acordul de front popular semnat în 1935 la Țebea, sub gornul lui Horia, de Blocul Democratic, Partidul Socialist și Frontul Plugarilor.

Victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944 a deschis calea unei vieți noi și țărănimii. Ea a inaugurat epoca unor profunde transformări revoluționare, democratice, a creat premisele înfăptuirii reformei agrare, care a dus la lichidarea proprietății moșierești și trecerea pămîntului în mîinile țărănimii muncitoare, deschizînd drumul dezvoltării democratice, revoluționare a României.

Înfăptuirea revoluției democrat-populare, cucerirea puterii politice de stat de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii au marcat

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 4-a

Corneliu Baba: „Odihnă la cîmp"

● În acest număr : ● FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI» : „Istoria pe scenă — reportaj de Cornel Nistorescu ● «Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor» : Interviu cu Mircea Florin Șandru ● Profil : Tudor Vasiliu ● Cronica literară : Dan Cristea despre volumul „Noaptea definitivă" de Matei Gavril ● Viața cărților ● Editarea teatrului enumerescian" de Al. Piru ● ACTUALITATEA LUI G. CĂLINESCU ● Articole de : ● Dim. Păcurariu și ● M. Ungheanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină.

CARTEA ÎN 1978

„Ispita" criticii foiletonistice (I)

Reluăm firul considerațiilor din foiletonul anterior consacrat aspectelor criticii și istoriei literare în 1978: („Onoarea criticii profesionale" „L" nr. 7, a.c.) observînd, așadar, că cea mai de seamă însușire a fenomenului în cauză constă în apropape manifesta preocupare a interpreților și exegeților de a-și inscrie demersurile analitice în contexte problematice, în cadre de referință cît mai întinse și mai complexe, în așa fel încît obiectul propriu-zis supus evaluării să-și releve determinările de esență sub cele mai diverse aspecte. Întrucît nu ne preocupă în mod special ideea de a epuiza lista volumelor apărute în decursul anului trecut, e de la sine înțeles că în cele ce urmează vom face apel la acele titluri care, într-un chip sau altul, vin în întîmpinarea „tezelor" formulate anterior.

Deosebit de instructiv ni se pare examenul orientat în direcția observării formelor pe care le capătă dialogul dintre valorile definitiv consacrate de tradiție și acelea stabilizate, în curs de stabilizare ori în proces de plină afirmare, circumscrise, deci, epocii contemporane. Fie că ne orientăm privirea dintr-o parte fie din cealaltă, se observă numaidecît că acest dialog convinge prin organicitatea lui ; ceea ce-i probează atît legitimitatea cît și funcționalitatea.

Poate să pară nefiresc, dar volumele care ne introduc cel mai direct în însuși miezul respectivului dialog, făcîndu-ne martori nemijlociți ai „replicilor" vii ce au loc în acest punct axial de-a dreptul incandescent, aparțin, așa-zicînd, criticii foiletonistice. Iată, spre a ne face mai bine înțeleși, supunem atenției culegerile următoare : **Între Ulysse și Don Quijote** de Constantin Ciopraga, **Alte lecturi și alte zile** de Mircea Zaciu, **Practica scrisului și experiența lecturii** de Lucian Raicu, **Opinii literare** de Gabriel Dimisianu, **Lecturi și recade** de Mihai Ungheanu. Dificultățile de care ne lovim în vederea eventualei calificări și clasificări a celor cinci volume sînt nu dintre cele mai simple, dimpotrivă. Cu o premeditare devenită parcă act reflex, autorii lor refuză a se mai conforma stereotipismului și unilateralității ce prezidau, cu numai cîțiva ani în urmă, decizia de a alcătui asemenea culegeri de articole. Privit din exterior, faptul este sesizabil încă din faza simplei parcurgeri a sumarelor și, firește, este confirmat de substanța în sine a textelor pe care acestea le indică. Peste tot își exercită, drepturile un surprinzător spirit extensiv în ordine tematică. Criticul foiletonist, de data aceasta, dovedește că s-a eliberat definitiv de prejudecata „unității" tematice a cărților sale, refuzînd a mai crede că eficiența lor e în funcție de constatarea dacă scriitorii, cărțile și temele luate în discuție aparțin ori nu unei anumite perioade, unei anumite generații, unui anumit gen literar etc. Departe de a fi expresia unei suspecte dezinvolturi eclectice, o atare mentalitate își are temeiurile ei grave, căci locul unității exterioare, de circumstanță este luat de un alt tip de unitate, subiacent existentă, bizuită pe un anume proces osmotic subtextual declanșat de sesizarea și punerea în relief a ceea ce am numi **„jocul" afinităților elective** dintre valorile clasice și cele contemporane. De-abia în momentul în care este detașat din pagina de gazetă fiind „distribuit" în sumarul cărții, foiletonul critic își atestă viabilitatea ; adică în funcție de capacitatea lui de a răspunde solicitărilor ideatice impuse de noul context.

Cele cinci volume propun fiecare în parte ipostaze cu adevărat caracteristice pentru noile mișcări înregistrate în cîmpul criticii noastre foiletonistice din ultima vreme. O discriminare de principiu ni se pare însă binevenită. Credem că volumele **Între Ulysse și Don Quijote** de Constantin Ciopraga și **Alte lecturi și alte zile** de Mircea Zaciu, comparativ cu celelalte trei, fac figură aparte într-o anumită și semnificativă privință. Este vorba, anume, de foarte interesantul proces de „lăcizare" prin care trece critica de tip universitar (în accepția dată de Thibaudet) în anii din urmă și la noi. Am spune că procesul

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Vocea Patriei

NOTRE PATRIE se cheamă celebrul eseu imnic, proză ritmată scris dintr-un suflu, pe șaptezeci de pagini în ediția completă din 1920, de către marele poet național al Franței, Charles Peguy, alcătuit la începutul veacului, un deceniu înaintea morții sale premature, întîmplată pe cîmpul de luptă, apărîndu-și Patria de ocupația străină.

Unii comentatori socot acest text intrarea propriu-zisă a marelui poet în ceea ce aleătuiește mesajul cel mai adînc al operei sale. Odată cu descoperirea profundului său atașament față de ființa Patriei lirica sa dobîndește autenticitatea intimității care o face viabilă peste timp, plăsmuită din fibra cea mai intimă a unui popor durat organic prin veacuri de lucrare și priveghere laolaltă în dureri și bucurii comune, exprimate într-un grai atins de ardoarea unei mari nădăjduiri.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 3-a

inedit

Tudor Arghezi

* * *

Mă-ntrebi : dece pling ?
Am ascultat un poem.
Mă-ntrebi : dece pling ?
Am auzit un cîntec.
Mă-ntrebi : dece pling ?
Mi-a povestit un nevoiaș suferința lui.
Dece am plîns ?
Toate au atins răspîntiile vremii cu tîlmăcirea
frumoasă în cuvinte, vioară și suspin, a durerii de a simți,
de a nu ști și de a te întrista.
Am plîns de frumusețe.

Geneva, 1963

CRONICA EDIȚIILOR

Lucian Blaga – Opere 6

1. Brâncuși spunea într-un rînd, de o cleplitură directă : **Lucrurile nu sînt greu de făcut. Ceea ce este cu adevărat greu, este de a ne pune în starea de a le face** (apud P. Pandrea). Se pare că adevărul acestei cugetări e numai parțial valabil pentru instituția editorială de la noi. Deocamdată nu numim pe una sau alta dintre casele de editură. N-ar trebui să coborîm pe firul istoriei pînă la monumentala (dacă nu și, atunci, himerica) proiecție editorială a lui Heliade, nici să invocăm seculara (cu asupra de măsură) poveste a dicționarului integral al limbii române, din care fiecare a adunat cîte **fascicole** a putut dar pe toate nu le posedă nimeni pentru simplul motiv că lucrarea nu este încă isprăvită, pentru a ne convinge de această stare de lucruri. Proiecte dintre cele mai generoase, urnite cu un entuziasm de început dintre cele mai nobile, au eșuat, mai devreme sau mai tîrziu, într-o calmă curgere, dacă nu au fost părăsite cu totul. O adevărată patimă pentru noi și noi inițiative ne-a caracterizat mai din totdeauna, iar un studiu al problemei, care se așteaptă încă, ar fi de dorit pentru că ne-ar oferi, prin comparație, elucidarea cauzelor pentru care o bine gîndită întreprindere în domeniul organizării culturii nu se și finalizează după cum ne-am fi așteptat. Din fericire, ceea ce nu au putut, în trecut, desăvîrși instituțiile noastre culturale, au realizat, în planul personalității, marile noastre spirite. Despre un Iorga, Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Călinescu, nu se poate spune că nu și-au împlinit **proiectul** care le-a fost dat să-l zidească în „zaristea lumii".

Cu ani în urmă, Tudor Vianu pleda cu argumente dintre cele mai rezonabile pentru un **prim cornus** al literaturii române. Dacă nu ne înșală memoria de fost elev, magistrul pronunța, în rîndul întîi, editarea, într-un termen relativ ferm, a principalilor autori români, (zece, douăzeci, cîți or fi de steaua întîi și numai după aceea trecerea la tipărirea și a celorlalți scriitori, de a doua sau a treia mărime — căci dacă istoria mare nu se face numai cu împărați nici istoria literaturii nu se face numai cu genii — și ei în serii complete.

Din **sugestia** lui Tudor Vianu au fost preluate unele părți bune, dar planul a mai fost completat, și ne-am trezit că au fost inițiate ediții de **opere** nu numai, deocamdată, pentru cei aleși, ci și pentru Mironescu, Bodnărescu etc. Ne ține, oare, puterile, ne permit, oare, cercurile (de fier) să ne putem extinde într-atîta încît să mergem simultan cu toate deodată ? Eu unul mă îndoiesc. Dar să fiu clar ; din autorii onorabili este suficient, deocamdată, să tipărim lucrarea sau lucrările principale (cîte or fi), nu de alta ci pentru a nu încurca **planul** marilor ediții, cum se dovedește în practică. Eminescu, Slavici, Blaga, Călinescu etc. intră la concurență administrativă cu alți autori, pe care nu-i numim, pentru că îi respectăm și pe ei.

Astfel se face, parc-am fi în cadrul unei legende, că începuturi promițătoare și demne de cel mai înalt respect se zbat undeva pe la jumătate, într-o pricină sau alta. Realitatea este

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

Un umorist talentat

Nu am putut urmări totalitatea creației teatrale a lui Paul Everac, unul din dramaturgii noștri marcanți și chiar dacă aș fi reușit această performanță neobligatorie, mă tem că nu i-aș putea găsi o formulă portativă. Aceeași dificultate o încerc și după lectura foarte atentă a recentului său volum *) de „schițe și tablete", al căror umor e de natură intelectuală și nu declanșează rîsul, iar uneori nici măcar surîsul, dar îți dă, orișicum, de gîndit. Autorul este însuși un scriitor care vehiculează cu siguranță idei, în legătură cu meșteșugul literar și cu arta în genere. Observatorul este dintre acei ce nu-și fac iluzii despre oameni și viață, fără a suferi de pe urma acestei viziuni lucide și a trage concluziile disperate ale existențialiștilor.

Iată, în prima schiță, e vorba de copilul doamnei Ionescu, care „e rău și recalcitrant, mai ales de cînd d-na Ionescu, divorțînd, a încercat în mai multe rînduri să-și refacă viața". Mama „a dezarmat de mai multă vreme și a lăsat problema pe seama școlii". După diverse sancțiuni și nesfîrșite conciliabule, aceasta a inițiat tot felul de cercetări de natură științifică pentru elucidarea cazului, rămas pînă la urmă în suspensie. Nu trăim oare în epoca triumfului științei și nu-i este ei dat să le rezolve pe toate ? În interval, băiatul își face mereu de cap.

Schița următoare are semnificativul titlu **Virtuțile logicii.** Aș putea observa că mai peste tot, în cartea lui Paul Everac, logica vieții, dacă se poate spune, e în conflict cu aceea propriu zisă, logica formală, una din îmbîrlele corpului profesoral. Prin gura eroului, un client al cabinetului stomatologic, vorbește însuși autorul : „M-am mîhnit, m-am dojenit, fiindcă în general iubesc și eu după puteri logica și nu vreau s-o ofensez niciodecum, considerînd-o un bun de preț în relațiile dintre oameni". Aș spune chiar că autorul pune pe nefericitul „erou" povestitor

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

● ÎN PAGINILE 4—5 : ● „La începutul verii" — proză de Adrian Costache ● Poeme de Marin Lupșanu ● Mircea Micu ● George Iarin ● Debut : Mihaela Lumotescu ● Rubrici de ● teatru (Ioan Lazăr) ● film (Nicolae Mateescu) ● t.v. (Grigore Georgiu) ● radio (Constantin Stan) ● plastică (Grigore Arbore) ● muzică (Dumitru Avakian).

Amintiri

Îmi amintesc, pînă la nuanțe, atmosfera, topografia, întîmplările de zi cu zi ale orașului din zilele cursului mediu în clădirea unei foste cazarme ale cărei coridoare, săli de curs, cancelarii și dormitoare mai păstrau — pentru a ne ține trezi cu frigul lor — un paviment dintr-un ciment secular. În zilele ce-au precedat evenimentul pe care-l povestesc mi s-a întîmplat să fiu într-un fel absent din mijlocul colegilor mei : iarna era pe terminate, pămîntul revenea încet spre sud, iar eu colindînd pe străzi așteptam primăvara și nu reușeam să mă dedic unei activități mai folositoare, decît să mă mir. Refuzam să cred că inactivitatea în care decăzusem era un semn de îmbătrînire sau de boală, de vreme ce eram tînăr. Seara tîrziu, reveneam obosit de mirare în dormitorul nostru de la ultimul etaj și, la puține minute după ce mă abandonam în patul de fier, adormeam în murmurul și șoaptele colegilor, dar în timp ce-mi dădeam seama că mi se închideau pleoapele de somn mai apucam să-l aud pe unul din vecinii mei de pat

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

OPINII

Spre certitudini

Înainte de a răspunde „nedumeririlor" pe care fără voie mea le-am stîrnit în cadrul rubricii **România literară**, principala revistă a Uniunii Scriitorilor, aș vrea să întreb, de pe aceleași poziții, mai mult nedumerite decît crispate sau răfuitoare, cine o fi acest „red", de care eu nu am auzit niciodată, e una din valorile menționate de mine în trecutele „nedumeriri", care vine acum să se răfuiască, etichetind și denaturînd, profitînd de faptul că are la dispoziție o revistă literară ? ! Dacă acest misterios „red" vrea să fie cumva întreaga redacție a **României literare**, se nasc alte întrebări, firești, și obligatorii. Una dintre aceste „întrebări sună cam așa : A fost compusă această „operă majoră" de către întreaga redacție ? ! Altă întrebare, la fel de potolită, ar suna, pe drept, în felul următor : A fost discutat acest articol cu întregul colectiv redacțional, punîndu-se la vot pe urmă conținutul lui și oportunitatea publicării ? !

În ceea ce privește „răspunsul" **României literare**, aș vrea să spun că el nu reprezintă o noutate pentru mine și că nici nu izbutește, din păcate, să risipească întemeiatele mele nedumeriri, cu toate că se vrea ferm, se vrea tăios, nereușind să fie decît necuviincios și cam „nervos", mult prea „nervos". Semnatarul acestui articolaș (sau semnatara, dacă e vorba de întreaga redacție) nici nu încearcă să răspundă simplelor și nevinovatelor mele nedumeriri. Dumnealui (sau dumneaei, cu obiectivitate) îmi pune mai întîi în față un fel de „portret robot", făcut și refăcut dinainte, după propria sa dorință, îmi „creionea-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Matei Gavril

Noaptea definitivă

Noaptea definitivă, al doilea roman al lui Matei Gavril, evocă destinul lamentabil al unei tinere femei care se sinucide într-un sanatoriu de boli nervoase, după ce și-a povestit întîmplările amare ale vieții într-un jurnal, expediat unei redacții literare. Autorul ține să ne spună că a găsit respectivele pagini din întîmplare, aruncate într-un coș de hîrtii, și că romanul său, urmarea interesului provocat de lectura acestor pagini ciudate, nu este decît retranscrierea, refacerea literară a materialului epic brut din jurnalul scris de către o oarecare Maria Popescu, „femeie șatenă de statură obișnuită, în vîrstă de 32 de ani", locuitoare a unui mic orășel de provincie. Datele, așadar, ar fi numai ușor modificate și astfel expuse încît să facă față publicării.

Este, însă, acest jurnal care determină scrierea unei biografii și care, pe de altă parte, mai mult sau mai puțin aidoma redat formează partea a doua a cărții lui Matei Gavril unul autentic ori autorul s-a folosit de o convenție, de binecunoscuta poveste a găsirii unui manuscris în împrejurări cvasi-anonime? Întrebarea e mai puțin importantă ca fond, pentru că narațiunea lui Matei Gavril respiră într-adevăr o neîngrădită autenticitate, dar e utilă pentru clasarea exactă a cărții, pentru precizarea statutului ei. Din punctul nostru de vedere, **Noaptea definitivă** nu se mărginește la a fi numai „un document de viață pur și simplu", pe alocuri zguduitor, ci, bazat sau nu pe un caz real, cum este găsirea manuscrisului și în fond a biografiei relevante, depășește latura strict documentară, de reportaj, punînd la contribuție invenția și transfigurarea artistică. Există în povestirea acestui destin disperat o coerență și o amprentă personală, o **sistematizare progresivă** și plauzibilă a întregului, după cum **există** și un mod semnificativ de a privi lucrurile care justifică interesul psihologic și literar, chiar dacă narația se ocupă de conștiința și de acțiunile unei ființe care fiese din limitele normalității. Cu bun instinct și fuindu-și îndeajuns de multe precauții, autorul se ferește de descripția pur naturalistă, bizară, îndreptînd faptele spre o experiență și un mesaj uman al căror tîlc reușește să-l descifreze și să-l facă transmisibil. Departe de a fi o relatare amorfă, cartea sa conține o desfășurare structurantă a întîmplărilor, o demonstrație și o teză în bunul sens al cuvîntului. „Documentul de viață" pe care ni-l prezintă este literatură și pune totodată problemele literaturii, și afirmația următoare a autorului e perfect îndreptățită, asumată de logica lucrurilor: „Viața Mariei Popescu are semnificația oricărei suferințe umane, aut cît a putut fi ea exprimată".

De altminteri, prima parte a cărții, care este și cea mai interesantă, cuprinzînd reconstituirea naratorului, se bucură în chip evident de atributele **creației**, de ceea ce înseamnă selecție, intuiție psihică, invenție umană. „Biografia" Mariei Popescu, înfățișată inițial ca obiectiv în acest capitol, nu e un reportaj, așa cum s-a afirmat, ci mult mai exact un portret moral, o „dare de seamă" caracterologică, tîrînd după sine devenirii. Stilul nud, fără participare, stilul de proces-verbal al relatării nu acoperă pătrunderea psihologică a esențelor de comportament. În portretul eroinei cărții se amestecă o **sumă** de trăsături discordante, de influențe contradictorii, de cauze și de efecte, toate credibile. Firești melancolii, autistă, de o sensibilitate maladivă, ea este capabilă, în același timp, de neașteptate izbucniri de cruzime și violență. Explicarea acestui și demonstrarea în viață constituie rezultă indiscutabilă a prozatorului. Este vorba aici de un „bovarism" de tip special, în care **setea de trăiri** este înlocuită cu **setea de principii**. Adeptă a unui absolutism moral, rigid și vehement, eroina **refuză** să ia existența așa cum este, să participe și bune și rele. Îndepărtîndu-se de realitate și de oameni din prea mare „pasiune de semeni", dintr-o neștiință a martiriului care nu-și găsește obiectul adecvat, perfect. Intransigentă de concepții și păreri se golește de singele cald al vieții. De o incredibilă roboșeriță în raporturile cu ceilalți, ea își uită principiile înalte, de morală și de echitate, tocmai atunci cînd se aplecă asupra propriei persoane, cînd pălădușa-se în jalnice penitențe și justificări. Ființa mizerabilă a unei existențe dintr-un balcanism idealizat și destrămat pentru aspectele concrete ale vieții — iată tema centrală a acestei prime părți a cărții, temă rendusă cu mînă sigură, pentru a nu cădea nici o clipă într-o condamnare satirică sepotrivită cu soarta, tragică totuși, a personajului. O confruntare între spiritul practic, înțeles ca o privire integrantă, de bun-simț asupra vieții, și spiritul rigid, absolutist, desprins de realități închide termenii acestei teme. Însușirea de a diagnostica rapid, precis și pertinent lucrurile e remarcabilă și, dincolo de neurastenie aparentă a caracterizărilor, se poate descifra o neașteptată finețe portretistică. O violență necruțătoare, de-abia ascunsă, însuflețește textul, care, de altfel, excelează în surprinderea unor scene tari, crude, de persecuție fizică și morală, cu neîndoielnic gust amar. Ceea ce i se poate reproșa, însă, naratorului e tendința de a apăsa prea mult asupra pe aspectul clinic al suferințelor personajului, riscînd ca autenticitatea artistică a cazului înfățișat să rămînă suspendată doar de un fir de ață.

Eroarea e îndreptățită de însăși semnificația romanului, care aproape că-i silește pe autor să regăsească timbrul uman autentic, amenințat pentru o clipă să se dizolve în anonimatul unei situații maladive. Cărți scrutată eroină, definitiv învinsă pe plaiul vieții, cu conștiința nimicniciei, mai află în sine forța și justificarea de a mai restabili un ultim contact, verbal, cu existența. Gestul de a începe redactarea unui jurnal, intitulat patetic „Destinul Martei" și de a face totodată acest lucru în mijlocul noptilor unui mare sanatoriu, pentru fiecare din cei care se pun în scenă (cu o sinceritate și exhaustivitate) poate părea, la prima vedere, grotesc, față-n față cu starea de fapt a personajului. Versiunea scrisă, subiectivă, a faptelor, care constituie partea a doua a cărții, este o justificare în intenția eroinei, mistificatoare, apță mai cu seamă de a produce compasiunea celorlalți. Ea reprezintă, cu deformările ei, așa cum o și califică autorul, manifestarea unei „nebunii de aspect livresc". Și cu toate astea, gestul de a scrie chiar în un asemenea nivel, înseamnă, încă o dată o punte întinsă spre umanitate. Cuvinte precum „demnitate", „fericire" încep pe nesimțite să nu mai sune ciudat sau strident în rostirea personajului cărții și în jurul lor rămîne doar simpla, nudă, emoționanta confesiune: „Sînt și eu un suflet de om". Perspectivele se schimbă. Indiferent de intenția explicativă ori de mobilurile vindicative ale jurnalului pe care îl întocmește Maria Popescu, în paginile lui începe să ia naștere ideea de literatură și întrebarea „Ce m-as face dacă n-aș putea scrie?" ne tulbură profund omenește, de oriunde ar veni, ca orice întrebare asupra căilor de supraviețuire. Firește că se poate discuta pe tema jurnalului ca refugiu și compensație asupra vieții și că se pot spune multe lucruri adevărate, dar autorul însuși nimerește nota exactă, fără multe complicații, despre personajul său și despre ceea ce semnifică el tocmai atunci cînd afirmă: „...a căutat să-și reinventeze o viață socială, fără de care nu putea trăi, dintr-o firească nevoie de comunicare". Este suficient, revelator ca fapt de viață.

Intuiția unui fond uman persistent sub învelișuri sociale și psihice degradate înalță cota romanului și peste materia lui, brutală de multe ori, de o cruzime atroce, se așterne o binefăcătoare hotărîre de umanitate, ca o soluție de mîntuire în chiar inima disperării: „Murise de parcă nu s-ar fi așteptat. Și totuși ultimul sentiment care i se putea citi pe față împietrită definitiv era acela de eliberare. Eliberare din chingile severe ale materiei, victoria sufletului curat asupra corpului imperfect și impur, chipul liniștu absolute, cîntărită în aur, expresia scăpării de grijile mărunte ale zilei, de patimile dulci și de durerile ei amare, orgoliul ridicării învingătoare, dincolo de necazuri și suferințe, deasupra răului și neînțelegerii celor din jur. Era sentimentul încoronării unei regine, cu cuvasa de lauri a veșniciei, în chipa urcării pe tronul patriei libertății. Era, la urma urmei, un sentiment cu atît mai de neînțeles, cu cît orașul în care trăise în mizeria în cea mai mare tihnă și plăcere, netulburat, viața plină de hrănină și farmec".

Ce **Noaptea definitivă**, Matei Gavril aduce o problemă destul de nouă, pusă de tehnicitate sau de metodă, ideea cu mare tact să exiagă sentimentul emoționator, sensibile din laturile inferioare și din degradării. Romanul impune un prozator.

Dan Cristea

viața cărților

Retorica erotică

● Volumul de versuri al lui Mihai Bărbulescu*) propune mai multe imagini ale poeziei și poetului care merg de la un lirism al meditației spre ceremonialurile melancolice ale unei nobleți obosite și galanteriile erotice ale unui truver ce își imortalizează doamna inimii într-un gen de sonete adaptate (un hibrid interesant cu versul alb). Reflecția balansează la granița dintre un adevăr conceptual sau logic al vieții și joc: „Repausul, odihna de pînă-a nu cunoaște / O iarnă fără nume căzută în clădiri / Cădere de petale și ochiu ni-i acopăr / Culoare tot mai multă strivită-n alb, în gri. // Cascadă de cuvinte pe fața mea de piatră / Zgîriind în trupul ființei însemn ce va fi fost / Starea de contemplare, ideea de rocadă / A simțului cu lucrul, a ochilor cu fluturi / A stării de acum cu starea ce a fost" (**Desen IX**). Alteori, îndemnuri simple spre echilibru, au un farmec frust de robustă sănătate morală: „Să trebuiască din nou, totul dintru început să iei / Atunci cînd mult prea aproape ai ajuns / Dar nu vei pierde, sigur, nu vei pierde / Oricum, vei poposi, acolo, sus. // Nu porți un bolovan, ci un riu și-o cîmpie / O pădure foșnind de-aiita depărtare / Tu porți o inimă, cît o sămînță de mare / Gata să-nflorească peste lumi, uriaș // Duci cu tine un clopot de griu, o catedrală de spice / Un oraș din nord, cu trandafiri, albi trandafiri / Poduri roșii; galbene, molcome tramvaie / Duci o pasăre de care te-ai prins în tăcere. / Ca în zăpada aripilor nicicînd urma pașilor să lași"... (**Dar nu mi-am cunoscut**). O dulce cboseală a existenței „în amurg" (cu sensul lui crepuscular și aristocrat) conduce alădată gîndirea lirică spre o mizantropie care îmbodobește ca un jabou brodat o pază de altfel nu prea tragică: „Să învățăm amurgul pe de rost / Amurgul violet, amurgul pal, de cearâ / Amurgul măsurat cu îndoială / Și-amurgul stins, roșcat, dintre nămeți. // Amurgul vulpe, strecurat în tindă / Cu blană moale, nesătul crescută / Amurgul pasăre, oprit pe grindă / Să dea semn trecerii. Ascultă. / / Să învățăm amurgul pe de rost / Cît încă nu se face seară, noapte / Să îi aflăm în singe adăpost / Și cer înalt, acoperit de pleoape." (Înalt, acoperit cu pleoape). Sugestia poeziei lui Ion Barbu (undeva, de exemplu, „clipa prinde plod") este clară ca și aceea a lui Mircea Ivănescu. Acolo unde nu apare ca un stimulent creator ci ca o preluare a unei sintaxe celebre prin aparenta ei obscuritate (mă refer la poezia lui Ion Barbu), textul este eliptic enigmatic, greu lizibil la cel mai de suprafață nivel. Cea mai interesantă este poezia erotică. Atras mai mult de limbajul decît de senzualitatea ei, Mihai Bărbulescu reușește totuși să construiască, dintr-un corpus disparat de poeme, imaginea suavă și oarecum celestă a unui personaj — Maria. Însușirea unui ceremonial al poeziei erotice se vede clar din dispunerea discursului liric care păstrează parametrii cunoscuți ai retoricii erotice aparținînd poeziei clasice. Procedeul nu este rău atîta timp cît ajunge la rezultate notabile: „Acel poet ce-n Dante-i amintit / Francesco din Assisi, pe cînd era să moară / Tovarășilor săi, odată, le-a cerut / Cu împrumut un strai, s-aștearnă pe-a lui trup / Spre-a se-ntîlni cu doamna sa în moarte / Spre a-i rămîne singur cunoscut / / Maria, dar atunci cînd tu / Te risipești în mine ca în vară / Atît de liberă și fără teamă / Mai poate gîndul a dori mai mult?" (**Te risipești liberă**). În general concretețea de o mare carnalitate alternează cu abstracțiuni banale, folclorizări neinspirate (**Să înbeți, Sete**) sau cu un prozaism agresiv, cotropitor. Din cauza lui poemele se reține adesea mai mult prin fragmente lirice decît printr-o totalitate necesară oricărui produs artistic. Poetul face figura unui bătrîn prematur, a unui poet epuizat de experiență, exact cu aceeași ostentație cu care un tînăr își lasă barbă pentru a-și îmbuiți în mod artificial anii ce i se citesc pe chip. Lucrul este vizibil chiar și din acest frumos, de altfel, autoportret care conține toată criza tinereții doldora de speranțe obosite sau ruginate (de ce oare?) de adevărata și splendida ei vîrstă: „Îți dau dezlegare: / M-am uitat în oglindă / Am încercat apoi să mă desprind / De haina mult prea grea a chipului-necunoscutul / Nehotărît, sfielnic și bătrîn; / Dar fluturii-au țîșnit din palmă / Din ochi, din părul revărsat / Peste noiembrie, tîrziu. // (Să fie încă-n mine flori? / Mai înainte să mă ți-nșelat? / Căci altfel la ce bun / Fluturii?) / / Și de-am venit, și de-am plecat / Tu fii peste livadă grădinar: / Îți dau dezlegare să mă iubești, în fluturi / De alb miraculos încenușat / Chiar și atunci cînd florile, se pare / Au plecat; chiar și atunci cînd oglinzile, / Se pare, au devenit singurul orizont / Și singura cale de-a călători liberi; / Se înțelege, spre iarnă / Troieniți de propriile speranțe / Ca de zăpezi / Melcii cei mari ai cîmpiei" (**Fluturi de alb**). Mihai Bărbulescu este un poet de talent ale cărui versuri aduc mărturia unei penduări stilistice care îl împiedică deocamdată să ajungă la un stil.

Mirela Roznoveanu

*) **Mihai Bărbulescu: „Macii", Editura „Cartea Românească", 1978.**

O mărturie copleșitoare

● În ce măsură un jurnal rămîne un document și devine o operă independentă? Iată o întrebare care își pierde importanța față în față cu o lume în degradare. Războiul, prin constrîngerile pe care le exercită asupra spiritului și sensibilității, intensifică fiecare amănunt al oricărei trăiri. Consemnarea acestei stări de excepție formează esența „romanului unei călătorii transilvane în o mie nouă sute patruzeci și trei" a lui Méliusz József*). Drumul său prin Alud, Sibiu Alba Iulia și Brașov devine o impresionantă panoramă a existenței și culturii maghiare din România. Reconstituirea fiecărei etape istorice ca și a zilelor dominate de suspiciune și teroare a războiului transformă nota documentară în mărturia conștiinței unei generații de intelectuali maghiari care își desăvîrșesc pînă astăzi destinul în context românesc.

Nu există nici un dram de „caligrafie" în aceste pagini. Istoria, în acest „carnaval al smintelii" dezbrăcată de omenesc își arată neînchipuitele înfățișări ale degradării. Înfruntarea cu Puterea a cărei resorturi par de nedeslușit omului comun aduce pe eroul acestor pagini nu la soluția facilă a refugiului, ci la singura șansă de păstrare a unei atitudini raționale — examenul de conștiință. Curajul confesiunii devine o armă fermă, nu agresivă, prin care dezvăluirile dramei sufletești izbucnesc pe fundalul unei dezbateri intime asupra condiției de veacuri a comunității maghiare în lupta ei comună cu românii pentru libertate. Răspunderea omului care gîndește se concretizează prin filtrarea morală a rigorilor nedrepte sau juste ale istoriei. Periplul său este un prilej permanent de reflecție. Livrescul — istoria culturii maghiare din România — atinge dimensiuni patetice. Efortul de înțelegere a trecutului vrea să ajute la descoperirea sensului istoriei terifiante al cărui martor este. În acea epocă, a trăi în virtutea inerției este cu atît mai mult suburban. Înfruntarea cu o societate care neglijează individul a produs întotdeauna evidențierea unor relații umane definitiv stabilite, dar aparent trecute cu vederea căci intraseră deja în obișnuit. „Urgia focului care l-a ars pe Doja nu s-a abătut doar asupra iobagului maghiar, uciderea celor de la Arad — care nu erau toți unguri, dar erau cu toții, revoluționari — înseamnă că alături de poporul maghiar, a fost executat în chip simbolic, și cel român, și cel slovac, și cel german..." Cei care cred că memoria poporelor se rezumă doar la probele strict materiale se înșeală. Povestea statuii martirilor arădeni, deși nu este singulară, este exemplară: „De bună seamă că explicația zace în natura celor cărora li s-au dat în grijă statuile, căci ei au uitat că nu e deajuns să împodobești socluri cu flori și să rostești tot soiul de cuvîntări, ci se cuvine să păstrezi și spiritul pe care statuile îl simbolizează".

Deasupra acestor pagini plutește un sentiment, dincolo de ele un adevăr. Atunci cînd se înregistrează o ascensiune a neîncrederii între cei în mijlocul cărora își petrec clipele, Méliusz József apelează la exemplul de netăgăduit al faptelor trecute: „Am avut ceva de învățat de la această femeie (Catarina Varga); printre altele, că una este națiunea și alta puterea, că una e poporul și alta stăpînirea, iar trecutul ți se poate arăta sub numeroase înfățișări; și de cîte ori am greșit, fie unii, fie ceilalți, de cîte ori am săvîrșit fapte potrivnice, fie maghiarii împotriva românilor, fie românii împotriva maghiarilor, ori de cîte ori națiunile au ajuns să se înfrunte, pedeapsa a fost din cale afară de grea; povara i-am simțit-o și unii și alții, iar din prețul ei s-a chivernisit cel de-al treilea". Pentru autor personalitatea istorică este, și nu în cele din urmă, destinul simbolic al unui reprezentant al conștiinței colective. Fidel rațiunii, Méliusz József reduce evenimentele la atitudinea morală pe care au reprezentat-o. Cartea se formează un raport pe care-l dă sensibilitatea rațiunii, la capătul acestei lecturi cunoscînd nu calitățile unei cărți ci virtuțile unui om, a unei inteligențe frămîntate în căutarea echilibrului și a valorilor nedeformabile.

Scrisă la tensiunea dramatică a epocii, această mărturie include reacții dominate de un sentimentalism care dă, desigur, o imagine fragmentară asupra situației relațiilor româno-maghiare din Transilvania. Autorul nu și-a propus înfățișarea unei pagini de istorie ci înregistrarea unui sentiment și a atitudinilor definitorii care îl însoțesc.

Andrei Roman

● **Méliusz József: „Destin și simbol". Editura „Kriterion", 1978 (în românește de Paul Drumaru).**

Lupii la stînă

● Narațiunea lui Petre Anghel*) surprinde satul Văleni de Craiova în perioada frămîntată a anilor 1937—1948. Tema romanului este una mai veche și anume: îmbogățirea prin căsătorie a unui tînăr (alici trei veri: Victor Ionescu, Milașcu Durac, Ștefan Miu) cu domnișoara Lulu, fiica lui Oprică Roșca, personajul cel mai bogat din Văleni. Romanul „Lupii la stînă" este o întreprindere realistă ambițioasă, mergînd în tradiția lui Liviu Rebreanu și Marin Preda. El vrea să fie o monografie a unui sat industrializat, locuit de țărani, meseriași, negustori.

Se poate vorbi de un veritabil talent de comediograf al autorului. Capitole întregi ar putea fi interpretate pe scenă. Umorul țărănesc izbucnește în pagină. Injurătura verde, gluma în doi peri, ironia mușcătoare, caricatura, farsa sprijină discursul. Gogu Fulgă îi spune tatălui său să vină a doua zi la Monument, la o întîlnire a legionarilor: „— Vin, taică, răspunse bătrînul calm. Dacă vrei o iau și pe mamă-ta. Pe ăsta mic îl iau? întrebă bătrînul în bătaie de joc sau îl las întîi să se ducă la privată?" (pag. 144). Excelente pot fi socotite paginile în care este descrisă coloana verde, legionară condusă de Milașcu Durac animat de un zgomotos fanatism de paradă. Caricatura este evidentă: „— Garda vă salută, domnu Roșca. Statul român respectă proprietatea! Moarte evreilor.

Domnul Oprică nu înțelese rostul demonstrației (...)

— Moarte evreilor! strigă Milașcu și grupul încolonat îl urmă:

— Moarte!

Nici Oprică, nici ceilalți Văleni strînși acum în fața terasei nu păreau pe cine amenință tinerii din mijlocul străzii. Se vedea clar că Milașcu dă nervos din picioare, ducînd mîinile cînd în buzunar, cînd la șapcă, nestiind ce să facă cu ele.

— Trăiască statul român! se auzi vocea lui Oprică Roșca.

— Trăiască! răspunseră în cor, fără să mai aștepte vreo comandă de la comandantul Durac, tinerii din coloană. Marghiol duse clarinetul la gură și începu să cînte „Trăiască regele". În clipa următoare melodia fu reluată și de țiganii de alături și manifestanții porniră la vale". (pag. 180).

Partea a treia mi se pare cea mai reușită. În primul rînd autorul aduce o noutate — discursul narativ este rostit la persoana întîi de un copil dedublat, Mutul, în vîrstă de 12 ani care în urma unei lovituri în cap își pierde graiul. Într-o zi, jucîndu-se în foișor Mutul descoperă că i-a venit vocea dar, temîndu-se să nu-i trimită mama la școală, tace. Vrînd să vorbească din nou, latră. Cum limbuția îi joacă feste Mutul tace spionîndu-i pe ceilalți, aflîndu-le tainele celor care nu mai cred că el ar mai putea vorbi vreodată.

Înmormîntarea lui Blagotă, cîrciumarul, este o farsă desfășurată ca un ceremonial de nuntă. Blagotă cel tînăr, dezmoștenit, „își rupe doliul de la haină și-l aruncă jos, scuipind cu poftă să-i vadă lumea cît e de supărat".

Cu mici excepții (viziunea din tinerețe a bătrînului Mitrică Girlă: se făcea că se scălda cu fata prințului la care tînjeau toți tinerii...) narațiunea se ferește să alunece în lirism.

Deschiderea și închiderea romanului se realizează pe ideea simetriei, prin reluarea acelorași personaje (Titi Colan, Victor Popescu, Ștefan Miu) la începutul unui drum nou.

Eufrosina Ungureanu

*) **Petre Anghel: „Lupii la stînă", Editura „Cartea Românească", 1978.**

URZICA — 30

● **URZICA — 30 de ani de la apariție.** Citind ultimul număr al cunoscutei și apreciatei reviste de satiră și umor, aflăm cu reală satisfacție că aceasta împlinește 30 de ani de la apariția primului ei număr. E un prilej nimerit spre a adresa urările noastre sincere de succes și existență îndelungată unei reviste atît de îndrăgite de masa largă a cititorilor.

REVISTA REVISTELOR

● **LITERATURA ȘI CULTURA ÎN FAȚA ISTORIEI.** Iată tema de permanent și acut interes supusă atenției de Nicolae Baloiă într-un concentrat eseu publicat în ultimul număr al „României literare". În spiritul unei viziuni nuanțate, integratoare, autorul valorifică o seamă de sugestii ale lui Hegel, Dilthey, Spengler, Toynbee, Sorokin, Lucian Blaga, Ortega y Gasset, Eugen Lovinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Mihai Ralea, Ovidiu Papadima, Paul Zarifopol, Tudor Vianu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Ion Negoițescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mihai Ungheanu, Ion Ianoși, Ion Rotaru, Mihai Zamfir, Dumitru Micu, Mihai Cimpoi, Ion Vitner, Ion Dodu Bălan, Ion Pop, Nicolae Balotă, Alexandru Piru, Ștefan Cazimir, Ion Vlad, Ion Caraion, Ion Horea, Ion Mircea, Ion Brad, Ion Hobana, Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Ion Alexandru, Ion Iovan, Ion Mihalache

Festivalul național «Cîntarea României»

ISTORIA pe scenă

te copleșește senzația de praf, de decor vechi, și cînd atingi obiectele îți dai seama că se întîmplă ceva ciudat, că reflectoarele sînt sterse, curate și praful domină peisajul așa cum acoperă crestele munților strălucitoarea zăpadă din amintiri. Pe o ușă scrie „Cabina **Toma Caragiu**". Dacă te oprești o clipă auzi apa bolborosind monoton în rigole. E simbătă spre seară și plouă a toamnă peste ceasurile de odihnă ale lumii. Pe culoarul în semiîntuneric se află pe undeva cabina **Luciei Sturdza Bulandra** și alte cabine de mari actori, unii înghițiți cu nume cu tot de inexplicabila încremenire a întunericului. Alții își dezbracă în locul lor mantalele de ploaie, și își pun umbrelele ude să se usuce și-și schimbă costumația obișnuită cu pantaloni roși și cămăși decolorate, cămăși de lucru, de parcă s-ar pregăti să care grinzi și blocuri de piatră.

Primul sosește maestru Fory. Cezar nu poate fi decît primul. Dacă e al doilea nu mai este Cezar. Îmbracă o pereche de pantaloni vechi și-și schimbă pantofii cu o pereche de bascheți. Se odihnește cîteva clipe în fotoliu, fără să bage de seamă oglinda în fața căreia s-a machiat de atîtea ori și-n care n-a rămas nici o urmă. Maestrul încearcă să uite de vremea de afară și de viața lui de acasă și se pregătește să redevină Cezar. Face asta de 50 de ani. În fiecare zi devine altcineva. În acești 50 de ani de teatru este pentru a trei oară Cezar. „Din 50 de ani de teatru, o mare parte i-am petrecut în repetiții, repetiții lungi, epuizante și grele". Va să zică e cam greu să ajungi Cezar? „Mii de repetiții. Și totuși actorul nu are voie să simtă o oboseală fizică sau psihică. Dacă în tinerețe nereușita unui actor are scuze, la bătrînețe nu mai are nici una. Cînd apare prima e semn că pasiunea a obosit și trebuie să se pensioneze." Să se pen-si-o-ne-ze, îmi declamă maestrul cu vocea lui Cezar din **Regele descult** de Paul Anghel pe care-l repetă la teatru Lucia Sturdza Bulandra. Să se pen-si-o-ne-ze, îmi repetă el de parcă eu aș fi Brutus. Scade tonul și-mi zice cu tristețe „Sună monstruos! Nu-i așa că sună monstruos?" Maestrul e cuprins de un sentiment ciudat. „Să cauți mereu un gest potrivit, să încerci să sublimezi o semnificație, să mijlocești între profunzimea unui text dramatic și sensibilitatea spectatorului. Iată chinul cel frumos! Și după 50 de ani destinul personajelor încă mă mai fascinează!" Maestre, vă repet, sînteți Cezar! „Cezar, Cezar? spune maestrul cu gîndul la repetiții. Cine poate să fie Cezar fără chinuitoare eforturi? Chiar și atunci cînd se apropie de ultima cortină".

Difuzoarele aduc o voce din fundul pămîntului. „Actorii sînt poftiți în scenă! Se repetă tabloul **Vila lui Cezar**". Maestrul se ridică. Se pregătește de travaliu, de chinul de-a da sens unui gest și unui zîmbet împărătesc. Pentru asta repetă uneori cîteva săptămîni.

Ce încape între două cuvinte

La un moment dat, în timp ce maestrul declamă **„Și ce dacă a murit oratoria?... Probabil că și artele mor!"** îl văd iritat, ezitînd la un cuvînt. Se întoarce supărat spre culise. „Vă rog mult faceți liniște! Trebuie să mă concentrez la replica asta". Toată lumea din culise strigă „liniște". Cezarul are nevoie de liniște, de concentrare, el nu poate vorbi oricum. **Și ce dacă a murit oratoria**, reia maestrul după o pauză de ușoară mihnire. **Probabil că și artele mor!** Octavianus și Brutus găsesc tot timpul gesturi firești, par a-l asculta pe Cezar cu atenție. **Cînd sînt ucise**, spune Brutus cu furie. Octavianus e dus pe gînduri. Îl preocupă moartea artelor sau puterea sau cine știe ce alte gînduri legate de o filmare; la cîte lucruri nu s-ar putea gîndi Octavianus și, în timp ce joacă, abia mai are timp să mediteze la viața lui. **Ai spus ceva?** Caramitru pune întrebarea puțin surprins, zmuls dintr-o călătorie imaginară. **Mă gîndeam ce trist este cînd o mare personalitate nu înțelege momentul istoric pe care s-ar cuveni să-l slujească. Fiindcă tu, Cezar, trebuie să fii slujit cu entuziasm, pînă la fanatism, pînă la pierderea minții.** Pittiș e vulcanic, patetic, nestăvilit. Cezar îi răspunde cu resemnarea și indoială. **Mă tem că artele la care te gîndești vor fi bune numai pentru statui.** Brusc, Caramitru nu mai este Octavianus. Eu zic să nu mai continuăm că nu merge. Nu se leagă!

Cu fiecare propoziție a maestrului, Cezar iese din cărțile de istorie și se apropie de noi. Devine un om. Cînd repetiția se întrerupe, Cezar dispare, alunecă înapoi în neant și-n cărțile de istorie.

...Asta nu e repetiție. E un chin, o tortură. De cincisprezece minute se discută o pauză între două cuvinte. Spectatorii n-o vor băga de seamă în mod sigur. Și cu toate acestea se insistă asupra unei pauze între două cuvinte. E la fel de importantă ca o picătură de apă într-un ocean. S-ar putea ca fiecare picătură să-i sporească adîncimea. Simbătă seara tîrziu, cînd toată lumea se odihnește, ei se chinuie cu rostul unei tăceri de o clipă. Și după 30 de minute de „**Și ce dacă a murit oratoria**" timplele îmi ard ca pereții unui cuptor, zic și eu ca un apucat **Și ce dacă a murit oratoria? Și ce dacă a murit oratoria?**, parcă într-adevăr lumea asta ar suferi enorm dac-a murit oratoria. Ploaia a pornit spre alte locuri și-a lăsat orașul proaspăt, curat, întunecat și pustiu. Ecranele televizoarelor dau nopții o culoare de albastru deschis. Peste cîteva ore va muri și ea și lumea va adormi. Ei, nu. Au treabă cu o pauză, îi ricîie, „le roade ficatul" chiar dacă textul s-a mai derulat puțin.

— Cezar, du imperiul pînă la absolut. Vei oferi artelor și republicii un temei de strălucită apoteoză! — Cu ce să încep? / — Cu orice. / — De ce cu orice, cînd există Dacia? / — Crezi că Dacia e suficientă? / — E oricum necesară / — Dar asta înseamnă că între mine și absolut s-a strecurat Dacia. Cînd? Maestrul e uimit cu adevărat. Se simte Cezar și se întreabă cînd s-a strecurat Dacia între el și absolut. Și știți ce urmează? Vocea amplificată de difuzoare care spune „Numai o clipă. Nu e bine..."

Cămășile se rup și din caratul cuvintelor

Ion Caramitru se scoală dimineața pe aer curat cînd soarele de toamnă încă se mai chinuie să se zmulgă deasupra orizontului. Cînd unii abia se trezesc și se strecoară mahmuri sub dușuri, Caramitru se întoarce de la Buftea după trei ore de filmări. Cînd bate de 10 apare în fața intrării actorilor. Stă cîteva minute în cabină, iese pe hol în jeans, schimbă cîteva cuvinte cu Cornel Coman și cu Ion Besoiu și intră în scenă. Fără text, fără semne de oboseală, de parcă ar fi în primele lui zile de teatru. Între tablouri se odihnește, frunzărește cîteva ziare, revine pe scenă, discută textul, încearcă alte soluții, se ceartă cu Pittiș, un fel de dialoguri repezite, spumoase la care nu știi care este sfîrșitul, un zîmbet sau o privire minioasă și totdeauna ai impresia că se vor certa definitiv și cînd ești convins că așa este, amîndoi pufnesc în rîs. Danieliuc nu e mulțumit de un gest al unui figurant, Caramitru reia replica, fără să schițeze un gest și o reia cu aceeași pasiune a primei replici rostite pe o scenă. Vine în sfîrșit ora trei, difuzoarele anunță „ne vedem la șase". Caramitru iese în grabă din scenă, agață toga lui Octavianus în cuier, salută din mers și pleacă la Buftea, filmează pînă la șase și e din nou la intrarea actorilor și salută politicos pe toată lumea și redevine Octavianus pînă la unsprezece, cînd difuzoarele anunță, „gata, ne vedem mîine la zece". Iese din scenă obosit, atît de obosit încît cu greu și-ar mai putea spune „noapte bună. Caramitru" pentru că asta ar însemna timp pierdut, acasă trebuie citite alte texte, trebuie gîndit Octavianus sau uitat și meditat asupra destinului altui personaj în ale cărui haine va intra peste cîteva zile. Viața face pași repezi, mirosurile scenei se schimbă, alte decoruri, alte personaje, chiar și alte scene în care trebuie să fie mereu altcineva și mereu Caramitru. Uneori rolul i se pare foarte clar. Pe urmă totul se complică. Nervii se întind. Scena, care la început mirosea a praf și era goală ca un pustiu că trebuia să se miște printre lucruri imaginare, a prins contur. Au apărut primele elemente de decor, mirosind a baiț și vopsea, a scîndură proaspătă de brad cu pungi ascunse de rășină. Nervii se întind mai mult. Urmează ultima fază, totul se aglomerează, intră sub pistonul unei invizibile presiuni, apoi descătușarea, premiera, aplauzele, căderile repetate de cortină și lumea îndreptîndu-se spre ușă, sala din ce în ce mai goală, și scena tot goală, mirosind parcă a transpirație, a chin și, pe măsură ce se apropie de miezul nopții, mirosul se schimbă, apare o nuanță olfactivă a lucrurilor uzate de timp, aproape uitate și, pe măsură ce piesele se schimbă și piesele se uită, nările îți adulmecă un miros de umbre, de trecerea timpului, și actorul nu mai știe ce este adevărată, senzația olfactivă sau impresia pe care o are de timp trecut; toate îl adaugă pe zi ce trece sentimentul de efemer, nostalgia eroilor și-a personajelor, care au lust cu ele cîte o bucată din el și pe care încearcă s-o refacă în fiecare piesă.

Șerban Rusu Arbore: „Țărancă din Casavna"

Pittiș nu e fascinat de repetiții. Era important cînd Michelangelo își pregătea pensulele și vopselele dar mult mai important era cînd picta. Repetiția nu e artă pentru că e lipsită de public. Iar teatrul fără spectatori nu există. Pentru el spectacolul începe în seara premierei. E furios. Mai este puțin pînă la premiera **Regelui descult**. Are impresia că textul l-a depășit, că îl subestima. Abia în ultimele zile s-a convins că sensurile pe care le-a subliniat Danieliuc existau în text, că textul pur și simplu îi depășise. Și totuși, chiar dacă nu suportă repetiția, Pittiș se luptă cu textul ca un soldat cu o cetate. Încearcă să cucerească fiecare propoziție, fiecare cuvînt. Are gripă. Repetiția nu poate sta pe loc din cauza unui motiv atît de mărunt. Cetățile textului trebuie cucerite pînă la ultima. Și nu oricum. „Noi avem o platformă estetică care există încă de pe vremea marii Lucia Sturdza Bulandra. Nu auzi la repetiții o replică de genul „vezi-ți de rolul tău". Există o convingere a fiecărui actor că partenerul său e la fel de bun și de important. Nu s-a încheiat un proces verbal în care să se scrie „teatrul Bulandra să fie așa". Există în fiecare o convingere fermă, un crez artistic pe care mulți regizori tineri care au trecut pe aici fie nu l-au înțeles și nu și l-au însușit, fie nu l-au respectat. De aceea au rezistat puțin. Mircea Danieliuc nu a venit încrîncenat în ideile sale. Acceptă colaborarea și dialogul cu fiecare și astfel Danieliuc a devenit un mare cîștig pentru noi. Pentru această piesă el ne-a cîștigat și cu ea teatrul Bulandra și-a cîștigat definitiv un mare regizor».

Difuzoarele pirăie încet și-o voce guturală anunță de undeva din alt ev „Vila lui Octavianus. Actorii sînt invitați în scenă pentru vila lui Octavianus!". Pittiș iese însoțit de tatăl său. Cabina a rămas goală, cea mai frumoasă cabină din lume, după cum o numesc locatarii (Virgil Oțăsanu, Pittiș, Mircea Diaconu, Petre Gheorghiu...) în al cărei cuier stă agățată o cămașă ruptă și peticită, nu a unui hamal, nu a unui sădător de santuri, nu a unui zidar ci a unui actor care a robit la căratul cuvintelor.

Arta poate începe

Ceilalți se mai odihnesc între două tablouri, beau o cafea în cabine, frunzăresc ziarele, dau un telefon, mai schimbă o vorbă cu unul și cu altul și se pregătesc să revină în scenă cînd difuzoarele anunță tabloul următor. El nu, stă ghemuit în fotoliu, urmărește textul, intonațiile, mișcările, intervine. I se pare că o idee poate fi reliefată în alt mod, face semne de întrebare pe marginea textului „aici trebuie să mai meditez", urcă în fugă pe scenă, explică o poziție, ascultă neclarităților unui actor, le deslușește împreună, răspunde la telefon, explică figuranților ca unor elevi din clasa I, și toate aceste în spațiul îngrozitor de strîmt dintre brațele unui fotoliu la lumina apoasă a unei veioze. Este un fel de Napoleon al acestui război lung și obositor cu cuvintele și cu gesturile în care generalii luptă direct în scenă, și generali și soldați în același timp.

„N-a fost în intenția lui Paul Anghel să scrie o piesă la modul tradițional cu personaje și conflict riguros. Sînt mai mult niște gînduri ale sale. De aceea trebuie să lase impresia de joc de mare ușurință în interpretare, să dea senzația că totul este spontan, că se realizează sub ochii spectatorului. I-am propus lui Paul Anghel să facem un spectacol despre imperialism, imperiul ca circ sinistru, sumbru, grotesc. Aici am avut aceleași puncte de vedere. Piesa nu vrea să prezinte actul de naștere al poporului român, ci doar premisele nașterii sale. De aceea nu se repetă nici persopajele, nici situațiile istorice cunoscute. E o lume de idei încarnată scenic. Și pentru o scenă lucrăm uneori 40 ore pe zi. Nu e muncă cu randament imediat. Acumulările sînt aproape insesizabile și sfîrșesc prin stări de nervi pe care nu și le trădează nimeni, nici măcar la ezitările și la erorile figurației, o chestiune primejdios neglijată la teatru. Mereu trebuie să renunți la balastul care se acumulează treptat, să păstrezi numai cele pe care le crezi că duc la un limbaj estetic. E preferabil să ai mult și să abandonezi pentru a rămîne cu esența. Și eu aveam părerea mea despre Cezar. Brutus, Octavianus, Cicero și lumea romană. Piesa mă obligă și pe mine la o dedublare, la o viziune care este soluția scenică pentru **Regele descult**. Eu pot avea o părere ușor diferită despre evenimente. Dar piesa lui Paul Anghel nu prezintă evenimentele, ci creează o meditație asupra istoriei". Așa cum s-a definit într-un moment memorabil al Daciei, cînd în fruntea sa era nu doar un conducător, ci un simbol Burebista.

Danieliuc voia ca din „cer" să curgă un șuvoi de grîu. Nu se poate. Alt simbol. Alte ceasuri de aplecare pe text după nesfîrșitele ceasuri petrecute în fotoliul prea strîmt. Trec zilele. Trec săptămînile. Trec și lunile. De la un text de 70 de pagini s-a ajuns la mii și mii de gesturi și cuvinte repetate și ele de mii și mii de ori. Dintr-un haos, cum pare totul la prima vedere într-o repetiție, trebuie strînse piesele ceasornicului. În ultimele repetiții totul seamănă într-adevăr cu un ceasornic.

Cornel Nistorescu

Proza lui Tudor Vasiliu

PROFIL

În anul 1905, Pirandello definea umorismul ca o hidră bicefală în care o față rîde de plînsul celeilalte. Cred că în această formulă se poate integra cum nu se poate mai precis și proza lui Tudor Vasiliu.

Un autor tînăr, care în anul 2000 nu va avea decît 50 de ani și care pare pregătit pentru întîlnirea cu mileniul următor. Deocamdată e singurul autor în viață, care semnează volume întregi de aforisme: „Pegasul troian", 1976 și „Îndreptar de greșelile altora", 1978. Aforisme care par de multe ori a concentra în cîte o frază un roman întreg, sau cel puțin idei de roman: „De substanța noastră depinde dacă nenorocirea care ne lovește va scobi sau va sculpta". Sau: „Ce alibi, de fapt, omniprezența". Sau: „Nu ne-ar păsa că timpul zboară dacă n-ar duce în gheare ceva nedeslușit".

Rîsul e foarte reținut, după cum vedem și foarte atent la plînsul celeilalte fețe, surprinzînd imagini de graniță ale omului ca animal social — cu toate riscurile acestei situații în anumite condiții: „Copleșită de sugestii, scoica hotărî să-și clocească perla". Sau: „Dacă binele triumfînd asupra răului nu și l-ar anexa!"

Printr-un aparent simplu joc de cuvinte, în altă parte se consacră esența unui mare adevăr și pericol contemporan: „Istoria nu se mai repetă de mult: se joacă".

Uneori, pornind de la proverbe arhicunoscute, surprinde fațete noi, reversuri ale acestora, care completează universul originar prin variante noi, sarcasmul autorului neființă de negare, după părerea mea, ci de completare, prin acest, de exemplu, viraj spectaculos: „Cine sapă groapa altuia riscă să dezgroape pe altcineva". Sigur că, pornind de la proverbele cunoscute, autorul poate ajunge și la observații mai mărunte: „Prietenul la nevoie te cunoaște", dar să considerăm utile și aceste formulări mai modeste, pentru că îți asigură odihna după observații care se înscriu la un nivel de intensitate de mare capacitate de învăluire: „Într-o bună zi cîntecul lebedei sună ca de miraculos, încît unii se gîndiră s-o angajeze".

Un roman întreg este și simplul aforism: „Obrazul suhățire cu obraz gros se ține".

Totul vare semnat de un moralist în tradiția clasică, dar și de un ironist-poet care la un moment dat, privind cititorul drept în ochi îi spune: „Privirea e sufletul chemat la vorbitor".

Privirea avînd și de partea autorului un ritm aparte și un program, definit parcă, în aforismul nr. 1 din „Pegasul troian": „Asupra acestei lumi păstrează-ți ochiul deschis și limpede; și doar din cînd în cînd să clipești — a ghilotină".

E, deci, nu o lume a delicatelor tatonări cum pare uneori, ci un circ imens, un carnaval în care lumea petrece și-n care autorul fotografiază necrutător, deși joacă de multe ori rolul ingenuității.

Pentru că esențială e peste tot forța gîndului, ca un fel de luciditate înarmată, dublată mereu de teamă, care e cosubstanțială gîndului, la întîlnirea acestuia cu lumea și consacrată de adînca responsabilitate a ideii: „Dacă gîndul nerostit e gînd pierdut, cel exprimat e doar investit: ahtă scandat începe să plătească dividende".

Pentru a nu părea însă excesiv de serios, ironistul de formulă lansează și grija de repercusiuni pentru gîndul rău înțeles, inteligența dorind mereu să aibă sub controlul ei gîndul odată lansat și de aceea floretistul bufon vrea, metodologic, să-și asigure neutralitatea. Și, de aceea, publicul rămîne foarte surprins cînd primește și un aforism ca acesta: „Teme-te de arătător, fiindcă are obiceiul să te ciupească imediat cu opozabilul".

E un fel de proză „cu sufletul la gură" în aceste aforisme, cu o grabă de a scăpa ușor de un subiect, ca semn al unei modestii, care, autodevorîndu-se, pune în lumină un orgoliu mult mai intens decît cel negat programatic. Așa cum chiar singur, fără să vrea, poate, intensul regizor al acestor aforisme revendică: „Modestia e orgoliul de a nu excela comparîndu-te cu proștii".

De aceea, apariția unui microroman ca „Note de căsătorie", atrage atenția noastră în mod deosebit, confruntarea unui virtuos miniaturist cu un gen al acumulărilor proteice fiind de la început în aparență o dispută cu un Goliath.

Întîlnim în acest roman un stil, după cum era de așteptat, de o mare densitate aforistică. Să ne fie iertată comparația cu Ion Creangă, dar asemenea mare densitate aforistică numai la acesta găsim. Dacă la Creangă însă, avem de-a face cu formulările cele mai naturale și mai familiare posibile, la Vasiliu demonul aforistic provine din folclorul adolescentin, dintr-o ingenuitate a unei vîrste în care o poveste de dragoste trăiește în tot acest univers a unor liceeni și foști liceeni, geniali ca însăși vîrsta lor. La Creangă, geniul verbiastic este al unei națiuni, la Vasiliu este al unei vîrste, al orașului în care se pregătește calm, cu o liniște și o siguranță care era altădată numai a țăranului, un nou mileniu.

E lumea lui Vasiliu lumea acelor „suavi lungani", din „O viziune a sentimentelor" a lui Nichita Stănescu, a „leoaicei tinere, iubirea", o lume cu soare mult și vacanțe, cu farse și impăunări de adolescent, cu cinisme mărunte care să atragă admirația puștoaicelor, a vacanței frenetice a începutului de tinerețe în care apare deodată, ca un spasm enorm, ca o speranță atotînvăluitoare, adevărata și marea iubire. Pe care niște puști o consumă fără gravitate, fără probleme metafizice, dar în care, atrași ca de o gaură neagră, ajung și se zbat la un moment dat, dizolvîndu-și toată puterea și farmecul ingenuității în lupta cu marginile. Și-n toată această bucurie a luminii apare incredibilă trădarea, trădarea care va da victusurile ironistului și va crea cele două fețe ale „umorismului". Atunci, bufonada se va întoarce ca o mănușă și va consacra printr-un plîns stăpînit echilibrul unui matur oarecare.

Nu am citat fraze din „Note de căsătorie", din această bufonadă singulară, din acest „roman comic", pentru că nu în fraze stă greutatea lui, deși toate sînt strălucitoare, ci în substanțialitatea încrengăturilor de gînduri, în puterea situațiilor, în carnea și sîngele personajelor, care, deși nu au forma exactă a oamenilor de pe stradă, au esența stilului acestora, prin formula de grație pe care o are adolescența, o primăvară totală în care gîndul e mereu prezent, dar joacă tot timpul, joacă îndrăcit, ca într-un concurs de rezistență la dans.

Aflat la al șaselea volum, după cele două de aforisme, după unul de schițe, („Proiect de cîine": 1969, — cu o mare densitate stilistică), chiar după unul de poezie („În general triumful pădurilor", 1969) și după unul de povestiri („Moscuna", 1975), cu microromanul „Note de căsătorie" Tudor Vasiliu aduce o notă de mare prospețime, de certă originalitate, de concentrată substanțialitate sub masca jocului, a teribilismului.

Un rîs care atacă frenetic plînsul celeilalte fețe, un plîns pătimaș, ale cărui molecule se transformă spectaculos sub această acțiune ca-ntr-o experiență cu izotopi miraculoși.

Dumitru Dinulescu

Vocea Patriei

Urmare din pag. 1

Claudel este genial și poate mai universal, îmi spunea într-una din convorbirile avute la Paris cu filozofui Gabriel Marcel, dar Peguy este mai mult decît acesta, este mai intim al sufletului Franței, este atins de harul milei față de semenii săi compatrioți ca nici un alt poet francez.

De aici, acest patriotism izvorît din dragostea firească față de valorile Patriei, față de strămoșii eroi și martiri ai neamului, de aici lipsa de fanatism față de istoria națională la autorul poemelor închinate Ioanei d'Arc și Notre Dame-ului.

Patria, pentru Peguy, nu este o realitate exterioară omului, ci ea ține în cazul unui popor istoric de ființa sa lăuntrică, de vocea sa interioară care se face auzită din adîncurile fără de nume, ori de cîte ori existența ei este pusă la încercare. Iată cum apare ființa ei la cuvînt în finalul eseului Notre Patrie;

„Nu este o știre care se comunică gură la gură, lateral, ca știrile de rînd... nu e o știre, ci o confirmare pentru fiecare, o veste venită din interior, care se răspîndește de la unul la altul ca o contagiune a vieții interioare, a cunoștinței interioare, de recunoaștere aproape de reminiscența platoniciană, de certitudine anterioară, nu ca o comunicare verbală ordinară, în realitate, în sinea sa o găsea, fiecare dintre noi, regăsea cunoștința totală, imediată... de aceeași tonalitate: la primul declanșament, la prima intonare toți o auzeau în ei înșiși, o regăseau, o ascultau ca familiară și cunoscută, această rezonanță profundă, această voce care nu era o voce dinafară, această voce a memoriei amorțită acolo în ea, îngrămădită de cine știe cînd".

Era vocea Patriei care se urca la cuvînt din străfundurile memoriei colective în fiecare, în sufletul poetului de asemeni care de acum va deveni poetul Patriei sale.

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

MIRCEA FLORIN ȘANDRU: „Promoția despre care vorbim dorește să spună lucruri adevărate, nu să șocheze"

— Mircea Florin Șandru, existența ta stă sub zodia orașului: ești născut la Făgăraș, ai făcut liceul în orașul Victoria, facultatea la Brașov, și acum trăiești la București. Critica a fost unanimă în a recunoaște, ca motiv fundamental al poeziei tale, Orașul...

— Observația este valabilă, mai cu seamă pentru primele două cărți ale mele — „Elegie pentru puterea orașului" și „Luminile orașului". Am pornit de la ideea că orașul, ca matrice existențială, e un spațiu determinant pentru viața acestui secol și, de aici, o temă care are „tot ce-i trebuie" pentru a fi poetică, cum ar spune, poate, Călinescu. În poezia mea orașul nu este, cel puțin pentru început, acel „hybris" tentacular care te refuză, te respinge, acel megalopolis de beton și plastic care-ți smulge protestul. „Orașul meu" este blînd, conciliant, sufocat de polen și de cîmpia care îl înconjoară, sau de munte, trepidant, e adevărat, dar ocrotitor.

— Asta ne trimite cu gîndul la un burg transilvan...

— Orașul meu nu este nici Brașovul, nici Bucureștiul, nici New-York-ul, ci toate orașele pe care le-am cunoscut sau nu, la un loc, un oraș care nu există decît în cărțile mele, în mine, tot așa cum „orașele tentaculare" există doar în cărțile lui Verhaeren și Spoon River-ul doar în cartea lui Lee Masters. Păstrînd proporțiile, desigur.

— Cu alte cuvinte orașul tău nu e agresiv.

— Oricît am căutat să-l „naturalizez", nu i-am putut ignora agresivitatea, căci, indiferent cît de adaptabil ai fi, el, orașul, e de fier și de plastic, dominat de expansiunea artificialului: „În curînd viața va fi înghițită de magazine / fete de cauciuc vor săruta băieți de cauciuc".

— Melancolia — tema și titlul ultimului tău volum — e un fel de protest...

— O reacție, o atitudine, un fel de melancolie activă...

— ...care se desprinde lesne din versuri ca „La marginea orașului, o livadă cu pruni..." — natura oprită la marginea orașului — sau „Din mare ies salamandre galbene; uneori / Orașele miros a puciosă" — natura devorată de oraș — sau din aceste versuri ce nu mai necesită comentării: „Nu simțiți cum se lasă o greutate ciudată pe umerii voștri / Nu simțiți cum cade, cenușie, peste orașe, zăpada / Cum se sinucid pe țărmul mării balenele, cum rătăcesc păsările sub dunga planetei".

— Am terminat o carte, aflată în planul editurii **Eminescu** — „Ruguri pe zăpadă" sau „Orașe senzoriale".

— Deci tot orașul...

— Într-un fel. „Ideea" cărții cred că e bine prinsă în poemul care o deschide: „În curînd vom intra în celălalt secol, vă întreb / Simțiți aceasta? / În curînd acele marelui turn vor sări pragul mileniului / Vă întreb / Fi-va el copilul blînd care tine mielul pe brațe?"

— Te simți solidar cu generația întru a asemenea temă?

— Nu demult, revistele literare au găzduit cîteva discuții despre această — să-i zicem, cum i s-a zis, termenii nu contează prea mult — „promoție literară" care a debutat după '70.

— Deci, nu crezi că e vorba de o nouă generație literară.

— Am spus că termenii nu prea contează. Sintem, temporal, prea apropiați de generația literară a lui Nichita Stănescu și Ion Gheorghe. În cadrul acestei generații, alcătuim o promoție bine individualizată: Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Dinu Flămînd, Carolina Ilica, Ion Mircea, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Dan Verona — să mă ierte toți ceilalți pe care nu i-am enumerat.

— Care sînt argumentele individualizării de care vorbești?

— Poeții de la '70 au fost (simplific) căutători de limbaj. Cei mai tineri — care au venit și vin — sînt descoperitori (și redescoperitori) de teme. Ei descoperă, cred, cu ceva mai mult firesc, realul. Adrian Popescu are o percepție extraordinară a spațiului dimprejur, Mircea Dinescu percepe acut degradarea naturalului, natural pe care Ion Mircea — ureche hipersensibilă — îl sondează profund, filosofînd pe marginea lui, Dorin Tudoran ne propune o dureroasă căutare a adevărului, Dan Verona redescoperă poema sensibilității totale, Dinu Flămînd are obsesia rădăcinilor, dar și a „altoiurilor". Promoția despre care vorbim dorește să spună lucruri adevărate, nu să șocheze. De aici, poate, și o prezență ceva mai puțin zgomotoasă în viața literară, o anumită discreție și o evitare a luptei facile pentru notorietate — individuală sau de grup — pentru „putere" literar-administrativă. Ion Mircea stă liniștit la Sibiu și are puterea să aștepte șapte ani pentru a scoate o carte de excepție. Adrian Popescu ne pregătește, tot în liniște, surprizele — la Cluj-Napoca. Poeții tineri tac și fac.

— E un semn bun că acești poeți tineri nu au ceea ce am numi „spirit de grup"? E un semn bun prezența lor „discretă" în viața literară?

— Firește. Ceea ce faci tu la masa ta de lucru nu poate fi înlocuit de un colocviu — chiar dacă și colocviile sînt necesare — sau de prezența zilnică la „madam Candrea". O izolare totală, însă, e dăunătoare. O întîlnire, o discuție despre experienta fiecăruia sînt stimulatoare, îți încarcă bateriile. Capeți o poftă teribilă de scris cînd afli că toți citesc, scriu, fac nopți albe, că luptă cu timpul.

— Propuneai, înaintea colocviului național de poezie, editarea unei antologii a tinerilor poeți.

— S-a vehiculat această idee în preajma colocviului. Era gata să se treacă la fapte, dar... a trecut colocviul!

— Dacă ar fi să o alcătuiești, ce ar cuprinde?

— Poeți de la Cezar Ivănescu la, să zicem, Petru Romoșan. Ea nu ar fi menită să consfințească valori pentru care poți garanta o sută de ani, ci o panoramă, un instrument de lucru. Să nu ne temem de termenul de „antologie".

— Scriu îndeajuns criticii tineri despre poeții tineri?

— În mod cert — nu. Cu cîteva excepții: Laurențiu Ulici, Mircea Iorgulescu, Lucian Alexiu, Daniel Dimitriu. Mulți dintre critici se ocupă de tineri în mod sporadic, poate doar pentru a avea nume de tineri în sumarul culegerilor de foiletoane pe care le publică. Și, din păcate, mulți dintre ei aparțin chiar promoției literare despre care vorbim.

— Este un risc pe care și-l asumă acești critici, acela de a nu crește — estetic — odată cu tinerii creatori, fapt care le va crea greutăți în receptarea valorilor de mîine.

— Am toată stima pentru cei care înțeleg că viitorul literaturii se face și ocupîndu-te de cei tineri. Cei care au înțeles acest lucru sînt: Geo Dumitrescu — care urmărește sistematic și de multă vreme soarta debutanților, Ov. S. Crohmălniceanu și Nicolae Manolescu — de atîta timp îndrumători ai unor cenacluri studențești —, Laurențiu Ulici — al cărui gest, de a aduce foarte tineri poeți la tribuna colocviului de poezie, mi se pare admirabil.

— Pe tine te-au debutat Geo Dumitrescu — în „România literară" — și Editura „Eminescu" — editorial — la primul ei concurs. Te simți legat — ca platformă poetică — de Carolina Ilica și de cellalți, care au debutat odată cu tine?

— Un juriu e mai puțin subiectiv decît un redactor de carte, astfel că un concurs de debut are mai puține șanse — și e foarte bine așa — să lanseze grupuri de poeți cu aceeași „platformă poetică".

— Spuneai într-un vers că „goana timpului se simte ca o arsură pe memorie". Practic, cum te descurci cu timpul, gîndindu-ne că faci și gazetărie la „Viața studențească"?

— Ca tot omul, împingînd ziua în noapte. Rămînînd la întrebare, gazetăria poate strica scriiturii unui poet, dar este un cîștig în planul experienței de viață, al cunoașterii. Cîștigul — sînt sigur — e mai mare decît pierderea.

— Cînd scrii, totuși?

— De la șapte seara la două noaptea. În deplasări, citesc și scriu la hotel.

— Chiar scrii atîtea ore zilnic?

— Nici vorbă. Citesc multă proză. Poezia nu vine numai din poezie. Am scris mai multă poezie citindu-l pe Faulkner decît pe Lautreamont.

— Ce poți spune despre experiența pe care ai dobîndit-o în călătorii?

— Călătoria pe alte meridiane te deschide, te luminează, îți arată altfel lumea. Îți spune foarte multe despre oameni, despre evoluția societății. M-am convins că situația poeziei în România este una privilegiată: la noi se vorbește despre poezie, se citește multă poezie, valorile sînt cunoscute și relativ stabile, ai sentimentul că există ca poet. În unele țări am fost în case unor oameni „cu pretenții" în a căror bibliotecă n-am întîlnit măcar o carte de poezie. În multe case și inimi ale acestei planete, poezia e ignorată.

— De ce spuneai, într-un articol, că poezia patriotică este, pentru poetul tînăr, o piatră de încercare?

— Pentru că e obligatoriu să scrie o poezie bună, la înălțimea tutelară a tradiției poeziei noastre patriotice. Reprezentanții unor promoții anterioare nu ne-au convins de valoarea poeziei lor patriotice, dar, din păcate, sînt și cîtiva poeți tineri tentați să alunece pe panta facilului. A scrie poezie de țară lipsită de valoare este o impietate.

— Ce-ți dorești?

— Să scriu poezie, să citesc, să am timp. Restul nu contează.

Dan Mucenic
Constantin Stan

București, 25 februarie, 1979.

DECENIILE FERTILE, DINAMICE ALE AGRICULTURII SOCIALISTE

Noul drum

Urmare din pag. 1

trecerea patriei noastre pe calea revoluției socialiste, a edificării noii orînduiri sociale pe pămîntul României.

Marile transformări revoluționare înfăptuite de statul muncitorilor și țăranilor, între care un rol covîrșitor l-a avut naționalizarea în iunie 1948 a principalelor mijloace de producție, au angajat plenar întregul popor pe calea luptei socialismului.

Punînd pe primul plan industrializarea socialistă a țării, Partidul Comunist Român s-a preocupat, în același timp, de dezvoltarea tuturor celorlalte sectoare, inclusiv a agriculturii, pe o bază nouă. Erau încă proaspete suferințele îndurate de țărănime de-a lungul multor secole, erau insuficiente mijloacele de muncă pentru lucrarea pămîntului și tradiționale ca agricultura să poată ține pasul cu ritmul avîntat al dezvoltării celorlalte ramuri ale economiei naționale.

Acum 30 de ani, în Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului, s-au precizat în mod științific, conform cu viitorul socialist al țării, drumul agriculturii românești. **„Istorica hotărîre a Plenarei din 3—5 martie 1949 — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a trasat sarcina organizării pe baze socialiste a agriculturii noastre, ca singura cale pentru rezolvarea justă a problemei agrare în România, pentru ridicarea economico-socială a statului românesc, satisfacerea, în condițiile noi, a cerințelor economiei naționale, creșterea nivelului de trai al țărănimii și întregului popor".**

S-a trecut, pe temeiul muncii și convingerii comuniștilor, la înfăptuirea marilor transformări ale agriculturii și vieții satului. A fost o muncă hotărîtă, desfășurată cu dîrzenie și ardoare pentru mai bine care s-a încununat de victorie în primăvara anului 1962. Transformarea socialistă a satului s-a desfășurat în condițiile creșterii an de an a producției agricole și îmbunătățirii continue a condițiilor de muncă și viață ale țărănimii.

Odată cu victoria relațiilor de producție socialiste, atît la orașe cît și la sate, țărănimea și-a împlinit cele mai înalte și agatoare aspirații pentru care a luptat și a dat jertfe grele timp de secole — acelea de a trăi cu adevărat liberă, de a fi deplin stăpînă pe soarta sa, pe roadele muncii ei, de a-și făuri o viață îmbelșugată și fericită.

Viața arată în mod convingător ce transformări a determinat socialismul în satul românesc, în condițiile de muncă și viață ale țărănimii, ce drum luminos a deschis tuturor celor ce muncesc pe ogoarele patriei, întregii noastre agriculturi. Toate aceste uriașe transformări au fost posibile datorită preocupării constante a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru dezvoltarea multilaterală a agriculturii socialiste, pentru modernizarea bazei sale tehnico-materiale, asigurarea cu cadre, dezvoltarea cercetării științifice, perfecționarea relațiilor de producție, creșterea producției vegetale și animale, ridicarea bunăstării țărănimii.

Politica partidului de industrializare socialistă a asigurat condiții pentru dotarea, an de an, a producției agricole cu mijloace tehnice moderne. La dispoziția agriculturii au fost puse un număr tot mai mare de tractoare și mașini agricole, importante cantități de îngrășăminte chimice, utilaje pentru lucrări hidroameliorative, asigurîndu-se astfel mijloacele necesare practicării unei agriculturi intensive, de înalt randament. În 1978, agricultura a dispus de 135 mii tractoare fizice, 1 480 mii tone îngrășăminte chimice, substanță activă, iar suprafața amenajată pentru irigații este de peste 2 milioane hectare. Totodată a avut loc un proces complex de dezvoltare și modernizare a întreprinderilor agricole de stat, de consolidare economico-organizatorică a cooperativelor agricole de producție, de perfecționare a formelor de colaborare dintre unitățile agricole, prin constituirea consiliilor și a asociațiilor economice intercooperatiste.

Instituirea Congresului întregii țărănimi, organizarea Consiliului Național al Agriculturii, perfecționarea activității organelor de conducere colectivă, în toate unitățile agricole — măsuri ce se înscriu în ansamblul politicii consecvente a partidului și statului nostru de asigurare a cadrului organizatoric pentru conducerea democratică a economiei naționale, a întregii societăți — au asigurat participarea tot mai activă a oamenilor muncii de la sate la înfăptuirea politicii agrare a partidului, a hotărîrilor Congresului al XI-lea și a Programului partidului de dezvoltare și modernizare a agriculturii.

Ca urmare a condițiilor create de partidul și statul nostru, a muncii pline de abnegație desfășurate de țărănime, de lucrătorii unităților agricole de stat, mecanizatori, specialiști, de toți cei ce muncesc la sate, agricultura a înregistrat succese importante, concretizate în sporirea producției agricole globale, în perioada 1950—1978, de 3,5 ori. Creșterea continuă a producției agricole vegetale și animale a asigurat satisfacerea în condiții tot mai bune a cerințelor de consum ale populației, necesarul de materii prime pentru industrie, precum și alte nevoi ale economiei naționale. Marile realizări obținute în dezvoltarea și modernizarea agriculturii confirmă cu putere justețea politicii agrare a partidului, evidențiază superioritatea agriculturii socialiste, capacitatea ei de a contribui într-o măsură tot mai însemnată la progresul economico-social al întregii societăți.

Alături de muncitorime, de intelectualitate, de toate celelalte categorii de oameni ai muncii, țărănimea a devenit o clasă nouă, de bază, a națiunii noastre, un factor important al progresului material și spiritual al țării. Relevînd fizionomia omului nou al satului socialist, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta în 1977 la primul Congres al întregii țărănimi : **„Privindu-i pe participanții la marele forum al agriculturii, privind țărănimea satelor noastre, nu poți să nu spui acelor care mai întreabă «oare cum arată omul nou ?» : iată, acesta este omul nou, care se afirmă cu toată puterea în satele noastre ! Priviți, el e omul nou, stăpîn pe destinele sale, care știe ce vrea, care e hotărît să lupte pentru comunism, pentru independența și suveranitatea țării".**

Preocuparea constantă a Partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru făurirea în mod armonios a societății socialiste multilateral dezvoltate care presupune dezvoltarea rapidă a întregii economii prin adoptarea celor mai noi și îndrăznețe măsuri de organizare și modernizare s-a materializat la recenta Plenară a C.C. al P.C.R. prin adoptarea unor măsuri eficiente și de largă perspectivă în vederea sporirii rolului agriculturii și modernizării ei. Ca urmare a acestor măsuri crearea consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste reprezintă un factor important în direcția conducerii unitare a agriculturii, avînd drept țel primordial creșterea producției agricole, îmbunătățirea generală a activității. În acest complex de măsuri se are în vedere sporirea și rațională folosire și dezvoltare a bazei tehnice, a folosirii forței de muncă, a perfecționării relațiilor de producție.

Acum, la a 30-a aniversare a începerii cooperativizării agriculturii, țărănimea este angajată să facă totul pentru a asigura înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XI-lea în domeniul agriculturii, sporind contribuția acestui sector al economiei naționale la întreaga dezvoltare a societății noastre. Este materializarea concretă a idealului pentru care au militat și s-au jertfit mulți luptători revoluționari.

marin lupșanu

Salcîmii

Plantații dulci la margine de sat
patriarhală gîntă cu inima crudă
în care pluguri mari și lucitoare
s-au înroșit de cazna și de truda.
De privirile mele viguroase
se sprijină salcîmii în cădere

Ion Grigore : „Satul"

o, zei telurici de-aș avea putere
le-aș azvîrli în inimi și-n artere
sîngele meu de seve împovărat.
Din pămîntul negru se ridică
ulcelease rădăcini și reci
ca niște șerpi ademeniți de lapte
cu nostalgie-n suflet să-i petreci.

Poem

Mi-ntind poemul la fereastra voastră
ca pe o rufă sacră, milenară
din care au ieșit solemn țăranii
asemeni soarelui din vară.
De la cămăși de in la bluze albastre
realitatea curge ca un pod
pămîntule care mă ții în brațe
sînt ultimul țăran care dă-n rod.
Și fructul meu va exploda-n orase
puneți-mi poezia căpătîi
ca-n ea să curgă visurile voastre
mai pure ca zăpezile dintîi.
Eu știu ce gînd v-apasă și vă doare
cînd țărna de sub unghii dă în floare.

Am rămas...

Am rămas doar eu și luna în cîmpie
pe unde-au fost țărani sînt gropi adînci
asemeni celor cînd scoși salcîmii
sau mamele se rătăcesc de prunci.
E-atîta grîu că dac-ar fi să mor
m-ar tăbări semințele în raiuri
și din imensitatea care sînt
aș deveni o matcă de altaiuri.
E-așa de cald și atît de bine
prin inimă semințele să-ți zboare
cînd gropile ce le-au lăsat țăranii
imens înalță gîtul către soare.
N-aș mai putea să mă ridic în zbor
cîtă cîmpie a rodit în mine
dar versul meu va fulgera orașul
ca un complot mirific de albine.

Iarba

Surcele repezi de iarbă înundă orașele
noaptea cînd zeii telurici au mai multă
putere
căci soarele pe care nu-l vedem
le curge în cascade prin artere.
Armatele ierbii cu spicele mari
cît niște caiuți de biserici străbune
în care voievozii s-au zidit
ca între dealuri luna cînd apune.
În miezul orașului iarba își dă toc
ard sevele în galerii adînci
și inimile noastre luminează
cu sîngele părinților în prunci.
imperii sacre — semințele atlante
vin zgomotos cu dealuri mari în spate.

Iuliana Otoriu : „La seceriș"

adrian costache

la început

...Andone se așezase mai întîi pe spate, peste iarba crescută după coasă, un verde crud, răscolitor. Soarele venea chiar de deasupra și-i aurea chipul. Ioneci se dusese în vale, acolo unde era grădina Bătrînei, și-l lăsase singur, cel puțin pînă cînd el avea să colinde locul, să vadă ce se mai cosește, perele Dused în special, rămase după culesul, cele cîteva care se îngălbeneau în vîrful pomilor.

La început Andone șezuse așa, nemișcat, cu ochii închiși, oarbă pînă la durere, primindu-și pleoapele. Apoi se întorsese într-o parte și se sprijinise într-un cot, lumina îi înfierbîntase obrajii, chipul întreg. În ochi avusese încă o vreme soarele, ca niște pete strălucitoare, sfărîmate în țăndări, dar alunecîndu-i mereu din față, fără a le percepe forma. Cuvintele lui Ioneci, cînd se despărțiseră, îi răsunau încă în urechi, ca o sentință :

— Să te uiți cu atenție !... E o invazie a cătinei... De aici de sus se vede bine !... Cătină și boziu... Se-ncroșe de sat... Odinioară aici au fost vii, și un drum mare, umblat... Acum cătină !...

Andone își amintise și el drumul. Era încă la școala primară (pe care-o făcuse în sat) și coborîa pe el atunci cînd se ducea cu Ioneci și cu cei de vîrsta lor să pască vițele... Sau cînd plecau la Mureșul Mic. Uneori coborau pe el împreună cu Haralambie. Și Haralambie îi arăta Malul Alb și-i spunea : „Cu mulți ani în urmă, trăia tata lui tata, aici pe Malul Alb era vie... Și nevăstă-sa... Pe urmă pămîntul s-a erodat... Probabil din cauza tuturor reperi și a faptului că n-au fost făcute lucrări... Da cine se gîndea în vremea aceea la terase ?...

Acum drumul aproape dispăruse, așa îngustat cum se vedea. Pînă la o idee despre ce fusese, un semn măcar al existenței lui. Cătina năpădise tot, se urcase pe garduri, se unea de-a curmezișul deasupra cărării, ca să se atingă cu cea de vis-à-vis, formînd o boltă deasă, crescută crudă; de înălțat pentru un arbust, că nu se mai vedea omul de înălțimea ei. Și crengile se împleteau parcă deasupra capului, ca niște mîini să se unească curînd. O dădea cu sîngele în a porni cu să poată urca. Și-i venea să urle, lovind în mărăcini cu toiagul, mărăcinii se retrăgeau pentru că nu era lovită de mînie, iar mînia nu era posibilă din pricina lor. Poate că așa ne-am cuibărit pentru totdeauna !... se gîndea Ioneci tare.

În jur cădea o liniște în care Andone o simțea bătîndu-și... Îi năzărise parcă în oase, fiind timpul să curgă mai încet. Soarele stăruia mai departe deasupra capetelor de oameni, dar parcă mersese cumva, în așteptarea deplinului lui septembrie. Dinspre Tisa venea pînă la ei o adiere caldă. Se zărea Crișovul, vag, doar o porțiune din el, mică, dar luminoasă. În depărtare, dincolo de Cruce se făcuse dimineață... Acolo îl întîmpinase pe Haralambie. Pămîntul era nisipos, sec, și Haralambie avea să întîmpine greu... Dar ăla tăcuse ! !... ...se întrebase Andone... O săptămînă și ceva !... Și dacă bea ? acolo pe Ioneci vertical (pentru pe Ioneci via lui Haralambie) — iar el îi aștepta :

— Îs vii vreo-a mai rămase !...

Dar Andone nu înțelesese și atunci Ioneci se așezase locului și întinsese mîna :

— Acolo în virful acestui !... Pălăria !... Pălăria unchiului Haralambie !...

Abia atunci Andone zărise undeva, la mijlocul viei o pălărie neagră și ar fi jurat c-o recunoscuse, deși era atît de departe... Era pălăria unchiului său, Haralambie.

— A mas-o acolo pe la începutul verii, îsi amintise Ioneci, o pălărie veche. L-am întrebat de ce-o pune și mi-a spus că vrea să sperie cărpinarele și păsările, care au început să pască noaptea, și strică strugurii... „Ele strică via, iar mîncării rămîi cariofil, îi spusese Haralambie. Ar trebui să se facă ceva... Vînătorii știu... De cînd mă știu n-am văzut atîția porci mistreți... Zăreai, dacă !... unul la doi ani și era un eveniment... De cînd acum vin seară la marginea satului. Ploscaru zicea că ar fi apărut și urși prin Lolaiasa !... ...Asta am auzit și eu (vorbise atunci Ioneci) se șoptea că au parașutat în zonă !... Adică nu au parașutat, ci i-au adus cu elicopterul !"...

Andone se uitase din nou spre soare și simțise iar căldura... Cînd era copil venea duminica pe Coastă cu vițele, cu Haralambie... Dar asta se întîmplase parcă demult, trecuse cel puțin un secol !... Discutau politică. Haralambie îl întreba ce-a mai citit el, că se ducea la biblioteca de la vechea primărie și Iliescu le dădea cărți. Și el îi povestea și Haralambie tăcea și asculta și numai rar mai punea cîte-o întrebare... Îi povestea cu lux de amănunte. Avea o memorie formidabilă !... Ca toți copiii de fapt... Apoi plecase la zece ani și venise tot mai rar. Școli, internate, cămine... Și apoi ultimii ani, cînd într-una din veri îi zisese : „Unchiule, ia zii, domnule, cum a fost ? !"... „Cum a fost cu ce, măi Lucică ? !... clipise el din ochii lui verzi..." „Ei, te-am mai întrebat eu, cum a fost cu întrarea în Ceape ?"... „A !... Cu Ceapeul ! se mirase el mult... Păi cum să fie ? !... Am intrat și gata !... Nu îi-a spus și taică-tu ? !"... se făcuse el că nu știa... „Care tată, unchiule ? !... Mai era tata

G. Apostu : „Recoltă"

aici ? !"... „A... da, mai Lucică, tu ai dreptate, voi vă mutaserăți... parcă !"... Și după felul în care sosise cuvintele și tăcuse era ca și cum ele erau conștiința ultimă la tot ce se vorbise pînă atunci ca și răspunsul la întrebarea lui Andone.

...Se lăsase greu Haralambie. Era ciudat, dar parcă n-avea nici un chef să povestească, nici o plăcere, și nu numai el, nici Bătrîna, și nici alții de la ei. Îl întrebase : „Vă pare rău c-ați intrat atunci ?"... „A... nu, cine a zis asta ?... nici vorbă... este mai bine acum, și astea nu-s vorbe goale... Doar că nu se mai munceste pămîntul... N-are cine ! Atunci ne omora munca !... Dar ce să-ți spun eu ție ? !"... Și din nou aceeași ezitare, aceeași încercare de a trece peste eveniment ca și cum el n-ar fi avut loc... Unde erau țăranii aceia minunați care dădeau răspunsuri ca la carte ? !... „Totuși, unchiule, ce-ți mai amintești ?"... „Ce să-mi amintesc Lucică, băiatule !... Ce să-ți spun eu decît că a fost ca peste tot !... Nu ? !" se întorsese el către Andone ca și cum s-ar fi așteptat ca Andone să-l contrazică... „Ca peste tot... A venit o vreme și gata !... Vorba lui Ioneci... A venit vremea cînd a trebuit să ne gîndim și la voi nu numai la egoismul nostru țărănesc !... Așa ne-a crescut **conștiința** !... Ni s-a dezvoltat adică... Tot Ioneci a observat cum s-a întîmplat și asta !... Aveam copii în școli, nepoți... Unii s-au gîndit la asta... Alții și-au dat seama de-atunci c-o să fie mai bine... Noi nu știu dacă ne-am dat seama !... Da tu trebuie să știi de la Ioneci că nu-mi închipui să nu-ți fi scris... sau povestit mai tîrziu !"... „Nu știu, unchiule, nu știu nimic !"... se apărase Andone... „Că Ioneci era și el cu **lămuritul** !... În rest cum să fie ? !... Eu de unde să știu ? !... Him ? !... Spune și tu de unde as putea eu să știu ? ! Că dacă aș fi stat de-o parte și aș fi văzut, ca unul care doar cască gura, ți-aș spune acum tot ca din carte !... Deși nici cărțile astea nu spun prea mult !... Prin unele locuri a fost cu steaguri ! așa am citit !... Așa o fi fost chiar ! ... De la noi, nu !"... Părerea mea este că nimeni nu știe cum a fost la noi... Iată de pildă cu Mitu Tîrlea !... În ziua aceea era acolo în frunte... L-au pus și-n prezidiu. Și pe urmă cînd au venit ăia de la cadastru să-l măsoare... adică să-i măsoare pămîntul... cînd i-a văzut acolo n-a rezistat !... Nu i-a rezistat inima... Da cînd îl vedeai la adunarea de constituire, îl credeai ăl mai primu din toți, **comunist**, domnule !... De !"... „Lasă-l pe ăsta, eu te întreb cum a fost cu dumneata, ce-ai simțit ?"... „Da, sigur !... Așa e ! Primul părea. Cum a fost cu mine ! ?... Păi venise moșu (zisese el după o tăcere)... venise moșu deci (trăia, sigur că trăia !...) ...și eu nu **știu** ce tot făceam... Leonora era și ea pe-afară... Ar fi vrut să se ducă la biserică și eu nu **știu** ce treabă as fi avut și mai aveam nevoie de cineva și ne ciondăniserăm în zi de sărbătoare... Te duci să-i dai bani, hoțului ăla ! îi zisesem... Ca să-și facă el casă și să-și tie copiii în școală !... Ea... că mă știe ea pe mine că uricios am fost de la început... și altele... de-ale femeii... Că mă știi tu pe mine, îi zisesem... mă știi tu pe mine !... Și a venit atunci moșul. A lăsat poarta deschisă (obiceiul lui !) și, după ce lăsase poarta deschisă, venise în grabă, că o auzise pe Leonora zicînd : „Ia uite cum vine ăsta, ce-o fi așa îndîrdorat ? !" „Neața neică !" zisese moșu... „Neața, moșu Costeo !" îi zisesem și eu... „Da ce faceți voi aici ?" se interesase el iscoditor... Uite nu mă-nțeleg cu muierea asta... Vrea să se ducă la biserică și pace !... Simte nevoia să dea azi niște bani cuiva și n-are cui !... Mai bine mi i-ar da mie !... Matale ce zici ? !... „Lasă, mă, femeia în pace, las-o... dacă are chemarea ei ce-o oroznești ? !... Asta fiindcă moșul era bisericos, nu știu dacă voi, nepoții vi-l mai amintiți !... I-auzi fă, unde găsiși sprijin! risesem eu atunci... „Ei, lasă gluma, tu ce faci ?" se interesase iar moșu... Păi matale nu vezi.... mă bărbieresc... Da închide, barem, usa că n-a venit luna lui cuptori !... „Că da friguros te-ai mai făcut !" se mirase

---

teatru

t

Săptămîna teatrului scurt

Văzută la ridicarea cortinei, în scenă, dramaturgia românească reprezentată la **Săptămîna teatrului scurt** (Oradea, 20—26 februarie), deține toate argumentele privitoare la destinația oricărui text dramatic. Primul dintre ele — de a constitui, cum spune Pasolini, **o structură tinzînd către altă structură** — este de domeniul evidenței. Toate cele 13 lucrări românești au dat (sau au putut da, ca virtualitate spectacologică), structuri scenice, spectacole de bun nivel. E vorba, repetăm, de texte așa-zis scurte, cu nimic inferioare celor „lungi" (ca să luăm ca atare o ciudată antinomie) și totodată mai este vorba de roluri, de pretexte interpretative meritorii. Acestea sînt abia două posibile observații. Întîi și întîi s-ar fi cuvenit să remarcăm — și ne corectăm, iată — propunerea regizorală (ce vine prin regizor), pe altoiul textului clasic.

Cum acest articol nu se vrea un comentariu la premiile oferite de un juriu pe drept foarte exigent, remarcăm diversitatea formulelor de spectacol și, oricît de neconvingătoare (recent, la Oradea), posibilitatea experimentului. Noi aici nu salutăm însă culoarea peisajului spectacologic (mult mai aprins ca altădată) și nici dealtminteri dovedita substanță novatoare a expresiei scenice. Vrem să subliniem dimensiunea și materialitatea unui spațiu ce ne este aproape de inimă : acela al piesei românești. Nimeni nu se mai poate plînge, cum o făcea un cronicar, la întîia ediție, că dramaturgia noastră s-a arătat nepregătită pentru o confruntare de această natură.

Toată lumea e de acord că avem piese scurte, și festivalul de la Oradea, prin efortul de a [illegible] și proiecta repertoriile teatrelor, a devenit o instituție a unui anumit fel de teatru, pe care am convenit să-l numim „scurt". Este timpul să salutăm mișcarea, impulsul emis de la Oradea. Revistele publică mai des, ca pînă acum cîțiva ani, piese scurte. Edițurile și-au mai ajustat părerile, fără a fi făcut încă totul în acest sens. În sertarele secretariatelor literare piesa scurtă are bătaie **lungă**. Nu e un joc de cuvinte : ne gîndim la locul pe care spectacolul scurt îl ocupă în repertoriul unei stagiuni.

Ca dovadă : după piese de Macedonski se adună, la Studioul I.A.T.C., într-un spectacol **coupé** proaspăt nu numai prin tinerețea actorilor-studenți, ci prin chiar vina dramatică implantată în actualitate. Patru lucrări de calibru redus, nu și de forță și valoare „scurtă", stau alături pe afișul primei scene a țării. Autorii jucați sînt dintre cei mai buni : Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Dumitru Solomon. Aureliu Manea face un Caragiale percutant **(Conu Leonida...)** și un Mazilu **(O sărbătoare princiară)** de o noutate șocantă, oricîte rezerve ne-am exprima. Amatorii au venit cu autorii lor, dintre care unul bate la porțile teatrelor, Gh. Drug.

Săptămîna teatrului scurt de la Oradea dovedește așadar că se poate. Și încă se mai poate.

Ioan Lazăr

---

film

f

Prefectul de fier

Specializat în roluri de cavaleri ai dreptății, Giuliano Gemma întruchipează și în filmul lui Pasquale Squitieri un asemenea personaj și vocația eroică a actorului transformă documentul de epocă într-o fabulă colorată în care Sicilia seamănă foarte mult cu Vestul sălbatic. Virtuosului cu mină de fier în vinele cărula curge sînge de inchizitor, îi lipsește foarte puțin pentru a fi un tiran în toată regula cîci, asemenea altora ca el prea bine cunoscuți de istoria modernă, își închipuie că binele se poate face cu forța. Înscăunat cu puteri discreționare în postul de prefect la Palermo, Cesare Mori are ambiția să facă, în sfîrșit, dreptate în Sicilia deceniului al treilea, într-un moment în care corupția, crima și teroarea ajunseseră la apogeu. Omul fără slăbiciuni se pune pe treabă fără milă și fără teamă, cu îndîrjire și ceea ce-l deosebește de-un tiran de rînd este doar faptul că își îndeplinește de unul singur misiunea justițiară. În orice caz, regizorul Pasquale Squitieri are foarte mare grijă să ne facă să înțelegem cîtă nevoie era de el, de mîna lui de fier, pentru a pune capăt stărilor de lucruri din Sicilia. Asistăm la adevărate expediții de pedepsire care culminează cu un asediu în toată regula. Teroarei instaurate de mafie i se răspunde prin forță. De aici și pînă la ideea că scopul scuză mijloacele, nu mai era decît un pas.

Dar acest arhanghel al dreptății virtuosul prefect de fier, nu este în cele din urmă decît un foc de paie : fascismul, în ascensiune, are nevoie de asemenea oameni pentru a dovedi că standardul virtuții pe care îl flutură cu atîta tărie, nu e doar o vorbă goală : ambițiile lui coincid doar din întîmplare cu cele ale fasciștilor — și doar pînă cînd prefectul e pe cale să demaște legăturile guvernului fascist cu mafia — așa că e înlăturat elegant : trimis în senat, „alături de strămoșii patriei"... De-acum, chiar dacă de fapt nu e mort, nu se mai află nici printre cei vii întrînd, cu virtutea sa cu tot, direct în legendă.

Din păcate filmul rămîne la suprafața faptelor, pretențiile sale de document de epocă oprindu-se la nivelul fabulei. Făcînd un proces fascismului, ironizînd distanța dintre lozinca virtuții și virtutea însăși, Pasquale Squitieri eșuează totuși în aventură, apologia unui erou, a unor virtuți morale, fiind un ideal prea mărunt față de forțele care se bănuiesc sub aparențe.

Numele Claudiei Cardinale apare și el pe generic — dar numai pentru că în film se simțea nevoia unei prezențe feminine : deși atracția pare a fi reciprocă, povestea de dragoste între ea și prefectul de fier nu se înfiripă. El fiind, nu-i așa, de fier...

Nicolae Mateescu

---

televiziune

tv

Seriale și documentare

Să urăm un bun venit noilor seriale în acest moment de schimbare a ștafetei : altul va fi de acum înainte decorul în care se va consuma apetitul nostru pentru narațiune și imaginar, altul, dar nu radical altul, căci convenția genului este severă și impune, cel puțin sub aspect formal, păstrarea unor tipare asimilate de sensibilitatea telespectatorilor, respectarea unor canoane care să confirme sistemul de așteptări. Astfel, serialul de luni își păstrează marca sa, cu mici abateri nesemnificative : ecranizare a unui roman care transcrie în tablouri ample destinul unor caractere puternice, imperative, dominate de mari ambiții, într-un cuvînt, radiografie socială și morală colorată copios pe paleta unei drame sentimentale, — iată în ce zonă tematică pare a se înscrie serialul englez *Poldark*, care a debutat promițător și se anunță a fi o poveste de cursă lungă, în 29 de episoade.

Serialul italian *Viața lui Paganini* este ambițios, retoric, amintind vag scenariile romantate, propunînd pentru artist un portret răscolitor, sfîșiat de luciditate și pasiune, dar alcătuit din tuse rudimentare, exterioare, deci confecționat, afectat și neconvingător sub raport artistic. Două cuvinte se cuvin spuse și despre coproducția anglo-franceză *Insula misterioasă*, ecranizare după romanul lui Jules Verne. Deși este pus sub eticheta fatal minimalizatoare de „serial pentru copii", este evident că materia epică a textului luat ca suport pentru scenariu oferă realizatorilor prilejul unei creații care să suscite și interesul celor maturi ; premisele unei atari reușite stau atît în valoarea educativă a lucrărilor genialului scriitor, cît și în imaginația și fantezia care le caracterizează, acestea din urmă fiind prețuite în mod deosebit într-un secol care și-a înscris pe emblema sa simbolul rațiunii critice. După primul episod „lectura" cinematografică pe care o propune serialul pare a fi demnă de atenție. Să vedem ce va urma.

De strajă patriei este o emisiune care își acoperă onorabil rosturile ; în ultima duminică, realizatorii au omagiat centenarul diviziei Mărășești, alcătuită la 22 februarie 1879 din unități care au luptat la Grivița și Plevna. A fost o evocare frumoasă, expresivă, de un vibrant patriotism, făcută cu un patos reținut, discret, convingător. Colonelul Vasile Mireuță și-a alcătuit emisiunea alternînd mărturia unor rezerviști, foști ofițeri ai diviziei și participanți la acțiunile ei în ultimul război mondial, cu limbajul plastic al unor imagini dezgropate din fonoteca studioului cinematografic al armatei. Cronica acestei divizii are o valoare de simbol și ea se identifică cu paginile nemuritoare inscrise de armata noastră în epopeea luptei pentru independență. Pentru a exprima această idee a contopirii diviziei cu idealurile naționale, locotenentul Eugen Hrib a găsit următoarea formulă : „Dacă gîndul tău tinteste peste un an, atunci semeni grîu ; dacă el tinteste peste 10 ani, atunci sădești un pom ; dacă el se arcuiește peste 100 de ani, atunci zidești un popor".

Grigore Georgiu

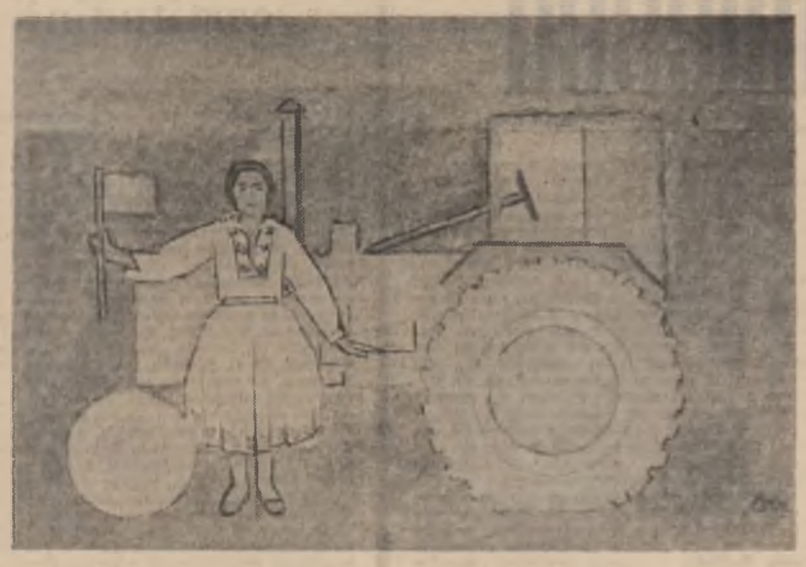

Alexandru Ciucurencu : „Colectivizarea"

verii

mosu in felul lui răzăret... Părea liniștit de cum venise, dar tușea intr-un anume fel, că nu se simtea el la locul lui... „Tu nu mergi la școală ?" se uitase el deodată la ceas... Aveam ceasul ăla C.F.R., dacă-l mai tii minte. Abia acum intelesesem de ce venise mosu'... Insă eu n-as fi vrut să mă duc, trecuse c-o seară inainte Spirea Moise si-mi dăduse o **invitație** scrisă cum că a doua zi, duminică, trebuia să fiu la școală, tot satul primise cite una, si de dimineată incepuseră să umble echipe care să-i mobilizeze pe oameni..

„Haide, mă, se ridicase deodată mosu.... haide să aflăm care-i situatia si ce-i pe acolo !... Că n-o să ne oblige nimeni să stăm dacă nu ne convine !... Asta s-o stii de la mine !"... Stai jos ! il potolisem eu, că doar nu te-asteaptă cu masa pusă... Ne-om duce noi.... timp e... Pentru asta e timp berechet !... Mosu insă nu mai avusese răbdare si se ridicase iar, era inalt si subtire, se aplecase usor ca să treacă pragul, si-mi zisese „Las' că văd eu că tu n-ai de gînd să te misti !"... Si apoi : „Vii pină la urmă ?"

Mă imbrăcasem repede, el mă asteptase afară, si porniserăm amindoi. Intii mersesem eu inainte, era o leacă de potecă făcută, apoi insă trecuse el in fată ca un cavalerist ce fusese si care avea nevoie de orizont larg... „Vezi ce faci acolo !" zisese Leonora la plecare, la care eu îi răspunsesem că oi vedea eu, si parcă chiar de-acum simtisem că venise **vremea** aia de care ti-am vorbit, o simteam in tot trupul si-n tot sufletul. Si-mi dădusem seama deodată că impresia cum că aveam timp, ce-i spusesem adică lui mosu.... că pentru asta aveam timp berechet.... era falsă... Si de aceea cred că m-am grăbit, m-am luat după mos si m-am grăbit, de parcă as fi avut ceva de prins si n-as fi mai prins, mergind obisnuit, cum mergeam eu in viata de toate zilele.

„Da ce voiai să prinzi ? !" intrebase Andone.

„Păi ce să prind ? !... Parcă eu stiam !... Parcă acuma stiu !... Vremea poate,... vremea care ne minâ, care are un bici in mină si ne tot aleargă... Si mosu ce voia să prindă ? !... El cred că se ducea ca la o nuntă că tare nu l-am înteles"...

Si pe urmă la scoală nu eram numai noi. Se strinsese tot satul si unii mai aveau incă in mină **invitațiile** acelea. Abia aveai loc să răsufli... Erau toti in sala aia mare, făcută in vremea in care era director Iliescu, cind se făcuse adică scoală nouă.... voi parcă erati incă aici, mergeati pe-a treia sau pe-a patra la scoală... Si abia aveai loc. Pe scenă sus era o masă ca la toate sedintele cred, numai că acum avea fată de masă, si peste ea, intr-un borcan de conserve erau niste flori. Asta numai cîteva minute, fiindcă chiar inainte de a incepe sedinta o invătătoare a adus de undeva o vază si a pus florile in ea. Iar la masă erau ăi mari din sat, era si unul străin, si, de unde pină unde ! — era si o muiere... Leana lui Girlan !... Catrina primarul zicea in acest timp ceva, sedea insă jos si de acolo dădea niste indicatii care nu se auzeau, fiindcă nu era prea multă liniste si el vorbea incet... Da mie nu-mi scăpau ochii de la Leana lui Girlan, auzi pe cine se gindiseră si ei să pună acolo !...

Insă aglomeratia era mai mult la intrare, căci in fată un rind-două de scaune erau aproape libere si către acolo se indreptase mosu cind le zărise, ceea ce-l făcuse pe străin — era un tovarăs de la raion — să zică : „V-o fau bătrinii inainte !". Iar mosu se simtise deodată mindru, desi mai tirziu imi spusese că-i venise pină peste limbă să-l ia pe ăla la refeo si să-i zică : „Ascultă, tovarăse, unde vezi dumneata bătrini aici ?"

„Da, Aurică se-nsurase atunci ? !", se interesase Andone.

„A !... Sigur !... Că de ce crezi că se-nghesuia mosu !... El rămăsese doar cu grădina si el aflase că grădinile nu se luau... Pentru el era de ajuns si paradeajuns !..."

Pe urmă intrasem si eu pe nesimtite, cu pălăria in mină, si mă sprijinisem de zidul din spate.... mă asezasem acolo ca să nu fiu in ochii lumii, da mă vedeau ăia de la prezidiu si atunci mă lăsasem in jos, de-a lungul peretelui. De aici îi auzeam doar vocea !"...

„Vocea cui ? ! ...

„A ălora, păi !... Făceau niste comisii ca să meargă din casă in casă, dacă va fi cazul !... Cu invătători, cu ăia de la Sfat, si cu cite un tăran chiar !"...

„Aaa !... acum mi-aduc aminte, se concentrase deodată Andone. Mi-a spus Ioneci de asta... Cum ai fost si dumneata intr-o comisie de-asta.... nu ?"

„Am fost ! se mirase Haralambie singur... Da nici nu stiu prea bine cum de s-a potrivit asa... M-am auzit strigat si le-am spus că-i o greseală, da' ei ziceau că nu, si atunci am simtit iar vremea si am tăcut"...

„Si pe urmă ? !"...

„M-am dus prin sat cu cetătii din comisie... Au vorbit ăia de acolo de la prezidiu si mie tot nu-mi venea să cred... Pe urmă vorbeau ăia din comisie cind mă duceam cu ei prin sat si eu tăceam.. Numai la Mitu Tănăsoiu am zis si eu ceva.... că adică venise vremea si aveam asa ceva pe suflet, de parcă ar fi venit seara, si se lăsase din cer amurgul, era seară si fosneau frunzele nucului, si parcă mă străduiam să tac si să le aud ce spuneau ele...

Mitu zisese si el ceva, da' precis nu stiu ce... Da se-nscrisese, avea o fată la liceu !...

Si la urmă se descoperise că desi eu umblasem prin sat, nu-mi făcusem totusi cererea. Trebuia s-o aduc si pe Leonora... Da' mă-ntreb dacă asta nu fusese o **politică** a lor, adică să mă lase asa o vreme si după aia să mă pună să fac cererea ? !... Si cum iti spuneam trebuia să vină si Leonora, numai că ea zisese că ea nu vine să semneze nici moartă si că să semnez eu si pentru ea.. Fă, tu n-auzi că nu se poate ! îi spusesem eu... „Du-te tu la colectiv, dacă-ti place !"... Atunci imi venise asa s-o bat, că păruse să intelegă tot pină atunci si acum uite ce făcea, si-i zisesem că avem nepoti si copii in scoli si că asta nu se făcea chiar asa pe degeaba !...

Aici Haralambie tăcuse. Andone mai intrebase ceva, dar Haralambie revenise la explicatia lui de la inceput :... „Nu stiu, măi Lucică, iaca au trecut atitia ani si nici azi nu stiu... Si asta n-o s-o stiu prea bine niciodată... Vorba lui Vasile Iorgu : „De ce te-ai băgat, mă, in colectiv ? il intrebase Costea Popescu :.. „Uite asa, mă, că stiam c-o să vii tu să mă-ntrebi si ca să n-am ce-ti răspunde !" ..Fiindcă vine o vreme ca apa... Orice-ar da omul nu mai scapă... Si te lasi in voie... Si parcă o vreme esti mereu obosit, pină ce te obisnuiesti iar cu tine. Asta nou. Esti obosit si n-ai chef de nimic... Da pe urmă te inveti, stai seara pe trepte si te-nveti... Si auzi iar fosnetul salcimului si al nucului si pădurea din vale si te imbărbătezi că nimic nu s-a schimbat. Stii că asta-i cea mai mare minciună din viata ta, da ti-o spui in fiecare seară, ascultind soptitul rece al frunzelor si cuprinzindu-te frigul. Si ti-o spui de atitea ori incit intr-o bună zi o crezi si tu. Si-apoi se intimplă că te obisnuiesti atit de mult si cu tine, cel nou, incit nu crezi că a mai existat vreodată un altul... Si de-aia nu mai intelegi nimic, cum a fost adică. Si nici nu-ti place să vorbesti... Să vorbesti despre ce ?... Despre ceea ce pare să nu fi fost niciodată ? !... Cine poate vorbi despre asta ? ! ...Auzi, Lucică, ...de aceea nu-ti place ! Iar ăia de vorbesc, de-i auzi vorbind, eu cred că mint. Si-o tin tot asa ! Că nu se mai pot opri... Si de aia nu mai e nimic de făcut cu ăstia !"...

ianuarie 1979

mircea micu

Un fluture

Mă spintecă lumina ca o sabie
sau ca un țipăt de sirenă dintr-un port
paralizat vremelnic de zăpadă.
In ochiul meu, profund ca un fiord,
a-ncremenit cu frigul de la Nord
un fluture decolorat si mort
pe care, prieteni vin, uimiți, să-l vadă.

Eu văd

Eu văd prin ea
ca printr-un crin de sticlă
si-i caut inima
si n-o găsesc.

Imaculata aratare

Orbesc incet ca un mesteacăn toamna...
O literă e-un vierme ce se misca
sub pleoapă ca un semn nedureros.
De-acum, pe jumătate-i lumea :
ce e frumos se stinge ca un turtur,
ce e urit imbătrinește sub retina
tot mai posomorită si vicleană...

După miros mă vei conduce !
Poate că vei uita un prieten proaspăt bărbierit,
poate că vei uita un dusman asudat...
Dar, tresărind, ochiul meu, va mirosi
pe aceea care, trecind,
inflorește migdalii
si imbracă ingerii,
albă si rece ca ghiata,
Nefertătoarea, linistea sură,
blana ursilor albi.
Atunci, o petală vibrind
se va sparge pe ochiu-mi de vultur.

Dialog

— Ce vedeți aici, zice doctorul
arătindu-mi un punct pe un pătrat de carton.
— Nimic ! Nu văd aproape nimic acolo...
— Priviți cu atentie, zise, e o rătușcă domestică,
e biată rătușcă destul de reusit desenată.
— Se prea poate doctore, se prea poate să fie reusit desenată...
— Dar aici ? aici, lingă degetul meu inelar ?
Hai, străduiți-vă, nu vă copilăriți.
— Văd un soare pe jumătate scurs in pămint
sau, oricum, ceva pe jumătate din ce-a fost.
— Si lingă soare vedeți o căsută de tară, nu-i așa ?
flancată de un pom singuratec, nu-i așa ?
si sub pom un ciine stind somnolent...
— Văd doar un soare pe jumătate scurs in pămint
dar, aud ciinele doctore, altind in somn,
aud ciinele, doctore, ciudat de bine-l aud...
— Aveți dreptate, zise doctorul trist,
e intr-adevăr si un soare pe jumătate scurs in pămint...
Dar, ciinele, zise, aprinzindu-si nervos o tigară,
nu înțeleg cum il puteți auzi altind in somn.

Un vis

Azi noapte am visat un mag ciudat
cu fata de efigie străveche
in purpură, intreg, invesmintat
si c-un cercel de aur la ureche.

Părea bătrin si ostenit de drum ;
un praf lunar îi desluseam sub pleoape
si mirosea a nu stiu ce parfum
cind a venit, de mine, mai aproape.

Il mai văzusem undeva, cindva,
la fel de trist si coborit in sine
fixindu-mă cu-n ochi ce se zbatea
intre lumină si intunecime.

S-a asezat alăturea tăcind
miscind mătănii albe intre degete.
Si m-am trezit si m-am văzut plonjind
eliberat, in ochii lui de pește.

Mihaela Lomotescu **vine cu o sclipire uimitoare : curcubeul trebuie tăiat in felii si impărțit lumii sau părții ei celei mai curate. „Pedeapsa străzii" m-a adus in lacrima bucuriei. Putem să fim si ceea ce uităm. Putem să fim ceasul cel mai frumos al sufletului. Sintem făcuți din culorile bucuriei — de ce să le trădăm ? Mihaela Lomotescu va fi — nu mă înșel ! — o prozatoare visind la marginea lumii si inchipuind misterul ca o descătușare.**

Fănuș Neagu

debut

mihaela lomotescu

pedeapsa străzii

Nu-am să-mi amintesc niciodată de ce mă pedepsise strada, cert este că devenisem prizoniera in casa fără vară. In fiecare dimineață, peste drum de casa asta, il vedeam pe vinzătorul de curcubee, inconjurat de toți copiii verii. Fiecare primea, in schimbul unui zimbet de argint, o felie zemoasă de curcubeu. Si eu, desi aveam buzunarul plin cu zimbete, n-aveam dreptul nici măcar la o umbră de culoare.

In timp ce eu lincezeam in curtea casei fără vară, copiii verii infulecau cu poftă portiile lor de galben si roșu si albastru. Cei mai multi se transformau, pe dată, in cercuri de lumină si se rostogoleau pe trotuar pină inserea. Alții, puținii copii cumpătați, isi impleteau brățări de curcubeu si le păstrau pe mina stingă ca să aibă cu ce colora sfirșitul fiecărei alte ploi.

O dată, am incercat să arunc peste gard vreo două zimbete ca să-mi cumpere cineva măcar un simbure de curcubeu. Dar copiii s-au speriat si-au fugit din fata casei mele fără vară. Zimbetele mele miroseau a frig si nu aveau culoare. Cineva, mai indrăznet, mi-a aruncat peste gard, cu regrete, niste semințe de ceată. Ce să fac cu ele ?

Altă dată, am incercat să evadez din casa fără vară. Era noapte si reusisem să mă furisez, pe nesimtite, pină la dugheana vinzătorului de curcubee. Nu voiam decit să miros culorile lui, să simt si eu, putin, cum e căldura. M-au prins in fata culorii albastre, tineam ochii inchisi de teamă să n-o sperie intunericul lor si o mingiiam cu nările. Mi-au luat inapoi mirosul ei de floare si m-au aruncat in curtea fără vară, unde incolteau semințele de ceată.

Ce să fac cu ele ?

N-am să-mi amintesc niciodată cit timp am stat inchisă in casa fără vară. Cert este că strada mi-a dat incuviințarea să deschid poarta in ziua cind vinzătorul de curcubee se preg tea să plece din fata casei fără vară. Si așa, ne-am trezit de-odată, unul in fata celuilalt, privindu-ne curioși. Poate, pentru că i-am părut prea incoloră si mirosind prea tare a ceată sau, poate, pentru că eram singura urmă de copil ivită-n calea lui, la plecare — si aceea mult prea tristă — mi-a dăruit mie tot ce-i mai rămăsese din curcubeu (două felii mici ca de sfirșit de vară). Dintr-una am luat roșul ca să-mi culorez putin obrajii si buzele si-acoperisul casei incolore ; am luat galbenul ca să-mi fac brățări si inele cu care să-mi leg, pe veci, casa de soare ; si-am luat albastrul ca să-l lipesc pe tavan, să pot privi cind vreau si fără teamă stelele. A doua felie am băgat-o in buzunarul cu zimbete ca s-o dăruiesc, la rindu-mi, străzii ce mă pedepsise. Ce altceva să fac cu ea ? Dar n-am mai găsit strada. Plecase odată cu vara...

george iarin

Acolo-n iarba uda

Există-o țară verde in care am iubit
dintr-o eroare poate, o unei virste pure
cind aventura are mireasma unei ploi
care cleioagă noaptea, desculță, prin pădure,
Acolo-n iarba udă, unde cocorii mor —
aeroplane blinde, plonjind adinc in vară —
adolescent subțire si visător am fost,
al frunzelor de paltin ce-n vint mă murmurară.

Un pumn de verbe

E timpul să adoarmă cuvintele in iarbă...
Seminte-au fost pe alte planete... Tremurind,
un clapot de lumină ne leagănă cu ele
sub marile cupole de nori si de pămint...
Un pumn de verbe — iată cenusa si speranța !
Frunzisul cărnii cade-n tărină, de pe os,
dar continuăm să trecem de pe o stea pe alta
purtați de nebunia unui cuvint frumos.

Constantin Dipșe : „Octet"

Iubeam un cal sălbatic

Iubeam un cal sălbatic... Se destrăma in spațiu,
in serile de vară, ca un vers de Horațiu.
Venea de pretutindeni... Nu se ducea niciunde...
In ciutura tintinii, visam că se ascunde.
In nările-i imense fosneau sub luna-oarbă,
impozantii de grejeri, impărății de iarbă.
Coama lui grea, plutind printre grădini si case,
părea melancolia unei femei frumoase.

Să fii găsit in iarbă

Precum un plins de ingeri vin ploile de toamnă.
Mai fumegă pe cimpuri cenusa lui Gustav.
In depărtare vara se zbate-n vint : o coamă
de cal roșcat sau poate un strigăt de pindar.
In vuietul pădurii să luneci ca in moarte ;
umil, să te petreacă un cintec de botgros...
Să fii găsit in iarbă, stringind la piept o carte,
cu timpla sfărimată de un cuvint frumos.

Piine de Alexandria

Oraș de la cimpie, dormind printre salcimi
cind se inalță ceața din vitele tăiate
in marile-abatoare, iar dincolo de nori,
prin iarba nopții, ceasa luminii se abate...
Să intri-n el odată cu soarele, in zori
cind străluceste bruma pe case ca sudoarea
pe frunțile femeilor care trudesc la cimp
si, in tintini, se-aude cum răbufnește marea.
Să fii flămind. Să-ți cumperi o piine — as'ru cald.
Cu ea sub brat să umbli pe străzi, mincind.
Departe să cinte o sirenă de fabrică. Inalt
să-ți pară orizontul. Să nu te temi de moarte.

radio

r

Noutăți și nu prea

● Parcă urmind cuvintelor lui Ralea care zicea că Arghezi este cel mai mare poet român de la Eminescu incoace, **Studioul de poezie** si-a dedicat emisiunile din luna februarie celor doi titani ai liricii noastre. Urmind o mai veche directie a subsumării creației unui poet, unei anumite teme, emisiunea dedicată lui Arghezi s-a intitulat „Cuvinte potrivite pentru cinstirea omului". Au fost selectate poeme binecunoscute ca „Testament" si „Născocitorul", dar si altele mai puțin reprezentative pentru universul poetic arghezian atit de generos intr-o astfel de temă („Zdreanță"). Desigur că **Studioul de poezie** nu ambitionează să răstoarne imaginea deja consacrată a unui poet, dar se puteau alege in cazul lui Arghezi si alte versuri decit cele cuprinse in manualele scolare. Intermezzo-urile muzicale pe care vocile lui Nicu Alifantis si Mircea Vintilă le-au făcut plăcute nu au slujit in intregime prin textul cintecelor ideea genericului, dovedind că o anume rutină in alcătuirea Studioului (poezie, muzică, iar poezie si iar muzică) poate deveni, ca orice reteță, un impediment in receptarea poetului ale cărui versuri nu si-au găsit deplina exprimare — in ceea ce au mai reprezentativ — in muzică.

Mi-ar fi plăcut să ascult — in acest moment de sărbătoare poetică, beneficiind si de un spațiu radiofonic generos — o selecție mai apropiată spiritului arghezian care nu se reduce, totusi, la poemele indeobste cunoscute si citate, cel păgubit fiind, printr-o astfel de prezentare, insusi Poetul.

● O publicație pentru tineret a deschis **o rubrică de radio** sporind astfel, cu unu, numărul — restrins — al cronicarilor. Acum, cind omul — avid de informație — se adresează mijloacelor moderne de comunicare, cind ele insele acaparează atita timp, a te apleca asupra celor care zi de zi, oră de oră, asigură bunul mers al stirilor, al informațiilor (politice, culturale, sociale) către ascultător este o datorie firească. Aparitia **cronicii radio** intr-un ziar al tineretului va conduce, vrem să credem, spre o urmărire sistematică a emisiunilor dedicate tinerilor. Asa cum spuneam si altădată micile observații ale cronicarului nu trebuie intelese ca o vesnic mohorită privire asupra realizărilor — evidente — ale radioului, ci, ca pe o naturală dorință de a contribui la ridicarea nivelului calitativ al emisiunilor. Profit de acest debut pentru a face public o mărturisire a bunei credințe, a dragostei semnatarului acestei rubrici pentru radio, sentimente de care, sint, desigur, animați toți cei ce comentează emisiunile radiofonice, putind spune si noi, asemenea lui Kogălniceanu, că nu autorul, ci opera ne interesează. Este motivul pentru care nu atit titlul emisiunii, sau numele redactorului fac obiectul analizelor noastre, ci continutul acelei emisiuni, munca acelui redactor, incărcătura de semnificații propusă de textul-radiofonic.

● Miercuri au inceput transmisiile fotbalistice ! Este o primă noutate a lunii ce vine.

Constantin Stan

plastică

p

Un desenator

In biografia lui *Roberto Santomassimo* nu vom găsi acele evenimente ce servesc uneori unui anume tip de critică drept puncte de sprijin in explicarea orientării sau evoluției gindirii creatoare a artistului. Desigur este important faptul că Santomassimo are 27 de ani (este născut in 1952), că de la virsta de 20 de ani a fost o prezență extrem de activă in manifestările artistice italiene cu caracter local sau de importanță națională, tot așa cum este important faptul că la Roma, la Accademia di Belle Arti, a avut un maestru precum Fazini, că de o anume vreme galerii importante au contacte regulate cu acest artist ale cărui desene, așa cum se vede si din catalogul Bolaffi Arte (aprilie '76), au fost foarte bine cotate pe o piață artistică in plină reorientare. Dincolo de toate aceste fapte se află o operă de care trebuie să ne apropiem cu atenție căutind o interpretare care să țină cont mai ales de raportul intre programul pe care evident si l-a impus tinărul artist si realitatea desenelor sale. Ceea ce se impune atentiei in expoziția organizată de Biblioteca italiană si care, cu concursul C.C.E.S., va fi itinerantă in alte orașe ale țării, este coerența stilistică. Ne aflăm, evident, in fata unei gindiri artistice concentrată asupra ei insăsi, preocupată de a nu divaga, care consideră că roadele propriei fantezii sint demne de o transpunere plastică doar dacă au o incărcătură intelectuală, dacă pot conține referiri capabile a servi privitorului drept punct de plecare in acțiunea de reconstrucție mentală a unei lumi de vise plecind de la un semn precis, cu o precisă semnificație culturală. In ciuda concentrării de referiri, să spunem, cu un termen impropriu, livresti, caracterul fabulatoriu al desenelor lui Santomassimo rămine nealterat. Acei „ingeri rebeli rătăcind prin infinit" nu sint, cum in mod superficial am putea crede, fiintele unui biblic paradis, ci o parte strălucitoare a sufletului, aspirind la puritatea si la lumina infinitului. In același sens, „crucificările cu dansuri" nu sint ritualuri straniі ale durerii, ci bucurie si disperare, viață si durere, lecturi in chele crestină si păgină in același timp a tensiunilor sufletului.

Soliditatea culturii figurative a acestui desenator a lăsat o amprentă decisivă asupra lucrărilor sale. Ajuns rapid la concluzia că neglijarea formei se repercutează asupra perceperii sensului, el a acordat atenție experientelor clasice care i-au oferit ocazia de a medita serios asupra problemelor ritmului compozitional si valorii tactile a liniei. Undulrea melodică a contururilor la Santomassimo se apropie uneori de caligrafismul nervos si incisiv caracteristic pentru Art Nouveau. Intr-un ciclu de desene precum acela reprezentind *„amazoane si cavaleri"* siguranța liniei consonează pe deplin cu coerența discursului interior. Tema, aparent clasică, a fost dezvoltată intr-o manieră modernă si personală. Ea a luat aspectul simbolic al intimplărilor sufletului, puse atit sub semnul iubirii, cit si sub cel al durerii. Voința de autoexprimare a lui Santomassimo apare, privită din perspectiva acestui ciclu, emblematică. Cu delicatețe si rafinament el construiește inteligent imagini bogate in sugestii reluate din diferite straturi ale culturii vizuale.

Grigore Arbore

muzică

m

Noi prezențe solistice

Cunoscut este faptul potrivit căruia pătrunderea unei noi valori muzicale in viata de concert presupune, deseori, existența unui intreg cortegiu de factori printre care cei de ordin artistic, calitativ, nu primează intotdeauna. A acorda incredere unui artist merituos oferindu-i posibilitatea de a-si manifesta public datele talentului său, de a etala de la nivelul scenei roadele muncii sale, presupune un act de egală răspundere atit față de cel care debutează cit si față de publicul căruia acesta urmează a se adresa, față de viața muzicală insăsi. La fel cum neincrederea prelungită poate aduce prejudicii, uneori chiar grave, atit la nivel individual cit si la cel sociocultural.

Indiscutabil, intre aceste coordonate se inscrie si debutul pe scena Atheneului Român a unor forte artistice relativ tinere, deja afirmate, in acesti ultimi ani, in prestigioase manifestări. Organista Ilse Maria Reich este tipul de interpret care respectind litera partiturii găsește căi de slujire a sensului, a spiritului acesteia. Este un adevăr esential pe care destui artisti de talent il eludează dintr-o dorință manifestă, nu lipsită de orgoliu de a inova traiectoria cunoscută a discursului muzical. Dimpotrivă, Ilse Maria Reich consideră că interesul artistic pe care trebuie să-l suscite evolutia interpretativă este determinat de acea incărcătură aperceptivă, de acel fond de cultură profesională care dă consistență actului tălmăcirii muzicale. Este o modalitate de a relationa in chip logic momentul propriu-zis al interpretării, individualitatea acestuia, cu tradiția interpretativă insăsi. Ilse Maria Reich cunoaste această tradiție si tinde să o lumineze evidentiind o concepție dramaturgică fermă, susținută de o remarcabilă rigoare ritmică, de un prezent simț al reliefării neostentative a marilor culminații ale arhitecturii sonore ; este vorba in special de **Tocatta si Fuga dorică**, acest magnific opus al lui Iohann Sebastian Bach. Jocul ei organistic este clar, riguros orientat in a evita coloritul pitoresc al registrației ; discursul muzical dobindește o verticalitate spirituală remarcabilă.

Asteptat cu un deosebit interes debutul solistic al pianistilor Dana Borșan si Alexandru Preda, ca si cel al violoncelistului George Georgescu a răspuns pe deplin sperantelor. Studiul tenace ca si datele talentului lor dăruiesc actului interpretativ acea necesară forță de transfigurare ce incheagă sensuri artistice pe deasupra semnelor, pe deasupra sunetelor insesi. **Concertul in fa minor** de Chopin cunoaste in interpretarea Danei Borșan acea gravitate — mă refer la partea lentă — pe care ti-o dă concentrarea si dăruirea totală in cint. La Alexandru Preda alura rebarbativă dar inteligentă, acut sensibilizată de redare a celui de al doilea concert de Brahms, denotă o continuă căutare, o căutare a propriei identități pe parcursul unei ascensiuni artistice deosebit de promițătoare. Vădind afinități structurale cu tipul de expresie romantică, violoncelistul George Georgescu dezvoltă — in realizarea **Variațiilor Rococo** de Ceaikovski o sensibilitate real tensionată interior, slujită de un ton maleabil, generos. Sint prezențe artistice de substanță pe care le asteptăm revenind cit de curind pe podiumul sălilor noastre de concert.

Dumitru Avakian

Actualitatea lui G.Călinescu

Clasicismul prozei

evident. George Călinescu nu e structural un clasic. Temperamentul său e mai curînd „febricitant", „impulsiv" (epitetele sînt călinesciene, din eseul **Clasicism, romantism, baroc**) decît calm și echilibrat. Vladimir Streinu l-a intuit exact, situindu-l în zona barocului : „El e, în toate privințele, biografic, socialmente și psihologic un **homo novus**. A-și impune prezența prin impresia nouă convingătoare față de înaintași, față de contemporani și de multe ori față de sine însuși, e hotărirea lui constantă [...] Valoarea permanentă, la care tinteste si ajunge temperamentul lui critic, este monumentalul, totdeauna evident prin materia multă, și aprins pînă la urmă, atît de amănuntul scăpărător, cît și de însuși stilul cantitătii. În limitele monumentalului, afirmațiile critice, intuițiile, impresiile, asociațiile, disociațiile, referința erudită, paradoxul, rationamentele, sofismele și mai cu seamă metaforele sar unele asupra altora, se încalcă, se asupresc, se acoperă și reapar, luptîndu-se încolăcit și alcătuindu-se astfel într-o **impunătoare arhitectură de stil baroc.**" Criticul a aspirat însă spre clasicism și această năzuință, doar transparentă în unele eseuri, devine, în altele, atitudine partizană, militantă. În eseul **Clasicism, romantism, baroc**, publicat în fruntea cărții **Impresii asupra literaturii spaniole**, din 1945, criticul ne oferă o densă și foarte fină explicare a celor trei stiluri și tipologii umane. Interesant pentru discutia noastră ni se pare faptul că, în caracterizarea, prin comparație, a clasicismului și a romantismului (barocul reprezentînd, după Călinescu, o formă mixtă — „aci modalități de clasicism, aci forme embrionare de romantism"), preferința autorului pentru tipologia clasică se trădează frecvent. Romantismul e definit, cel mai adesea, prin trăsături negative sau echivoce, care nu lipsesc nici în aprecierea clasicismului, dar aici ele sînt sporadice și, în orice caz, mult mai puține.

Un an mai tîrziu, la 16 ianuarie 1946, în lecția inaugurală **(Sensul clasicismului)**, ca profesor la Universitatea bucureșteană, George Călinescu elogia clasicismul, înțeles ca „un mod de a crea durabil și esențial la îndemîna claselor" și considerat trăsătură definitorie a artei mari („fiindcă marea literatură este în fond aceea de stil clasic, iar ce este măret în romantism, baroc aparține tot ținutei clasice"), relevînd, cu dezaprobare, tendințe ale literaturii române care îndepărtează directia miscării literare de clasicism. Mai întîi, spune criticul, proza noastră se arată prea mult preocupată în sens jurnalistic, de eveniment, de „particularul gust", de inedit, ignorînd că „orice adevărată cunoastere se bizuie pe universalitate. Această constatare din cîmpul cunoașterii sensibile", opinează, în continuare, Călinescu, „se poate transporta și în domeniul observației literare. Cine cunoaște absolut unicul nu cunoaște nimic. De altfel, toată emotia literară constă în recunoașterea într-un obiect a propriei noastre ființe diversificate. Dacă obiectul ar fi un unicat, inteligibilitatea lui ar fi nulă, nimeni neputîndu-și da seama de ceea ce e în afara limitelor sale". O altă particularitate a prozei și, în genere, a literaturii românești ne-clasice, remarcată și dezaprobată de critic, ar fi predilectia pentru natură, pentru peisaj, un peisaj „desumanizat". E, adică, precumpănitor descriptivă și foarte puțin analitică. Omul e înfățișat de obicei „ca natură" și nu în latura sa morală. Impresia puternică pe care o lasă e de pitoresc, și o atare literatură ilustrează de fapt o formă de lirism.

Conceptia clasică a criticului, cu privire la proza literară, e ilustrată, în bună parte, în romanele sale. Ca prozator, Călinescu folosește, se știe, tehnica narativă și modalitatea evocării ambiantei în care trăiesc eroii, tipic balzaciene. Dincolo de asta, însă, scriitorul năzuiește, în spiritul ideilor sale exprimate teoretic, spre o proză de esență clasică, realizată în bună măsură, problemă discutată pe larg și, în ansamblu, clarificată. Năzuința spre clasicism e evidentă încă de la primul roman, **Cartea nunții**, construit, în mod deliberat, spune scriitorul, ca „un roman liric, la modul grec, luînd ca model **Daphnis și Chloe** de Longos. Schematism psihologic, descriptie de atmosferă, chiar elemente de o certă facilitate, în sconul petrecerii, erau prevăzute"... Cartea, o scriere de început, cu stîngăcii purtînd amprenta inexperienței scriitorului, era, ca și modelul său din antichitate, un roman al ingenuității și al initierii erotice, în cadrul modern însă. Există, în romanele călinesciene, o tendință marcată spre caracterologie, spre personaje cu o valoare tipologică universală. S-a făcut observația justificată că acțiunea e de obicei precară față de dimensiunea masivă a romanelor unde accentul e pus pe portrete și pe dialogul scăpărător, acesta îmbrăcînd, de regulă, conversație între rude, amici. Or, plăcerea conversației este, ne demonstrează Călinescu însuși în eseul despre clasicism, un element clasic. În crearea portretelor, romancierul procedează în maniera caracterologiei clasice, pe care o îmbogățește, evident, cu experiența realismului modern, folosind o mare bogăție de detalii semnificative în scopul reliefării pregnante a trăsăturii dominante. Au rezultat niște personaje memorabile, între cele mai „frapante" — ar spune Ibrăileanu — din literatura română : Stănică Rațiu, Mos Costache, Aglae, ș.a. (din **Enigma Otiliei**), Gaittany, Sufletel, Gonzalv Ionescu, Pomponescu etc. **(Bietul Ioanide** și **Scrinul negru**), cu evidentierea maximă a trăsăturii fundamentale de caracter (Stănică Rațiu, demagog și versatil genial : Aglae, „rapace, apucătoare, dar iarăși la modul absolut" ș.a.) și îmbinse, în felul acesta, spre unilateralitate și schematism în spiritul tipologiei clasice. Într-un anume sens, Călinescu reia și continuă, ca portretist, traditia lui Caragiale, unele personaje fiind, cum s-a arătat, personaje „caragialești" (Aglae, Mos Costache, Stănică Rațiu, Sufletel, Gonzalv Ionescu, Gaittany).

Dim. Păcurariu

Ecoul angajării scriitorului

deși tentativa de a confisca sintagma de „mare scriitor" s-a exprimat recent în presă, nu ne știim să considerăm pe G. Călinescu între cei mai mari scriitori români. Romancier, critic literar, istoric literar, poet și dramaturg, publicist de mare angajament G. Călinescu este una din personalitățile proteice ale literaturii române care a lăsat în urma lui o dîră de foc. Contemporanii nu l-au agreat. Omul avea geniu, vedea pe deasupra capului celor alături de care mergea și acest lucru i-a fost greu iertat. Supus la mai toate cărțile lui importante contestației, G. Călinescu s-a afirmat pe deasupra adversităților care-l urmăresc însă și dincolo de moarte. Scriind despre Ion Creangă a stîrnit furia biografilor pioși. Ca interpret al vieții și operei lui Eminescu și-a ridicat împotrivă o ceată de eminescologi mai puțin inspirați. I-a fost adusă și cea mai primitivă acuzație literară, aceea de plagiat, și G. Călinescu a fost pus pe două coloane ca un infractor tocmai atunci cînd dădea pagini pătrunzătoare, de neuitat, despre Eminescu. Cel mai mare val de ostilitate l-a întîmpinat neobișnuita lui istorie literară pe care toată lumea o numește, lucru care nemulțumește pe unii, monumentală. Atacată la apariție din aproape toate direcțiile cartea a avut un destin glorios și subversiv. Compendiul din 1945 a fost și el maltratat de o altă echipă de criticastri care nu admiteau nici în zorile noii condiții a societății și culturii românești cartea și viziunea ei. A suparat mult tocmai faptul că G. Călinescu a privit cu un ochi lipsit de exclusivism și prejudecăți întreaga literatură română, indiferent de orientarea ei și de extracția socială, politică și națională a celor care au scris-o, singurul criteriu fiind pentru critic acela al valorii. Scriitorii de substanță și factură tradițională n-au fost tratați cu suficiența proaspeților moderniști care priveau literatura română ca pe un fenomen recent care li se datorește ci așezați după locul și valoarea lor în marele șir al istoriei literare românești. Absența exclusivismului, privirea detașată, de sus, a fenomenului literar românesc de la primele sale manifestări pînă astăzi sînt elementele care fac din această istorie literară obiectivul de atac al unor condeie cu idei împrumut. Una din etichetele bine intreținute este a unui G. Călinescu lipsit de idei, incapabil de construcție, dar de o mare forță și spontaneitate a talentului care ar răscumpăra aceste lacune. Ciudat, dar aceeași caracterizare s-a aplicat și lui Mihail Sadoveanu învinovățit de instinctualitate, de absența calității intelectuale, răscumpărată și la el după aceleași opinii de un neobișnuit talent de povestitor. La fel de ciudat este că și N. Iorga este înzestrat de același portret al impulsivității, impetuozității, lipsei de idei, contrabalansată la el printr-o mare forță de muncă, cheltuială de energie intelectuală, memorie fabuloasă. Intelectualitatea, capacitatea de a construi după un proiect atît de meditat, finețea aplicației erau necesare, operațiile de confiscare de merite și atribuții fiind mai vechi, altora. De o parte impostorii, instinctivii, plebeii, grosolanii, de alta cei capabili de luciditate, de acte conștient deliberate, aristocrații spiritului etc. Aceste pedestre șantromonii culturale, active din păcate și astăzi, împiedică accesul și înțelegerea unor personalități strălucite ale culturii române. Maniheismul cultural reactualizat în cîteva lucrări de istorie literară recentă încearcă să întrețină o imagine falsă a cîtorva scriitori români. Unii ar fi mari numai pînă la 1944, alții sînt acceptabili doar prin golirea trupului de viscerele propriei ideologii, transformați în desenatori de filigrane artizanale, dincolo de orice aspirație conceptuală, alții respinși pentru caducitate, ca un instrument muzical care și-a jucat odată rolul, dar azi este ieșit din modă.

Destinul literaturii lui G. Călinescu după război a fost dramatic. Contestării istoriei i s-a adăugat contestarea romanelor lui postbelice. Cultul călinescian de care s-a vorbit de multe ori este o iluzie de optică sau o dovadă de ignorare voită a istoriei literare. Din 1941 și pînă astăzi istoria literaturii scrisă de G. Călinescu a fost supusă unor succesive atacuri, din diverse unghiuri și de efecte diferite. Caracteristic nu este cultul călinescianismului, și acela exterior în măsura în care a existat și există, ci o tenace poziție anticălinesciană, ilustrată de campanii succesive.

G. Călinescu este unul din marii scriitori români puțin cunoscuți și încă neasimilați în cercurile largi de cititori. Opera lui nu este reeditată integral, exegeza asupra ei insuficientă, tentativele de răstălmăcire mai sînt încă prezente. O parte extrem de vie a operei lui este publicistica, cea mai puțin cunoscută, cea mai rău cunoscută fiind publicistica politică. G. Călinescu a fost un ziarist militant din proprie inițiativă și s-a adresat maselor largi de cititori cu intenția de a le face educația politică într-un limbaj în același timp accesibil și plin de surprizele dezinvolturii personale. G. Călinescu avea plăcerea de a urmări spectacolul istoric, de a contempla evenimentul, de a vorbi despre el dintr-o perspectivă mai vastă. Sînt uimitoare la G. Călinescu care a scris nenumărate articole pe teme politice curente la **Tribuna poporului, Lumea, Națiunea** intuiția și prognoza faptelor politice. Scrisorile către Al. Rosetti ne-au dezvăluit privirea lucidă a intelectualului care a prevestit sfîrșitul războiului într-o formulă foarte apropiată de cea adevărată. Literatura social-politică a lui G. Călinescu din perioada postbelică este de un angajament politic declarat de partea poporului. Democratismul scriitorului, înrudit îndeaproape cu democratismul scriitorilor **vieții românești** este nota definitorie a acestor articole zilnice despre avalanșa de evenimente postbelice. Problema pentru intelectualul, scriitorul, artistul român era de a se angaja de partea poporului sau nu. G. Călinescu face operă de pedagogie în sens larg discutînd noțiuni politice noi, comandamente

Cornelia Baba : „Pînea"

„Ispita" criticii foiletonistice

Urmare din pag. 1

stă sub semnul mai multor „ispite". Evident, la treapta formelor, izbitoare este însăși tentația foiletonului ; ceea ce, la rîndul ei, presupune o seamă de mutații intervenite în chiar cîmpul viziunii asupra condiției criticii. Subînțeleasa încredere acordată unei specii „gazetărești" precum foiletonul exprimă necesitatea lăuntrică de dobîndire a unei mai mari libertăți de mișcare și, totodată, însușirea punctului de vedere potrivit căruia emanciparea exegezei istorico-literare de tutela descriptivismului didactic, invadat de agasanta cohortă a locurilor comune, are șorți reali de izbîndă numai cu prețul angajării pe pista unei pasionante și fertile **lecturi actuale** consacrată valorilor intrate în patrimoniul clasic. Pe de altă parte, e de remarcat că transpunerea în fapt a acestei aspirații revendică și „riscul" (obligatoriu) angajării la actul de lectură și interpretare a fenomenului literar strict contemporan. În acest mod „ochiul" prezentului iluminează, actualizîndu-le, valorile trecutului și invers ; cum arătam în articolul precedent, valorile prezentului își relevă (dacă le au !) permanențele prin deschiderea către tradiție.

Mai tîrziu și, poate, intrucîtva mai indecisă, în ce-l priveste pe Constantin Ciopraga, acceptarea „ispitei" venite din partea foiletonisticii critice nu-și refuză, încă, inclinația pentru analiza cu însușiri de studiu mai mult sau mai puțin sistematic. Și e chiar bine, poate, că se întîmplă astfel, dată fiind meticulozitatea oarecum profesorală a autorului (mărturisim, o însusire ce nu-i stătea de o anume rigiditate pedantă a tonului) vădită în aproape orice împrejurare de spiritul său critic. Titlul ales de Constantin Ciopraga pentru noua sa carte nu reprezintă nicidecum un gest de cochetărie literară și cu atît mai puțin o „provocare" adresată cititorului menită a capta bunăvoința și a stîrni curiozitatea acestuia. Dimpotrivă, cum rezultă și din inteligentul eseu introductiv (intitulat chiar așa : **Între Ulysse și Don Quijote**) e vorba de apelul, intru-totul explicit, la două entități mitic-literare care, sublimate într-o posibilă și semnificativă dichotomie existențial-ontologică, indică însăși dilema care stă la baza actului de creație major. „Dacă ordinea și minuția meșteșugărească (chintesențiate de mitul ulyssian, n.n.) — conchide criticul — merită toată stima, toanele, capriciile și halucinațiile efervescentului „nebun" din La Mancha sînt respectabile în măsura în care stimulează către neprevăzut, către mobilitate și extraordinar". Practic, un asemenea „program", în critica mai recent cultivată de Constantin Ciopraga, cristalizată în o suită de studii comprimate, în care reflecția estetică își vădește calitatea de dat spiritual asumat în funcție de „certitudinile" pe care obiectul analizat le oferă. Fericit, criticul crede fără putință de tăgadă în deplina suprapunere dintre adevărul gîndirii și simțirii sale și acela conținut de faptele literare ori artistice luate în discuție. Prin alte cuvinte, psihologicește, am situat modul critic al lui Constantin Ciopraga sub semnul unui determinism oarecum apodictic, reconfortant tocmai prin seninătatea lui solară. Nici mai mult nici mai puțin, la întrebarea pe care și-o adresează siesi : „Cum vedeți fericirea", criticul formulează drept răspuns următoarele trei condiții : a. „Să privesc orizontul, înainte de a începe lucrul, pentru a-mi împrospăta zilnic proporțiile lucrurilor de sub orizont" ;

b. „Pe masa de scris să cadă o rază de soare" ; și c. „Lipsit de orice vanitate, să trăiesc printre oameni într-o inconjurime luminoasă" (din **Reflecții nefanteziste**). Între altele, foiletoanele din volumul **Între Ulysse și Don Quijote** au în atenție teme precum acestea : **„Poezia și cuvintele, Poetul și condiția umană, Ultimele „Cuvinte potrivite", Spațiile lui Al. Philippide. Despre „durerile spiritului"** (Eugen Jebeleanu), **„Fîntînile" lui Ion Vinea, Nichita Stănescu între două oglinzi, Măștile lui G. Ibrăileanu, Biografia și opera.** Să admitem că lectura acestei cărți poate fi realmente incitantă mai ales dacă ținem cu tot dinadinsul să identificăm succesiunea momentelor de impact și de divergență ce au loc între temperamentul critic prin definiție optimist, stenic, al autorului și substratul uman-artistic bîntuit nu o dată de curenții unei abisalități iremediabile, precum acela invederat de conținutul unor asemenea teme.

Dat fiind temperamentul său critic nevindecabil polemic — semn al unei mari prize la actualitatea literară —, chiar să fi vrut, Mircea Zaciu nu ar fi putut evita „capcana" trecerii la critica foiletonistică. „Intrarea în arenă" s-a produs de mai multă vreme și **culegerile** tipărite de critic în ultimii ani evidențiată aproape derutanta sa scufundare în „prăpastia" dinamicii cotidiene a vieții literare. Îngăduindu-ne un nevinovat joc de cuvinte, am porni de la titlurile ultimelor sale două cărți și am zice că „zilele" în care Mircea Zaciu oficiază în cîmpul criticii se suprapun, ca număr, cu „lecturile" la a căror oficiere îl constringe, pur și simplu, „comanda" vieții literare de zi cu zi. Mult vehiculata formulă **critica mod de existență**, așadar, revendică în autorul volumului **Alte lecturi și alte zile** pe unul dintre exponenții ei de mare clasă. Scrise, cum se spune, pe nerăsuflate, foiletoanele lui Mircea Zaciu au înfățișarea unor tulburătoare „fișe de temperatură" în dublu sens, adică atît în ceea ce privește unghiul de percepție **acut cotidian** a temelor abordate, cît și starea de spirit a exegetului, acaparantă, aceasta din urmă, prin ritmica ei alertată. Sublimitatea paradoxală și, adesea, dilematică, a genului de critică practicat de Mircea Zaciu ține de faptul că, în ciuda caracterului său „operativ", foiletonului îi este interzis cu desăvîrșire a miza pe improvizație, pe efectele trecătoare desclanșate de retorica frazelor polemice. Redutabil și la acest capitol, totuși pentru Mircea Zaciu **stilul critic** nu reprezintă nicidecum un scop, ci un mijloc solicitat, la maximum, să spună tot ce este de spus într-o chestiune sau alta. Limbajul critic, deci „nu disimulează, nu învăluie nimic, din contra, tinde să „dezvăluie" totul. Mai dinaproape privite, foiletoanele acestui autor arată așa cum arată, adică polemice, pline de fervoare, într-un cuvînt, colerice ; și totuși ultima, marea lor aspirație este aceea de a fi considerate incontestabile **contribuții științifice.** Chiar asta și sînt în majoritatea cazurilor. Secretul unui asemenea transfer nu e greu de aflat ; statutul său istoric literar avizat îl obligă pe foiletonist să se sprijine, fără concesii, pe fapte, pe știința de carte cea mai riguroasă, drept care, ca în unele din paginile călinesciene, documentele însele fac „epica" textului critic : «Un simplu sondaj asupra ascendenților poetului — e vorba de Arghezi, n.n. — ne provoacă același sentiment de perplexitate : „fiu de țărani originari din Cărbunești, regiunea Oltenia" **(Dicț. Encicl. Rom.**, I, p. 181) ; „tatăl său, țăran din Cărbunești Gorj" (D. Micu, **Tudor Arghezi**, 1972, p. 8) ; „tatăl său era însă originar din Cărbunești (Gorj)". „Arghezi va adopta ca scriitor numele de familie al mamei sale, Rozalia Arghesi" (Ov. S. Crohmălniceanu, **Lit. rom. între cele două războaie mondiale**, II, p. 11) ; „orfan de tată T.A. descinde dintr-o familie oltenească din Cărbunești Gorjului". (Marian Popa. **Dicț. de lit. rom. contemp.**, 1971, p. 31)» etc. Întrebarea e dacă o astfel de febrilă, și la urma urmei, o atît de pasionantă argutie poate face întotdeauna casă bună cu una din speciile criticii foiletonistice, cronica literară, în special atunci cînd aceasta se apropie de volumul de poezie ori de proză nou apărut, știut fiind că, oricum, în asemenea împrejurări, o anume detașare, o anume înseninare contemplativă a spiritului critic este cît se poate de binevenită. Ne place să credem că însuși Mircea Zaciu reflectează, cu gravitatea pe care i-o recunoaștem, și la această exigență liminară a criticii foiletonistice.

Agora — 27

Sala de festivități a Casei de cultură din Brad, județul Hunedoara, a adăpostit joi 22 februarie 1979 cel de al 27-lea număr al revistei de cultură cu public „Agora".

La realizarea numărului din februarie și-a dat concursul poetul Radu Felix care a citit din poemele sale.

Cu cele 18 rubrici ale sale, revista locală dovedește preocuparea de a cuprinde o gamă cît mai variată din marile probleme ale spiritualității. Critica literară este prezentă cu trei rubrici (proză, poezie și monografiile critice). O cronică dramatică și, separat, dorința de a realiza cu mijloace actoricești momente ale dramaturgiei naționale, completează intenția de a utiliza îndeletnicirile Thaliei în realizarea unui act de cultură. **Miezuri de roman** se intitulează rubrica ce găzduiește creația originală de proză. Artele plastice sînt slujite de rubrica **carnet plastic**, realizat prin imagine și comentariu. Revista cultivă, de asemenea, eseul, găzduiește o rubrică de **„România pitorească"** și cinci cronici științifice (medicină, astronomie, cibernetică, informatică și diverse), precum și „Revista revistelor", o incercare de orientare a publicului local spre revistele literare și cultural-științifice ale țării.

Sabin Stelănuță : „Ceramică"

Spre certitudini

Urmare din pag. 1

ză" un „profil" de om nemulțumit, **de** om care nu „admite să fie discutat, ca orice scriitor" (a se înțelege prin discutare simplă și cam sistematică denigrare), îmi dă note la „capitolul morală" (s-a ajuns departe, într-adevăr, dacă un **Nimenilume** apreciază nu numai literatura scriitorilor, dar și „morala lor literară"), îmi spune ce critici au scris sau nu au scris despre mine (din cadrul redacției), îmi amintește de cîte ori am fost publicat de către **România literară** (voi arăta mai jos de ce și în ce condiții am fost publicat de către această revistă), ia apărarea lui M. Sorescu (cu care mă răfuiesc eu, chipurile), face aceeași operă de filantropie (în numele „moralei literare" pe seme) față de C. Livescu, Al. Dobrescu, D. Micu (cu care, de asemenea mă „răfuiesc" eu atît de năprasnic), uitînd să spună, ca din întîmplare, că eu (un simplu și cam înrăit nemulțumit, care nu înțelege că opinia criticii, a oricărui critic, dar mai ales a celor de la **România literară** este verdict care vine înspre noi dinspre eternitate, avînd putere de lege), nu am polemizat niciodată, cu nici una din „aprecierile de valoare" formulate pe marginea cărților proprii (n-am făcut așa ceva nici măcar în 1968, cînd au apărut două cronici diferite, referitoare la aceeași carte, una fiind desființătoare, alta laudativă, la distanță de o săptămînă, în altă revistă, e adevărat, pe care o patronau însă doi dintre „stîlpii" de azi ai **României literare**, G.I. și N.M., a căror „morală literară" era și atunci tot așa de limpede, cum este și acum). Am intervenit în discuție numai cînd s-au produs denaturări sau răstălmăciri de text, cum am făcut, de exemplu, în 1975, la apariția **Calvarului** (cînd am publicat „Cîteva precizări", chiar în **România literară**, fără a polemiza cu unul sau altul dintre critici), cum am făcut și acum cu criticii pe care îi apără „principala revistă a Uniunii Scriitorilor" (de ce atîta grabă în apărarea dreptății, numai uneori însă ?), cărora nu le reproșez, cum pretinde „tov. red.", absolut nimic, pornind de la aprecierile pe care le formulează asupra cărților mele, sugerez doar, în cazul celor doi critici din Moldova, să nu mai discute persoana autorului, pe bază de bîrfă și cancan literar, să-i discute cărțile („dacă ele o merită, dacă nu, neantul să le mănînce"), iar în cel de al doilea caz, lui D. Micu, în speță, îndrăznesc a-i spune că ar fi bine să nu mai umble prin proza contemporană cu matrița șablonismului fără a avea pretenția că am scos din căciulă un „adevăr absolut", fără a socoti spusele mele drept literă de lege.

Acesta e falsul cel mai grosolan pe care îl comite semnatarul articolașului din **România literară** care transferă altora obiceiurile curente ale „casei". Fiindcă dacă într-o revistă literară, mai ales într-o revistă cum este **România literară** („revistă centrală a scriitorilor din țara noastră", cum o definește adjunctul G.D., în cadrul unei anchete din **Convorbiri literare**, cu deschideri „către mișcarea literară și în genere către viața culturală de pe întreg spațiul național") vehiculează, de-a lungul unei perioade de zece ani, **un singur fel de opinii**, în legătură cu literatura unui anume scriitor, fără a mai vorbi de insinuările și denigrările tangențiale, dintre „comentarii", inseamnă că în redacția respectivă se întreține o atmosferă de ostilitate neliterară și deloc „estetică" față de cel ce este supus sistematic unui astfel de tratament. Poate că nu e vorba, într-adevăr, de o campanie (în treacăt fie spus, în „nedumeririle" mele nici nu se pronunța acest cuvînt), mai ales că „tovarășii corifei" mai au și alte probleme de rezolvat cu alți scriitori, dar de ceva urît tot e vorba, de ceva care nu se poate împăca nicicum cu morala (nici cu „morala literară, nici cu „morala muzicală", sau cu „morala plastică).

Faptul că am fost publicat de către **România literară**, cu [illegible] cu proză au dovedește nimic. În anumite condiții, publicarea [illegible] devine un argument în sprijinul [illegible]. Tradus în sensul exact al practicilor din această redacție „argumentul" respectiv sună în felul următor : „Te publicăm, dar nu pentru că ne-ai fi pe plac, ci pentru că vrem să spunem, cînd va fi cazul, că nu avem nimic de împărțit cu matale, te boicotăm sistematic, îți dăm la cap oci de cîte ori vrem, dar uite că te și publicăm, deoarece publicarea e un lucru, iar comentarea și promovarea valorilor, ceea ce facem **noi**, de zece ani și mai bine, este **alceva...** !" Acest **alceva** reprezintă în realitate programul unei reviste, care se realizează, în primul rînd, prin „partea sa ideologică", în care se văd, fără greș, și obiectivitatea de care dă dovadă revista respectivă, lărgimea de orizont (care ar trebui să fie de nivel național, în cazul **României literare**), onestitatea sau competența celor ce o alcătuiesc, sau lipsa acestor atribute esențiale. Un argument convingător în acest sens ni-l oferă adjunctul G.D., în cadrul anchetei menționate mai sus. Dumnealui spune că **„România literară** este nevoită să publice și scriitori care oferă ei materiale, fără să fi fost solicitați de către redacție. „...Îi publici totuși și pe aceștia", spune G.D. cu o îngăduință firească față de nenorociții care au curajul să escaladeze înălțimile pe care se află dumnealui, „mai ales dacă revista la care lucrează (sic !) are și calitatea de «organ central»". Lucrurile devin și mai clare, dacă voi arăta că publicarea mea în **România literară** s-a făcut sub rubrica despărțitoare **puncte de vedere** sau **opinii** și că atît articolele cît și „prozele" publicate în această revistă au fost prezentate de către mine redacției, fără a mi se solicita colaborarea, fiind publicat, așadar, mai mult „de nevoie", decît „de voie" (un singur articol am publicat la cerere, în urma inundațiilor, dar inundațiile sînt rare, din fericire pentru mine și chiar pentru barca **României literare**). Nu e bine, cred eu, să se vorbească atît de stăruitor, în aceste condiții, de „lipsă de morală" sau, dacă se vorbește totuși de această lacună joasă, ea trebuie să fie localizată în perimetrul strălucitei activități desfășurată de **România literară**, al cărei nivel e departe de nivelul „național" la care visează, cu toate că redacția geme de valori, cum remarcam și în „nedumeririle" mele, care au rămas, practic, fără nici un răspuns.

Revenind la observațiile făcute la începutul acestor însemnări, aș îndrăzni să întreb, fără a adopta un ton inchizitorial, nici vorbă de așa ceva, ce forme va căpăta „democrația literară" în cadrul redacției **României literare** și în cadrul obștei pe care o reprezintă atît de riguros ? ! Ce forme vor căpăta în continuare falsele combativități și atît de realele intoleranțe (venite, cum se zice, din partea **celor aleși** ? ! Nu sînt ingrozit, bineînțeles, nu sînt speriat deloc, mai ales că am în spatele meu o experiență foarte bogată, realizată pe vremea „celeilalte efervescențe", cînd am fost boicotat și denigrat, cam de aceiași oameni și cam de pe aceleași poziții. Mai e nevoie oare să amintesc că în paginile aceleiași reviste (R.L.) a apărut un text în care se susținea, negru pe alb, că am luat Premiul de Stat pentru romanul **Cordovanii** (premiu pe care mi-l acordase o comisie guvernamentală, cu membrii căreia nu am fost rudă, nici măcar vecin de palier nu am fost) pe baza unor aranjamente și că răspunsul meu („dreptul la replică", cum spunea și atunci „democrația literară") nu a mai fost publicat de către sus-numita revistă, cu toate că ea era și atunci „organ central" (exact în măsura în care este și acum) ? ! N-are rost, vor spune unii, să discutăm ceea ce s-a întîmplat în 1971. N-ar avea rost, aș îndrăzni eu să adaug, mai mult dinspre certitudini, decît dinspre nedumeriri, dacă n-ar exista aceste recrudescențe ale falselor combativități, ale falsei democrații, dacă nu s-ar zbate atît de puternic, în viața noastră literară, curenții învrăjbitori ai intoleranței, în urma cărora nu rămîne nimic, creația literară fiind de fapt cea mai urgisită și mai păgubită. Iar acolo unde munca și creația sînt șicanate și urgisite sistematic, înseamnă că ceva nu e totuși în regulă — fiindcă dacă ar fi nu s-ar povesti !

atelier literar
poșta redacției

N. TROC : În general, lucruri sensibile, delicate, cu un desen simplu, curat, candid, cu inflexiuni romanțioase (uneori, spre dulce), cu destule naivități de „album" juvenil și, firește, cu inerente semne ale începutului, ale lipsei de experiență (nesiguranțe, inabilități, alunecări în prozaic, etc.). În pagini ca „Naștere perpetuă", „Nostalgie", „Pustiu", „Pentru toate", „Culoarea", „Început de trăire", „Întîmplare" „Cum să sting" etc. sînt bune semne de perspectivă.

ION PLEȘA : Greu de spus cît de justificată poate fi renunțarea la poezie — vă veți lămuri într-o zi. Firește, primim și discutăm (de multă vreme) și texte de proză și, uneori, teatru (e de mirare că, vechi corespondent, încă n-ați observat). Ne bucură noile dv. activități și demersuri și vă dorim succes. Dintre ultimele poezii (care reflectă, din păcate, situația subsidiară în care se află acum această preocupare) putem menționa : „Poveste de taină", „Alexandria", „Tăcere sacră".

L. BOGEA : Dezamăgire ! Pagini convenționale, uscate, fără vibrație, pline de locuri comune. Ceva mai aproape de poezie, poate, „Reîntrupări". (Parcă era mai bine data trecută, nu ?).

V. P. GAJ : În ultimele plicuri, semne de plafonare și regres, multe pagini de obișnuință și inerție industrioasă, multă făcătură și vorbe goale, discursuri fără substanță și adresă, șiraguri artificiale de metafore (adesea, forțate, gratuite), etc. Puține lucruri ceva mai răsărite (dar nu cine știe ce) sînt de menționat : „Scrisoare", „Regăsire", „Sentiment de toamnă", citeva din „Inocențe". Un condei care începe să se usuce, lipsit de hrană și de „mișcare în aer liber".

MARICEL D. POPA: Sînt citeva accente ironice, de persiflare, care încă nu ajung la umor și satiră, nici la poezie.

N.C. GEORGESCU : „Profesorul" începe destul de bine, în maniera prozei clasice, dar, după descoperirea din bibliotecă, urmează niște prea lungi discursuri, nu întotdeauna susținute convingătoare (deși interesante, uneori), care dezechilibrează lucrarea și anulează în bună măsură interesul lecturii. Tendințele de parabolă și proiecțiile fantastice nu sînt articulate firesc în structura lucrării și, ca atare, ele nu operează eficient în sensul dorit și n-au aportul scontat

în desfășurarea, elucidarea și semnificația cazului. O chestiune, poate, mai degrabă de domeniul tehnicii literare.

IULIAN CITERĂ : Metehnele principale țin de frazeologia metaforică, de excesul de „floricele" (care uneori, dau senzația de lehamite), iar, pe de altă parte, de maniera invariabilă (pînă la monotonie) a discursurilor-reportaj (sunînd fals de multe ori) prin care se încearcă rezolvarea indirectă a faptelor, acțiunii, dialogului, analizei etc., „metodă" care are, între altele, și un efect de superficializare a lucrurilor. Uneori rezultatele sînt mai bune, ca în „Bere cu sot" (care mai are totuși niște puncte cam neclare, încurcate, ori facile, superficiale, și un surplus de dulcegării stilistice, de „fluturi speriați", „lilieci" etc.) și oarecum „Cercul", mai mult reportaj. În schimb „Mițnele de azi", „Viața ca un măr", „Helo, toamnă", „Domnișoara Otilia" etc. nu reușesc să învioreze, să valorifice inedit niște teme-stas la ordinea zilei, locuri comune în gazetăria de „fapte diverse". De altfel, textele sînt în totalitate prea aproape de gazetărie. „Mecanic de tură", un fel de jurnal, nu lipsit de interes, e cea mai densă, dar alunecă și ea în schematismul și superficialitatea reportajului ziaristic „la botul calului". Versurile, slabe. Pe viitor, nu ne mai trimiteți tot ce scrieți, ci doar paginile mai reușite, nu mai mult de 10—15.

G. V. NEGRU : Dacă nu puteți lua în serios, cu toată pasiunea și dăruirea, această indeletnicire nobilă, dacă nu puteți depăși acest nivel precar și diletant la care vă aflați, dacă nu sînteți în stare să confirmați și să extindeți primele semne bune (pentru care v-am adresat o firească încurajare), atunci, într-adevăr, soluția pe care o propuneți în ultima scrisoare e cea mai bună. Depinde numai de dv.

Al. Priboieni : Din ultimele trei plicuri, numai „Despre tristețe". Cam puțin ! **Sorin Tomulețiu Ionathan Benedict, Gh. B. Negru, Iulian Lorincz, Ioan Ermolai, Filip Sighiraș, Ionatan P., Traian Dărău, M. Damian** (Galați). **Aurel Furtună** (nu v-am cerut, Doamne ferește !, „să stenografiați textele". ci doar să le dactilografiați !), **Aida, G. Barbu, D. Sprințăroiu, Mari Tomescu, Florea Ștefan-Dianu, Nicolae Ion Dragu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Frumusețe a lumii

Frumusețe a lumii –
anafură sufletului meu trecător
infinit miracol pulsînd
în puterea noastră de a iubi
tu îi dai viață lui Venus
cu dalta ochiului îndrăgostit
frumusețe a lumii –
ocrotită de întîmplare
trupul dimineții
ieșind din valurile zorilor
poveri de soare pe umeri de livezi
și toamna aruncată pe dealuri
ca sensuale brocarturi
frumusețe a lumii – murmurată
cu buzele unei nocturne de Chopin
chemările curg prin inimi
ca vinuri amurgind în pahare
sărutul tău stinge
inefabile nînsori în sînge
frumusețe a lumii – pîndită
de fiare mărșăluind
cu adevăruri înfipte în baionetă
pentru tine se moare
pururi să înflorească tinerii –
fragede spițe împingînd
roata nemuririi tale

ELVIRA ILIESCU

De la un timp

De cîte ori nu m-am înălțat
și plutind peste oraș
îndeobște noaptea
am simțit că-mi aparține
cu tot ce-i în el
și apoi portocalele...
din fiecare buzunar
scoteam o portocală
pentru cine se nimerea
și tot plutind așa
în poziție culcată
am avut ocazia să-mi recuperez
visele mele, vise cu cai verzi pe pereți
mai visam un vis
mai împărțeam o portocală
și așa ci venit tu
cu fluturii din haina ta de piele
cu frunzișul privirii și celelalte
încît nu știu dacă o să mai pot
să mă înalț peste oraș noaptea
de la un timp
am devenit foarte greu.

ANCI DAN

Scara virtuților

Un destin ciudat ne marchează
să ne hrănim cu scînteietoare
organe de animale
mult mai presus decît ele
un aer comun respirăm
aceeași apă o împărțim
picătură cu picătură
riuri și ploi sînt trase
peste noapte în nisipuri
și cerul mimetizează
amintirea lor fosnitoare
pe o treaptă mai sus

Sabin Ștefănuță : „Ceramică"

contemplîndă
eu îmi iubesc prietenii
mai mult decît frații
șoaptele insolzesc lumina
dacă este frumoasă căderea
pentru moment să cădem.

VIORICA IONESCU

Romanță

Vor putrezi cuvintele ca pulberea de oase.
Noi mai sorbim nectarul epistolelor roase.

De ce mai dăm ocol, de ce mai facem roată?
În zări s-a ridicat un labirint de ziduri.

Tezeu era legendă ? Eu nu sînt Ariadna.
Și te voi aștepta doar cu un pumn de riduri.

Descumpănit te vei întoarce, la mucedele tai,
Să-nalți o palisadă cît muntele-ntre noi.

De ce mai dăm ocol, de ce mai facem roată?
Frumoși eram atunci, o, ce frumoși odată !

ELENA RADU

Calul alb

Calul alb
cu copite de argint
aleargă șfichiuit
de aerul tare-al
pădurilor verzi.

Copilul s-a ascuns
în inima stejarului
și-l așteaptă
cu sufletul în mîini
ca o flamură.

Calul alb
cu copite de argint
va trece cîndva
aproape de el
încet să-i mîngîie
fantomatica-i coamă.

Calul alb
cu copite de argint
va veni cîndva
și se va opri
la simpla fluturare a mîinii.

RODICA MARIA ȘERBĂNICĂ

Naștere perpetuă

Simt chinul mîinilor
modelatorului,
care, în efortul lui
de a ridica lutul crud,
de la cazmă la soare,
a scos la iveală un vulcan
flămînd după noi forme
și nefericit după
ce le-a aflat.

NONA TROC

Safari

Am capcane șirete,
Fe care le ascund prin păduri,
Pe sub apele pe care le cauți însetat;
Am lațuri în care prind ușoarele păsări
Și vulpile de flacără și lupii singurateci
Și cirtițele căutătoare de comori;
Am capcane, arme pe care le țin bine și ascuns
Așa cum ține șoimul mănușa stăpînului,
Cu gheare și cu ciocul ;
Am capcane prinse ca niște șiraguri
De mărgele alunecoase,
În sărutări, în gene, în spatele degetelor,
Peste tot unde fața ta ,aspră
Mă atinge naivă.

STELA COSTIOAIE

Lucian Blaga—Opere 6

Urmare din pag. 1

că, după aproape douăzeci de ani de cînd vrem serii complete ale celor mai de seamă scriitori români, ne aflăm într-un ciudat impas : din secolul al XIX-lea i-am avea (quasi integral) pe Creangă și Ispirescu, din secolul nostru pe niciunul !

2. Fiecare nouă apariție din Lucian Blaga (în tiraje cu scumpătate cumpănite, parcă ne-ar face mai mult bine Feval decît autorul **Mirahilei semințe** !) am întîmpinat-o cu toată generozitatea. Citeva edituri **(Dacia, Facla, Minerva, Univers)** au publicat în ultimii ani scrieri, uneori inedite, din opera lui Blaga. O deosebită lucrare în folosul restituției integrale a creației blagiene o depune, de aproape două decenii, fiica poetului, Dorli Blaga Bugnariu. De pildă, publicarea **Corespondenței** dintre tînărul Blaga și Cornelia Brediceanu, viitoarea soție, întreprinsă de către domnia sa în revista **Manuscriptum** aruncă lumini noi, dintre cele mai nebănuite aspupra anilor de formare ai filosofului-poet. Alte volume, fie singură, fie în colaborare, a mai ingrijit domnia sa din vasta operă a lui Blaga. Din anul 1974 (întîrziere numai în parte explicabilă), editura Minerva i-a încredințat tot Dorlei Blaga Bugnariu ingrijirea seriei integrale Blaga. Și pe bună dreptate : nimeni decît dînsa nu cunoaște mai bine meandrele manuscriselor blagiene și, în definitiv, pe dînsa a investit-o Blaga cu îndeplinirea testamentului său editorial. Ceea ce a editat pînă acum demonstrează un desăvîrșit scrupul al **definitivării,** o rigoare dusă pînă la virgula bucucașă. În scurte note ale editorului și-a exprimat totdeauna clar, răspicat, modalitatea severă de editare.

3. De curînd, a ieșit de sub tipar volumul 6, cuprinzînd **Hronicul și cîntecul vîrstelor,** de fapt, a treia ediție în limba română **(prima în 1965),** pentru că lucrarea a mai fost publicată și în traducere germană și maghiară. Despre această scriere, într-un fel singulară în cadrul operei lui Blaga, nu ne permitem a face, aici, nici o considerație. Asupra deosebitei sale valori și-au spus mai mulți fruntași ai literelor cuvîntul lor. Ne îngăduim doar o singură nedumerire : la ritmul editorial de acuma — anul și volumul — desăvîrșirea seriei se va petrece după anul 2000 !

4. După părerea noastră, așa cum a pornit, mai cu seamă prin ritmul șovăitor, ediția se află într-un impas. Încă nu am deosebit ce criterii o guvernează. Cel cronologic, în nici un caz. Primele două volume conțin poezia. Al treilea, tălmăcirile, dar numai din poezia universală, dar nu și cele din proză și teatru. Volumele 4 și 5 sînt destinate teatrului original. Al 6-lea volum, cu totul paradoxal pentru noi, conține memorialistica ! Ei bine, ce va cuprinde volumul 7 sau 8 ? Nu știam. În **nota** care precede volumul întîi al seriei ni se spune că va fi respectat întocmai „testamentul editorial" al lui Blaga din 1959 (25 august). Noi, care nu cunoaștem acest testament, ne punem întrebarea dacă măcar pînă acum a fost respectat ? „Ediția de față — se spune în aceeași **notă** — nu este o ediție critică ci o **ediție definitivă**". Și aici se naște, firesc, o altă întrebare : putem, oare, să avem de a face cu o **ediție definitivă** dacă nu este, în același timp, și o **ediție critică ?**

Practica editorială ne demonstrează că, dacă dintr-un motiv sau altul, nu se tipăresc cărțile unui autor pur și simplu în ordinea cronologică, optîndu-se, fie și numai dintr-un scop didactic pentru criteriul genurilor și în sinul acestela făcîndu-se apel la factorul cronologic, totuși, anumite ierarhii primează ! Întîi, se tipărește opera principală, creația propriu-zisă, apoi, să zicem, traducerile, memorialistica, epistolariul etc. Lucian Blaga s-a manifestat cu aceeași împlinită izbîndă în două mari direcții : beletristică și filosofie. Firesc, deci, ar fi ca după opera beletristică să se editeze opera filosofică. Cum decurge pînă acum seria nu ne dă nici măcar sentimentul acestei priorități.

5. Faptul că la nota primului volum nu se specifică în mod clar acest lucru (dimpotrivă, lucrările filosofice sînt enumerate, parcă într-o doară, după „conferințe, eseuri, publicistică...") ne stîrnește îngrijorarea că ele vor fi aminate cît mai mult cu putință — fuga de răspundere ? spre finele seriei. Din cele patru trilogii ale lui Blaga a apărut una singură în anii noștri, **Trilogia culturii,** la Editura pentru literatură Universală (Da ! Blaga e un autor universal !) în 1969, cu o **prefață** critică de Dumitru Ghișe. În prefața la **Știință și creație** (1942), Blaga orînduia **Trilogia culturii** a doua în sistemul lui filosofic, precedată de **Trilogia cunoașterii** și urmată de **Trilogia valorilor, Trilogia cosmologică, Trilogia pragmatică.** Nu știm dacă în „testamentul editorial" din 1959 a păstrat aceeași ordine. Știm însă că din numitele trilogii au apărut cărți în anii noștri (Aspecte antropologice, Ființa istorică, etc.). Oricum însă, întreaga operă filosofică trebuie tipărită în volume succesive, care să se îmbuce unul cu celălalt și să dea, plenar, seama despre întregul pe care l-a proiectat gînditorul. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, opera filosofică a lui Blaga trebuie editată nu doar **definitiv,** ci și **critic,** astfel ni-i teamă că vom aștepta mult și bine finalizarea ei. Începutul făcut de Dumitru Ghișe cu **Trilogia culturii** poate constitui un îndreptar.

6. Un grup de editori, mai virstnici sau mai tineri, deja familiarizați cu textele blagiene avem. Ei se numesc : Eugen Todoran, Dumitru Ghișe, George Ivașcu, Ion Maxim, George Gană, Anton Ilica, Călina Mare, Tudor Cătineanu, Mircea Pop, Petre Nicolau. După ce mai multe edituri, într-o atmosferă de stimată febrilitate, s-au străduit să publice inedite sau lucrări devenite astăzi rare din opera lui Blaga, după ce s-a făcut și o **școală** („tachigraficească" și interpretativă) pe textele sale, a sosit timpul ca toate eforturile să fie concentrate asupra marii ediții în curs, pentru ca ea să se finalizeze cît mai curînd. E vorba de unul din marii stîlpi ai spiritualității noastre, și cred că Dorli Blaga va fi cea dintîi care mă va înțelege. Din orice parte ar veni sprijinul, sînt sigur că nu poate fi refuzat. Ritmul de editare de acuma este unul nesatisfăcător, iar **Minerva** nu-și va putea face un mai nobil titlu de glorie decît dînd, și în acest caz, un impuls nou acestei nobile întreprinderi de cultură națională.

Un umorist talentat

Urmare din pag. 1

să vorbească în numele nostru al tuturor, anonimi sau mai mult ori mai puțin notorii, care la toate cotiturile vieții, dacă ne-am lovit cu capul de pragul de sus, aceasta a fost din cauza logicii fiecăruia dintre noi și a impactului ei cu logica vieții, total imprevizibilă.

Arta însăși nu este ferită de ceea ce psihologia modernă numește **stress.** Debutantul, absolvent al Școlii superioare de arte plastice, să zicem, a învățat legile perspectivei, știe că trăim într-un univers tridimensional, a făcut studii de anatomie, a lucrat după natură, nuduri, peisaje etc., dar cînd este să picteze pentru el, să reflecteze la o primă expoziție, prin care s-ar afirma cu autoritate, se crede obligat să nu mai țină seama de nici unul din preceptele didactice și să se alinieze experiențelor celor mai avansate, care nu mai au habar de nici o „convenție". Unul dintre aceștia, probabil, este și pictorul „tașist", definit de autor ca unul „dintre cei ce năzuiesc să scoată din pete smălțate, efecte artistice superioare". Și de ce nu, mă rog ? Nedumerirea povestitorului este aceea a unui om cu bun simț, dar ce are de a face bunul simț cu arta și cu chinurile artistului autentic, în căutarea unei nuanțe de galben irealizabilă (zic-eți, vă rog, după mine, „inefabilă").

Preferințe literare veți găsi în **Cureaua lui Boțoghină,** în care a fost pus în cauză, se vede, mai de mult, „maiorescianismul, fiind, la rîndul său, criticabil din cauza preeminenței esteticului" și drept care „s-a format la Institutul de Istoria literaturii un comitet restrîns care să aducă noi contribuții științifice în problema Curelei lui Boțoghină".

Veți întreba ce are de a face o curea cu competența unui Institut științific. Logica vieții este adeseori aceea a absurdului și ca atare intră în conflict cu învățăturile manualului de logică.

În schița **Năpasta,** autorul ne dă o „copie după natură", în urma vizionării dramei lui I.L. Caragiale „în versiunea lui I. Cojar", cu Florin Piersic în rolul lui Ion Nebunul. Autorul a receptat reacțiile de umor ale unei părți din public la momentele cele mai patetice. Mama și fiica s-au întreținut în șoaptă pe chestii de menaj, întrucît cazul li se părea lipsit de haz, dar „s-au dezmorțit numai la povestea veveriței", pe care mama „a gustat-o, din plin, ca răsplată pentru neabătuta ei credință".

Imperceptibil ironic, autorul a recunoscut spectacolului un „real succes", deoarece „publicul nostru, generos și simpatic, admiră din răsputeri pe marele Caragiale"

Caragiale, așa se ortografia și în secolul trecut, adeseori, iar urechea lui Everac a sezisat aceeași pronunție la admiratorii lui, cu reacții în contratimp.

Să fie oare autorul român un pesimist ? Nu cred. Iată ce scrie, în marginea unei însemnări a lui Aristarc : „românul, fire veselă, nu se poate întrista, cum nu se întristează nici cînd strică liftul, closetul, pupitrul, lavoarul. El pleacă de acolo zîmbind și lasă pagubа celorlalți".

De ce ne-am întrista și noi ?

Cartea lui Paul Everac are o filosofie, aceea a lui Horațiu : **nil admirari** (să nu ne mirăm de nimic). Să acceptăm așadar logica vieții cu înțelepciune ! Aceasta este lecția talentatului autor, umorist impasibil, în miezul micului său univers caleidoscopic.

* **Paul Everac, „Sedința halerinelor" — schițe și tablete — ilustrații și copertă : Constantin Baciu, 1978, Editura Albatros, București.**

REVISTA STRĂINĂ

● FESTIVALURILE INTERNAȚIONALE DE MUZICĂ VECHE din Țările Europei Centrale și Orientale, care au loc la Bydgoszcz (Polonia), festivaluri numite „Musica Antiqua Europae Orientalis", au un public numeros și sînt înserate la loc de cinste în calendarele manifestărilor culturale. Cel de-al 5-lea Festival, încheiat de curînd, a cuprins printre altele producții ale unor ansambluri din Uniunea Sovietică, Austria, România, Cehoslovacia, Bulgaria, Grecia, ale unor organiști din Berlinul de Vest și din Marea Britanie, cît și ale corului „Afro-American Gospel Choir" de la Universitatea din Alabama (S.U.A.). Festivalurile de la Bydgoszcz merg în mod tradițional pe picior de egalitate cu congresele de muzicologie.

● ARHIVELE RICHARD WAGNER din Bayreuth au achiziționat de curînd la o licitație din New-York, pentru suma de 2 milioane de mărci, o colecție de manuscrise ale marelui compozitor. Printre altele, colecția numără și primul proiect al operei „Tannhäser", 66 de scrisori ale lui Wagner adresate primei sale soții Minna, lucrări din „Rienzi" și multe altele.

● O EXPOZIȚIE de tablouri contemporane, aparținînd R.P. Chineze a fost deschisă pentru prima oară la Stuttgart în R.F.G. Cele 60 de tablouri alese din 10 provincii oferă o gamă largă, de la pictura tradițională clasică, pînă la lucrări contemporane. Această manifestare culturală a suscitat un viu interes atît în rîndurile publicului amator de frumos, cît și al specialiștilor.

● COLECȚIA **Hors Serie** a editurii Gallimard publică volumul scriitorului francez Pierre Gascar, **L'ombre de Robespierre** în care autorul amintește de Marc-Antoine Jullien, prezența tînără în Revoluția franceză însă mai puțin pomenit în manualele de istorie, din lipsa documentelor privind acest fascinant personaj. Jullien de Paris, cum i se mai spunea, publică la 17 ani pamflete revoluționare, vorbește la Clubul Jacobinilor, este trimis de Condorcet în Anglia în misiune secretă, pentru ca în anul următor să fie numit comisar al războiului, iar apoi să ajungă agent particular al lui Robespierre. El inspectează provinciile din Vest unde războiul civil face ravagii, se ridică la Nantes împotriva lui Carrier obținîndu-i destituirea. La 18 ani, stăpîn absolut al orașului Bordeaux, pune să fie arestați și decapitați ultimii șefi girondini, dejoacă manevrele Terezei Cabarrus, — viitoare doamnă Tallien, în parte fiind involuntar răspunzător de răsturnarea lui Robespierre (9 Thermidor). El regăsim pe Jullien de Paris, acest copil minune al jacobinismului, în lucrările istoricului Jules Michelet, în Stendhal, în Karl Marx. Grație documentelor descoperite, dintre care unele sînt scrise chiar de mîna lui Marc-Antoine Jullien, Pierre Gascar a putut să evoce în volumul său prestigiosul destin al acestui om, să-i reconstituie viața particulară luminată de dragostea unei mame „înflăcărată prietenă a libertății" și să ne introducă în „visul extraordinar și minunat" care a fost Revoluția franceză.

● LA SFÎRȘITUL LUNII IANUARIE a fost inaugurată la Manila o expoziție a pictorului austriac Hubert Aratym. Un amănunt cu totul deosebit, care a stîrnit interesul publicului filipinez amator de artă, îl constituie faptul că o parte din tapiseriile, tablourile și proiectele de decor expuse au fost executate de artist în timpul puținelor vizite pe care le-a făcut în insulele Filipine.

● „ZILELE LUI PUCCINI", manifestare care s-a desfășurat anul acesta în sala Operei Naționale din Viena au avut în program premiera spectacolului „Il Trittico" (Triptic). Cele trei părți, puse în scenă de Otto Schenk, „Il Tabarro", „Suor Angelica" și „Gianni Schicchi" au avut ca interpret al primului rol masculin pe Walter Berry. În completarea programului „Zilelor lui Puccini" au mai fost prevăzute și „Boema", „Fata din Far-West", „Tosca" și „Doamna Butterfly".

● ANUL ACESTA orașele Berlin, Heidelberg, Frankfurt, München și Stuttgart vor fi gazdele unei expoziții de vestigii antice, expoziție organizată de către Siria. Cele 250 de obiecte de mare preț care urmează a fi expuse sînt mărturii ale celor mai vechi grupări omenești reperate pe teritoriul Siriei moderne.

● „SĂPTĂMÎNILE MOZART" ale Fundației Internaționale Mozarteum din Salzburg, care s-au încheiat de curînd, au prilejuit prezentarea unei opere din tinerețe a lui Mozart, „Il sogno di Scipione" (Visul lui Scipione). De trei ani, de cînd acest spectacol a fost înscris în cadrul programului, el reprezintă punctul culminant al „Săptămînilor Mozart", întrucît este vorba de o operă compusă la 15 ani și se presupune că nu a mai fost prezentată publicului pe vremea cînd Mozart trăia. Acest deosebit spectacol a fost dirijat anul acesta de Leopold Hager, interpreți fiind Lucia Popp, Edita Gruberova, Edith Mathis și Peter Schreier.

● NU DEMULT, în editura Bălgarski Pisatel a apărut antologia POEZIA-78, împărțită în patru mari capitole : „Din veac în veac", cuprinzînd versuri dedicate centenarului eliberării Bulgariei de sub jugul otoman, „Antologie", reprezentînd 68 poeți contemporani, „Aripi", oglindind creația tinerilor poeți și în ultimul capitol sînt înserate lucrări ale poeților dispăruți A. Dalcev, A. Mitropulos, G. Lenkov.

● LA CRACOVIA a fost prezentat manuscrisul autograf al baletului „Harnasie" al compozitorului polonez Karol Szymanowski, transmis în dar Muzeului Național al orașului prin testamentul doamnei Irena Warden din S.U.A. căreia compozitorul îi dedicase opera. Pînă acum se credea, din scrisorile compozitorului, că nu existase decît un singur manuscris autograf al acestui balet, care fusese ars în 1944 după insurecția din Varșovia. Partitura primită de muzeul cracovian este prima schiță, aproape identică cu originalul. Manuscrisul care conține principalul material muzical al versiunii definitive este investit cu o dedicație autografă a lui Szymanowski.

DREPTUL LA REPLICĂ

Regula și tactica jocului

În **Luceafărul** din 24 februarie crt., sub titlul **Regula jocului,** Marin Mincu invocă probitatea obligatorie în domeniul culturii de a cita pe „cel căruia îi aparține paternitatea unei idei sau afirmații". Sînt absolut de acord cu domnia sa, iar faptul că o invocă împotriva mea nu mă poate îndrituri să nu-i recunosc dreptatea și să nu consider binevenită reafirmarea acestui principiu de morală profesională. În orice competiție, fie disputa științifică, fie întrecere sportivă sau joc de cărți, nerespectarea regulei atrage descalificarea și, evident, pierderea partidei. Regula jocului este o normă obiectivă, egală pentru toți, stabilită printr-un consens prealabil echivalent cu o codificare. Dar chiar respectînd regula jocului, de obicei unul din parteneri pierde ; pentru a cîștiga e necesară o mai bună **tactică** decît a celuilalt. Tactica nu e însă, ca regula, impersonală, obiectivă și egală, ci e în legătură cu personalitatea jucătorului, cu inteligența, perspicacitatea, atenția, memoria și alte însușiri ale acestuia. O eroare de tactică este, bunăoară, a invoca regula cînd s-a înregistrat public și recent faptul că tu însuți nu ai respectat-o, în aceeași împrejurare sau în alta. Aceasta bineînțeles, nu stîrbește validitatea regulei ca atare, dar îl pune pe cel ce o invocă într-o postură prea puțin avantajoasă. Așa de pildă am aflat de curînd, citind în **Luceafărul** cronica lui M. Ungheanu la volumul **Repere** de Marin Mincu, că acesta vede „satul moromețian ca o cetate grecească avînd o agora unde se dezbat atît evenimente locale cît și universale" ; în aceeași fraza M. Ungheanu adaogă imediat : „observație pe care o întîlnim și la Al. Paleologu". Dacă Marin Mincu nu a socotit necesar să mă citeze, e poate fiindcă „observația" mea e atît de notorie încît a devenit un bun comun ; dar de ce nu am admite, la urma urmei, și eventualitatea inversă ? Poate nici nu a cunoscut observația mea și a avut spontan aceeași idee ; nu-mi pare atît de imposibil ; în definitiv era oul lui Columb ! Dar nu insist ; să trecem la „cestiune".

Marin Mincu afirmă : **„La primul rînd ideea eseului lui Al. P. despre sensul inițiatic al operei lui Sadoveanu, ca și argumentele demonstrației critice la Baltagul nu sînt absolut deloc originale, pentru că au fost tratate mai înainte de subsemnatul, ceea ce Al. P. a și recunoscut public, răspunzînd la o anchetă despre critică în revista Amfiteatru nr. 2, 1978".** Ceva mai departe Marin Mincu completează : **„(Al. P.) ...după ce îl amendează pe G. Călinescu pentru ignorarea totală a Crengii de aur și după ce contestă perspectiva critică a acestuia asupra Baltagului, va frînsa aceste reproșuri la adresa marilor critici în favoarea mea în felul următor : «Dacă nici Lovinescu, nici Călinescu și nici altul din maeștrii criticii interbelice nu au văzut sensul inițiatic (notoriu dealtminteri deși, firește, nu explicit) al operei sadoveniene de maturitate, iar în schimb vine azi, de pildă, Marin Mincu și reușește să-i descuseacă un element esențial, anume tema labirintului, faptul acesta e de natură a ne pune pe gînduri și denotă că obiectiv s-a schimbat ceva în mentalitatea epocii și în cîmpul ei aperceptiv».** (Amfiteatru, **nr. 2, 1978)".** Nu e nevoie de o perspicacitate ieșită din comun pentru a vedea că Marin Mincu a înțeles greșit spusele mele din acest pasagiu. Ideea despre sine a lui Marin Mincu îl face să i se pară credibil ca eu să-l socot superior lui Călinescu sau Lovinescu și să „transez în favoarea" domniei sale împotriva lor. Evident, e absurd. Tocmai ultimele rînduri ale citatului spun clar că e vorba de o mutație istoricește obiectivă, în urma căreia lucruri indecelabile acum patruzinci decenii au devenit azi vizibile și pentru Marin Mincu. Cît despre întîietatea domniei sale în a fi semnalat „sensul inițiatic" din opera lui Sadoveanu, este imposibil de găsit în răspunsul meu la ancheta **Amfiteatrului** vreo propoziție prin care aș fi „recunoscut" așa ceva. Marin Mincu este victimă unei orbitoare prezumtiozități care-i modifică percepțiile în conformitate cu închipuirea d-sale. Nu pretind că eu as fi primul care a semnalat acest „sens inițiatic" („notoriu" cu mult înainte, cum spuneam), dar putină cronologie e necesară pentru a pune lucrurile la punct între Marin Mincu și mine. Domnia sa declară că a „enunțat pentru prima oară" această temă în volumul său **Critice II,** apărut în 1971 (nu știu, iar dînsul nu spune, dacă a publicat respectivul studiu anterior în vreo revistă). Am tratat această temă într-un eseu intitulat **Filosofia lui Sadoveanu,** apărut în **Viața Românească** nr. 9, 1970 ; acest text a fost reprodus în **Bunul simț ca paradox** (1972), iar apoi, cu ușoare modificări, a trecut sub forma unui capitol în volumul meu de acum despre Sadoveanu ; aici găsește Marin Mincu, între altele, o sintagmă pe care o crede luată dintr-un text al d-sale apărut prima oară, după cum declară, în 1973; această sintagmă, nemenționată în volumul de acum, conține termenii: „arhaitate" și „model", pe care Marin Mincu îi subliniază și-i alătură unei formulări similare din lucrarea d-sale (din 1973), insinuînd că i-aș fi... împrumutat (în 1970 !). Dealtminteri Marin Mincu își revendică întîietatea și deci monopolul asupra unor sintagme și termeni ce fac parte din vocabularul comun al acestei zone de cultură („probă inițiatică", „coborîre în infern", „psihopomp" etc.).

Marin Mincu mi-a oferit volumul său **Repere** în ianuarie 1978, după cum atestă dedicația cu care m-a onorat ; mi l-a oferit spunîndu-mi că citise în **România literară** din 10 noiembrie 1977 un fragment din cartea pe care o pregăteam (fragment în care făceam suprapunerea între schema **Baltagului** și structura scenariului osirian) și tinea să-mi arate că, mutatis mutandis, avem în ultimă instanță asupra **Baltagului** vederi ce se întîlnesc. Acum pretinde că : „Al. P. a investigat romanul **Baltagul** cu perspectiva critică oferită deja în volumul **Repere**". Asta e, cum să zic ? cam tare, chiar tare de tot. Volumul **Repere** nu a apărut decît pe la finele lui decembrie 1977. Este adevărat că **Treptele lumii...** a apărut la un an după **Repere,** dar formularile mele, despre care Marin Mincu pretinde că mi-au fost inspirate de unele similare din volumul său, erau toate deja tipărite în fragmentul din **România literară,** citit de domnia sa. (Dintre acestea, „proba de maturitate" a lui Gheorghiță, tratată de mine pe larg în acel fragment, nu ne aparține cu întîietate nici mie și, nici, cu atît mai puțin, lui Marin Mincu, ci lui Paul Georgescu). Firește, cînd a apărut fragmentul meu, volumul **Repere** se afla sub tipar, într-un stadiu avansat ; nu puteam așadar în nici un caz pretinde să fiu citat în el în legătură cu **Baltagul,** dar, evident, cu atît mai puțin poate Marin Mincu să pretindă ca eu să-l fi citat într-un text scris și tipărit înaintea apariției cărții domniei sale. Precizez că am predat manuscrisul **Treptelor lumii...** la editura „Cartea Românească" în ziua de 29 decembrie 1976, fapt controlabil în registrul de intrări a secretariatului redacției ; cartea era însă neterminată și am mai lucrat la ea în cursul anului 1977 : ultimele două subcapitole, 4 și 5, care au necesitat un plus de investigații și recitiri, au fost scrise abia în lunile iunie și iulie 1978. În ultimul subcapitol, scris în luna iulie 1978, am tratat, este drept, tema Labirintului, în legătură cu **Ochi de urs.** De ce nu l-am citat pe Marin Mincu acolo ? Se va vedea mai jos. Pentru moment mai sînt trei chestiuni pe care vreau, cît mai scurt, să le relev.

Marin Mincu mă informează că tema osiriană a fost pusă în legătură cu **Miorița** de către Th. D. Speranția și H. Sanielevici. Dar nu m-aș mira, ținînd seama de concepția cronologică a lui M. Mincu, să-mi reproșeze că scriind în vara lui 1978 despre acești autori, nu l-am citat pe dînsul care i-a pomenit, nu se poate ști de ce, în articolul căruia îi răspund acum, publicat la 24 februarie 1979.

Deasemeni M. Mincu crede că mulțumită domniei sale am aflat că magul din **Creanga de aur** este identic cu cel din **Strigoii** lui Eminescu și mă dojenește că am dat un citat pe care l-a dat dînsul mai intîi. Deci oricine mai pomenește textul respectiv al trebui să-l citeze pe M. Mincu. Punct de vedere !

Din prudență, crede M. Mincu, adică pentru a nu mă da de gol că m-am inspirat din lucrarea d-sale (încă o dată : apărută mult după ce mi-am scris respectivul capitol), nu am pomenit în legătură cu **Baltagul** de Labirint ci am „complicat lucrurile" cu tema osiriană. Interesant ! Deci o temă pe care, mărturisesc cu modestie, o socot fundamentală la Sadoveanu și cu osebire în **Baltagul,** temă care, îmi pare rău pentru M. Mincu dar acum nu mai e nimic de făcut, a fost descoperită și tratată pe larg de mine, această temă am descoperit-o și tratat-o numai ca să mă pot scuti de a-l cita. **Felix culpa !**

Desigur, în simbologia canonică, tema Labirintului este corelată cu a Infernului și a Pădurii, deasemeni și cu a căutării. Ele își pot prelua una alteia funcția, dar nu se confundă, iar în speță sînt distincte, pentru **Baltagul** tema labirintică, fără să fie impropriu, reprezentînd un cadru larg, un gen proxim destul de lax, care nu circumscrie indeaproape subiectul, în vreme ce tema osiriană îi este total proprie și definitorie, operantă în ordine propriu-zis inițiatică. În **Ochi de urs** tema Pădurii, a Labirintului și a Infernului fuzionează efectiv, fiind solidar operante. De ce nu l-am citat aici pe M. Mincu, sosotind suficientă mențiunea din **Amfiteatru ?** Pentru că îmi pare clar că M. Mincu, deși folosește la tot pasul, cu gravitate, termenii „sens inițiatic", „inițiere" etc., nu are idee despre ce este vorba. Care e propriu-zis **sensul** inițiatismului, cosmologia tradițională (și unică) ce stă **la baza oricăror experiențe inițiatice,** care e structura coherentă și eficiența în plan uman a esoterismului, nu se poate nicăieri observa în textele domniei sale.

A te grăbi să iei levatele fără a observa dacă îți revin de drept, poate eventual să nu fie o abatere de la regula jocului, ci doar un simptom de neatenție și excesivă încredere în sine ; este însă indiscutabil semnul unei slabe vocații tactice.

Al. Paleologu

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

DRUMUL CĂTRE REGELE POEZIEI

Evocare de Ion Bănuță

II

Da ! Este vorba tot de „Baroane", agitat cu insistență în prima mea luare de cuvînt intru Arghezi în numărul trecut al „Luceafărului". Acest eveniment s-a petrecut dincolo de 23 August 1944, dincolo de 9 Mai 1945, cînd lanțurile fasciste au încins ca un briu de rugină Europa. Lumea. După cum se prea bine știe lanțurile au căzut rînd pe rînd sub mînia de foc a popoarelor, inclusiv a Poporului Român. Dar legenda Arghezi revine mereu furtunos. După sărbătoare, într-un anume moment, s-au arătat niște alți nori negri revărsîndu-se peste cultura românească, adulmecîndu-l, — preț de mai mulți ani — și pe Arghezi. Ce-a făcut el în acest timp? S-a supărat pe Țară ? Și-a rupt condeiul și s-a ocupat de problemele cerului ? Nu ! El și-a înfipt condeiul în pămîntul lui ca un Făt-Frumos spada în cer și a scris „Cîntare Omului", „1907" s.a.m.d. dînd noi dimensiuni liricii românești.

Arghezi a întîmpinat piedici de tot felul : bolovani, munți, șerpi în găuri de cauciuc, sobolani din acei ce văd numai de după uși capitonate, luoi în piele de oale despre care îmi vorbea din cînd în cînd . Nimic nu l-a clintit de la lucrul lui. De-acolo din cerul lui de sus, de la masa lui cea de brad pitită parcă într-un cuib de privighetoare a cîntat cînd pe soare, cînd pe lună, cînd pe ceață, cînd pe furtună, cînd pe sarpe, sfidînd clipa de antracit, triumfînd.

Într-o zi, Arghezi, potrivindu-și într-un ascuns mustața, îmi zice cam așa : **„Poate ar fi bine să ne gîndim la un contract mai mare, mai cuprinzător"**, după care vorbele lui au rămas parcă suspendate în aer. Răspund repede, fără de cugetări adînci : — „Îl facem, iubite maestre". După cîteva zile, dacă nu a doua zi, nu mai știu, m-am prezentat cu documentele, răsturnîndu-le pe masă ca pe o parcă veche rînduială. — „Editura apreciază, așa cam 50 de volume, deocamdată, această cifră fiind deja scrisă în contract". **„Adieu !"**, zice Arghezi grămădindu-și în acest cuvînt-oftat toate sentimentele de parcă spaimă și triumf. Să urmărim o clipă acel travaliu arghezian, de ani și ani, travaliu care a dus la revederea întregii sale opere. Arghezi s-a topit în opera sa, revăzînd-o, total. Fantastic !

După Iulie 1966, deci după moartea soației sale, Coana Paraschiva, regina cireșelor, titanul nu mai dorea să trăiască. O căuta în pretutindeni. L-am văzut mingîind pereții și ușile deschise odată de „Pasul dulce". Numai sufletul iubitor și eforturile aproape supraomenești ale Mitzurei, fiica lui — căreia el îi făcuse cel mai sublim „bordei de soare" — l-au determinat să mai amîne, să-i dea înseși morții alt termen. Și așa a mai durat un an, Iulie 1967. Pînă înainte de moarte cu aproape nimic omul acesta a lucrat, a scris, rămînînd pînă la capăt tînăr.

Mă uit și acum în semnătura ultimelor noastre contracte. Parcă văd semnătura stăpînului **Florilor de mucigai**. Semnătura aceasta nu și-a mai urmat drumul ei de mereu în sus. Condeiul de eternitate a luat-o brusc în jos, către pămînt. Condeiul lui Arghezi adormea pe veci. Cerul era senin. Scrierile titanului din Mărtișor — acesta fiind acum în casa din arhitect Grigore Cerchez — erau încheiate. Deplin. Moartea lui parafa o capodoperă așezîndu-i lîngă Eminescu. Într-un care iată ce spune Tudor Vianu : „Prin această multiplă contribuție adusă artei literare, se poate spune, cu deplin temei, că Tudor Arghezi este cel mai mare poet român în epoca de după Mihai Eminescu"... Admiratorii și detractorii lui pot acum să îa de acolo fiecare după vrere.

Du-te vreme, vino vreme — apropo de acel contract de 50 de volume Arghezi — un ministru, o oamă distinsă altfel, suferind însă de prea multă cumpătare, cînd a aflat de isprava noastră mi-a spus pur și simplu : — „Bănuță, tu ai înnebunit !" — „Se poate, zic, fiindcă așa sînt oamenii normali". Dar, așta a fost tare demult. Au venit altele apoi și mai și.

Privind în timp cu niște ochi cît de cît scrutători, știind cum numai eu știu, în banca mea, incomodă uneori, ascultîndu-l, simțindu-l pe Arghezi, cîte o dată spovedindu-mi-se chiar m-am întrebat de ce oare să i se întîmple ce i s-a întîmplat ? Și nu numai lui. Ca editor i-am văzut cum sufereau, într-un fel sau altul : Bălcescu, Eminescu, Titu Maiorescu, Iorga, Lovinescu, Blaga, Ion Barbu, Călinescu, Perpessicius, Bacovia și mulți alții. I-am văzut suferind și pe confrații mei, pe contemporani. Mi-am spus atunci. Cazul Arghezi rămîne, trebuie să rămînă o carte de referință într-o meditație la obiect, obiectul fiind literatura română de la începuturi pînă azi. Și, de aici, în veșnicie. Dar, numărîndu-ne mortii să nu-i uităm pe cei vii fiindcă aceștia, într-o slavă timpului nostru, văd încă mai multă hîrtie, mai mult spațiu poligrafic, mai multă cinză, mai multe culori, mai mult bronz, mai multă marmură s.a.m.d. fiindcă vorba lui Horațiu — **„pulvis et umbra sumus"**.

În niște disperări de editor mă ducea gîndul la Homer, la Aristotel, la Eschil, Sofocle, Euripide, Aristofan, la Platon și Democrit, la Diogene și Socrate, la Praxitelles și Fidias. Dar mai ales mă cufundam în sînitul lui Pericle, al acelui secol de aur al lui. Mă gîndeam la nătura pe care titanul democrației ateniene, bolnav fiind, de ne chiar natul suferinței i-a trimis-o lui Fidias la închisoare, arestat fiind de aristocrația grecească sub învinuire de furt de aur. I-a trimis Pericle o nătură, o natură ce n-a ajuns la genialul artist, acesta murind de frig. Mă gîndesc și acum la Pericle și la scaunul lui înalt avînd sus un cap de leu, la mijloc o inimă fierbinte și jos niște labe de aur. Labele de aur nu i-au fost niciodată de trebuință. Dar prin milenii, secole, ani, clipe, de atunci printre iubitorii și marii responsabili ai culturii s-au ivit și altfel de inși. Niște inși fără suflet pentru Artă, care s-au servit doar de Labe. Nu-mi plac scaunele înalte cu labe de aur și suflet de cărbune.

Și, iarăși, să reintrăm în casa lui Arghezi într-un decor fantastic de „Lăsați copiii să vină la mine !" Și copiii veneau, ei nu precum la Iisus Christos. La 21 Mai, casa Arghezi își deschidea larg porțile. Intrau într-un răsuflet copiii, intrau într-o liniște de vulcan înainte de erupție. Și intrau florile, florile. Lui Arghezi îi plăceau mult copiii, acești ambasadori ai inocenței, ai sfielii, ai gîndurilor imaculate, ai speranțelor Republicii. Patronul, învesmîntat parcă într-o mantă misterioasă, — după ce le dădea fel de fel de minuni ridea, ridea inmăsurabil de risul lor. Apoi se retrăgea încet în el însuși, împăcat. Am văzut de atîtea ori acest dulce spectacol, unic. Și acum mi se pare cum că n-a fost. Poate de aceea mă mai uit în de demultul spectacol multicolor, văzîndu-mă în el mereu.

Amintiri ! Amintiri ! După copii veneam noi, zmeii zmeii care nu ezitau într-a se sparge la o șampanie, la un coniac, ori la alte minunății pentru cei „mari". Ceea ce era însă cel mai fără de măsură, în ce mă privea, era clipa singulară în care mă ascundeam trăgînd peste mine în nemărginire toată culoarea albastră a cerului. Era acea clipă cînd Arghezi, singur, mă îndrepta către un Hennessy, — îmi aflase Măria-Sa meteahna. Și cînd ciocneam paharele de vis, timpul redevenea tot al nostru. Și, amîndoi, ne spuneam poate mai mult tăcînd, cele mai frumoase și cele mai primejdioase povești din lume, povești care, din o mie de motive, am să le scriu altădată fiindcă, oricum, toate astea vor fi o carte.

În Mărtișor doarme liniștit un neliniștit. Departe de toți, și de toți aproape, doarme un stăpîn frumos. Umblînd cu creionul pe hîrtia multicolorată a cerului, călcînd apăsat foarte pe pămînt, unduind ca secara în vînt printre flori și orătănii, iubind toate cele omenești, a rămas mereu el însuși de la „Duhovniceasca" la „1907", de la „Testament" la „Cîntare Omului". Drept care Tudor Vianu îl declară în cartea lui de adio, ca într-un adevărat cînt de lebădă, „Arghezi Poet al Omului".

Căutînd ceva într-o aducere aminte, am deschis unul dintre pachetele mele încă nedespachetate pe care le realizasem în prima la 26 Decembrie 1968. Am dat de telegrame, scrisori, felicitări, dedicații etc., trimise de Arghezi, de alți confrați în timpul directoratului meu de un deceniu. Mii și mii. Iată un fragment dintr-o scrisoare a magnificului care, mai apoi, a devenit prefață la volumul meu „La hotarul dintre lumi" :

„Poezia înseamnă cu frumusețile ei întotdeauna dramele și bratele pornite la luptă și biruință.

Revoluția noastră socială a dat la iveală și un poet ca Ion Bănuță.

Desigur că ei nu e singurul scriitor inspirat din zbuciumările vremilor învechite. Condeiele s-au întrecut s-o aroclame. Dar condeiul nostru nou are o caracteristică unică și majoră.

Un șir de norme stă categoriei mărturie. Pe lîngă poezia pe care o avea în sufletul lui de luptător vocația, credința și buna nădejde au fost singurele sale arme abstracte. Din imaginea volumului de față, diversă, anare clar dragostea poetului pentru năzuințele și realizările poporului pornit pe drumul construirii unei vieți noi, socialiste.

O sensibilitate pe cît de ginguașă pe atît de hărțăitoare caracterizează poezia lui Ion Bănuță. O spun cu mîna și condeiul pe inimă emoționată".

Tudor Arghezi

Și, o dedicație pe nr. 24 din „Cuvinte potrivite", ediție neprusă în comerț, apărută în 85 de exemplare dăruită Regelui la anii lui 85 :

Iubitului frate
intru Poezie
Ion Bănuță
cu inima și recunoștința,
Tudor Arghezi
21 Mai 1965

„Mărtișorul este patria literaturii mele", spunea Măria-Sa. Aici cerul este mai înalt. Și toarca magnificului devine universală. Arghezi, zbuciumînd din Mărtișor și din el însuși învăpăiat, s-a răspîndit în pretutindeni. Umblînd în flori de tei și de nufăr ca și dumnezeul lui. Eminescu prin buruieni și mucigai, iscînd flori din dedesubt, însăilîndu-le din imens și din nimic cu „Nenea Acul, și tata Ata". Arghezi și-a propus în felul lui să doarmă mereu în Mărtișor, trăind veșnic în lume.

S-a spus că în cerul-Arghezi s-ar afla și unele pete, peste care n-ar fi potrivit să trecem ușor. N-aș zice că n-ar fi fost. Numai că... și în soare sînt pete. Și, Arghezi, este însuși Soarele. Apropo ! Fiindcă tot îi s-a acordat lui Quasimodo, Seferis ș.a. marele premiu suedez, de ce oare n-o fi luat Arghezi premiul Nobel ? Adică... nu de ce nu l-a luat !

Și, totuși, — vorba lui Petöfi — „mă chinuie amar un gînd". De ce n-o fi ajuns nătura aia a lui Pericle la Fidias ? Mă tot gîndesc la paznicul acela ! O fi mai trăind ?

Edgar Quinet —
membru de onoare al Academiei Române

Franța și România, popoarele francez și român au fost dintotdeauna legate prin relații de bună prietenie și colaborare, de stimă și prețuire reciprocă, numeroși din bărbații de seamă ai Franței au susținut interesele naționale ale poporului român, în diverse momente istorice importante, prin activitatea lor publicistică și oratorică.

Între filo-români, cei mai fervenți din secolul trecut, numele scriitorului francez Edgar Quinet se înscrie, neîndoielnic, la loc de frunte. Născut la 17 februarie 1803 (anul trecut s-au împlinit 175 de ani de la nașterea sa), afirmat ca filozof și poet, Edgar Quinet a fost, în același timp, și un ilustru om politic și istoric al Franței. A fost profesor la Universitatea din Lyon și la Collège de France din Paris, unde a predat, cu un succes excepțional, cursul de Limbi și literaturi din Europa meridională, fiind, în același timp, un foarte apreciat orator cu vederi democratice, republicane.

Cursurile sale au reprezentat o mare atracție pentru tineretul și intelectualitatea Franței, dar și pentru studenții români aflați la Paris, pentru cei care pregăteau, din punct de vedere spiritual, marea revoluție din 1848. Este semnificativ, în acest sens, faptul că, în 1845, **Gazeta Transilvaniei** relata pe larg despre tulburările produse în Franța de către studenți, în urma interzicerii prelegerilor lui Edgar Quinet. Identificînd în persoana sa un om cu vederi larg democratice, studenții români din Franța întreținecu un adevărat cult pentru marele scriitor și istoric. Făcîndu-se ecoul acestor sentimente, ziarul revoluționar **Pruncul român** relata, pe larg, în 1848, despre vizita pe care studenții români din capitala Franței a făcuseră lui Edgar Quinet publicînd în întregime cuvîntarea vibrantă ținută cu acea ocazie de Dimitrie Brătianu. De altfel, marele scriitor făcuse o călătorie în Principatele Române și publicase, între 1831 și 1839, în mult apreciata revistă **Revue des deux mondes** impresiile sale de drum, adunate apoi în două volume intitulate **Les Roumains, Allemagne et Italie**, Paris, 1839.

Exilat din Franța, după anul 1851, și locuind fie în Belgia fie în Elveția (de unde a purtat o interesantă corespondență cu Alexandru G. Golescu — Arăpilă), Edgar Quinet s-a ridicat, cu vocea sa de prestigiu, în apărarea drepturilor și dorințelor românilor de a se uni într-un singur stat național. Astfel, în 1856, el va publica în foiletonul aceleiași reviste și separat, în volum, lucrarea **Les Roumains**, care a cunoscut un mare răsunet în întreaga Europă.

În țara noastră, unde avea prieteni și mulți admiratori, opera lui Edgar Quinet a avut, de asemenea, un ecou imediat și deosebit. Ziarele **Steaua Dunării** și **Zimbrul** au publicat recenzii elogioase ; în același timp cu patronajul lui Gh. Asachi s-a realizat traducerea și editarea acestei scrieri în broșuri.

Între timp, la Paris apăruse, în 1857, cea de a doua ediție a lucrării, dovada marelui interes manifestat în toate cercurile politice și culturale europene pentru această curajoasă pledoarie a unui reputat istoric al Franței, în favoarea cerințelor legitime ale românilor. Merită relevat că lucrarea lui Edgar Quinet, precum și toate celelalte intervenții publicistice din epocă, care l-au avut ca autor, au contribuit enorm la pregătirea opiniei publice europene, — franceze în special — în favoarea ratificării de către marile puteri a Unirii Principatelor Române. Mihail Kogălniceanu însuși ține să-i mulțumească direct, în scris, lui Edgar Quinet pentru articolele publicate în **Revue des deux mondes** și în **Le Journal**, în 1856–1857. Mihail Kogălniceanu îi scrie lui Edgar Quinet apreciind că acestea au adus mari servicii cauzei românești în ajunul Unirii Principatelor.

Trebuie spus că atașamentul marelui scriitor francez față de cauza românilor a fost stimulat și de faptul că a avut ca minunată tovarășă de viață pe Hermiona, fiica cărturarului și marelui poet patriot Gh. Asachi.

Aflat încă în exilul său politic, Edgar Quinet a fost omagiat plenar de către Academia Română, fiind ales, la 15 septembrie 1869, (alături de alți mari filo-români, precum Jules Michelet și distinsul cărturar Giovenale Vegezzi-Ruscalla, care a inaugurat și condus prima catedră de limba română în Italia, la Torino), membru de onoare al celui mai înalt for științific din țara noastră, la propunerea lui I. Heliade Rădulescu, președintele Academiei Române la acea dată. Adînc impresionat de acest gest, la 14 decembrie 1869, Edgar Quinet, aflat atunci în Elveția, la Veytaux, a trimis lui I. Heliade Rădulescu un cald răspuns de mulțumire și de atașament. În această scrisoare, inedită, scriitorul francez aprecia drept o mare cinste alegerea sa în calitate de membru de onoare al Academiei Române. **„Această numire** – scria Edgar Quinet – **marchează emoțional liniile care m-au atras de țara dumneavoastră, România"**. Cu aceeași ocazie, marele scriitor releva valoarea lucrărilor tipărite de Academia Română, își exprima admirația față de opera științifică a acestuia și își manifesta totala adeziune față de Statutele și Regulamentele tînărului și celui mai înalt for științific din România. Din textul scrisorii, reținem și un amănunt familial extrem de important : Edgar Quinet precizează, încă de la început, că a întîrziat să răspundă la adresa ce i-a trimis-o Academia Română deoarece era în doliu, fiindcă la 12 noiembrie 1869 a murit **„Mon beau-père, M. Georges Asaky, de glorieuse mémoire"** (socrul meu, domnul Gheorghe Asaki, de gloriosă amintire).

În 1870, după căderea fostului împărat, Napoleon al III-lea, Edgar Quinet a revenit în Franța unde a fost ales deputat de Sena și unde, stimat și prețuit, a trăit pînă la moarte, la 27 martie 1875, ca un mare scriitor, savant și apărător al libertății.

Alegerea lui Edgar Quinet ca membru al Academiei Române s-a înscris ca o prețioasă pagină, alături de atîtea altele, în cronica relațiilor de multilaterală colaborare dintre cele două popoare și țări, la consolidarea înțelegerii, stimei și prețuirii reciproce.

George Potra

DIN CRONICA RELAȚIILOR DE PRIETENIE ROMÂNO-FRANCEZE

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **SUB TITLUL** *Le Bicentenaire Voltaire-Rousseau en Roumanie* publicația franceză de specialitate **Bulletin de la Société française d'études du XVIII-ème siècle**, nr. 37, octombrie 1978, p. 9 menționează — cu ample detalii — două manifestări românești consacrate în luna mai și iunie 1978 acestei comemorări : 1 Colocviu organizat de catedra de limbă și literatură franceză a Universității din București (șef de catedră Angela Ion) ale cărui lucrări au fost grupate pe teme : gîndirea, etica, estetica, discursul literar ; 2. Sesiunea de comunicări de la 14 iunie organizată de Academia Română și de Academia de Științe Sociale și Politice, cu participarea acad. Al. Philippide, Șerban Cioculescu, prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Duțu, Al. Oprea, în prezența reprezentanților Ambasadei franceze și a directoriului bibliotecii franceze la București, Raymond Arnold.

● **ULTIMUL NUMĂR** din **Cahiers des Amis de Panait Istrati** (12, noiembre 1978) conține scrisori inedite către Marie-Louise Baud-Bovy, din 1927–1928, reproducerea unui text uitat, din 1933, publicat în **Les Nouvelles Littéraires** : **Adherer ou ne pas adherer**, alte scrisori inedite către Dr. Gillard, datate București, 1934, un răspuns (uitat) dat anchetei revistei **Europe**, fragmente dintr-un studiu de A. M. de Jong, **Panait Istrati, l'homme et l'oeuvre**, texte alese și adnotate de Al. Talex, alte texte de I. M Domenach și Jean Homieres. Revista se dovedește tot mai mult o arhivă documentară indispensabilă cunoașterii vieții și operei lui Panait Istrati.

● **CRITICUL ROMÂN**, de orientare semiologică, Marin Mincu publică în revista italiană de specialitate **Strumenti critici** (33–33, Giugno 1977, pp. 188–214) un studiu savant despre *L'eroe fuori delle mura*.

● **IN „ÖSTERREICHISCHE OSTHEFTE"** (3/1978, pp. 407–428), istoricul român Dan Berindei publică un amplu și documentat studiu despre *Die Südost-europäische Volker und die Orientkrise*, o situare a războiului de independență din 1877, în contextul geopolitic balcanic al epocii. Tot în această revistă, Dr. Max Demeter Peyfuss continuă cercetările sale despre *Ethnopolitische Fragen des Rumänentums*, II (pp 428–434) Același autor i se datorește și o notă (sumară) despre *Die rumänische Gegenwartsliteratur* (ÖOH, 2/1978, pp. 398–340), care menționează și ultimele antologii publicate în limba germană din literatura română : Adrian Marino, Hedi Hauser — Michael Hehs, Markus Lakebrink, Mihai Isbășescu — Alex. A. Sahighian, Heinrich Stiehler, Peter Motzan.

REPERE

Harta culturală a traducerilor

Omul contemporan din diferite arii de cultură a căpătat cu adevărat o autentică conștiință planetară. Mijloacele de informare din epoca noastră sînt atît de bogate și mai ales atît de rapide, încît orice individ capabil să citească o carte sau dornic să urmărească emisiunile unui post de radio sau de televiziune, poate să intre în orice clipă într-un circuit informațional universal.

Alături de mijloacele de informare rapidă dar într-un anume fel și mai ușor efemere, furnizate de civilizația audio-vizuală, civilizarea cărții rămîne totuși mai consistentă și cu efecte de durată mai îndelungată. De aceea, credem că traducerile dețin în cele mai multe arii de cultură un rol deosebit de important.

Pe acest plan, în toate etapele sale de dezvoltare, cultura română s-a dovedit a fi o cultură deschisă, caracterizată printr-o remarcabilă capacitate integratoare a marilor valori artistice din lumea întreagă. Cînd limba literară românească nu era încă deplin formată mișcătorii din vremurile mai îndepărtate au tradus operele lui Montesquieu, Voltaire și Rousseau în limba greacă.

Atunci cînd micul fenomen enciclopedic românesc începuse să ia ființă, odată cu cărturarii **Școlii Ardelene**, savanți de talia epocii ca Samuil Micu începuseră să traducă atît cărți dificile de filozofie cum erau acelea ale lui Baumeister care, de fapt, il populariza pe iluministul german Cr. Wolff, dar și diferite opere literare cu o funcție educativă cum era Telemaque de Fenelon.

Eliade Rădulescu, autorul unui celebru proiect al unei **Biblioteci de literatură universală** care ajungea pînă la Balzac și Hegel acreditase ideea literaturii romantice prin traducerile sale din Lamartine. Mai tîrziu, scriitori de rezonanță universală ca Lucian Blaga, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Alexandru Philippide, s-au dovedit a fi niște excelenți traducători ai unor cunoscute capodopere din literatura lumii.

Dar ceea ce constituia altădată un act de afinitate electivă, un nobil gest individual de culturalizare, s-a transformat în ultimele decenii într-un program sistematic de traducere a marilor opere literare din toate timpurile și din toate ariile de cultură.

Efortul acesta uriaș și necontenit însemnează, pe de o parte, **retraducerea** unor texte clasice din tragicii greci, din Ovidiu, Vergiliu și Horațiu, ca și din Dante și Petrarca, precum și **inoirea** unor tălmăciri din Goethe, Balzac, Tolstoi, Dostoievski, Mallarmé, Valery, Baudelaire, G. Benn, Th. Mann, Proust ș.a. Apoi a urmat marea suită a umplerii regretabilelor goluri de informație literară de altădată. Scriitori ca Virginia Woolf, Kafka, Faulkner, Hemingway, Joyce, Rilke, Trakl ș.a., care nu fuseseră decît într-o modestă măsură cunoscuți în epocile lor istorice de deplină afirmare, au căpătat în ultimii ani o uriașă răspîndire.

Sfera aceasta de cunoaștere s-a lărgit astfel mereu. Ea a însumat atît literatura tradițională a secolului XX, cît și numeroase opere care au avut un caracter de experiment. Herve Bazin și Philippe Herlat, Mandiargue și Patrik Modiano, Alain Robbe-Grillet și Nathalie Sarraute, Joseph Conrad și William Golding, Heinrich Boll și Günter Grass, Henry James și Ezra Pound ș.a. reprezintă doar un minuscul decupaj de nume dintr-o vastă panoramă de traduceri din literaturile occidentale.

În acest complex program de traduceri dețin un loc semnificativ scriitorii din țările socialiste. Spiritul înnoitor din operele lui Valentin Rasputin, Anastasia Tvetaeva, Rasul Gamzatov ș.a. se întîlnește cu acela al lui Iaroslav Iwaszkiewicz, Vladimir Paral, Miodrag Bulatovic, Fekete Gyula, Alejo Carpentier, Go Mo Jo și alții.

Harta traducerilor s-a extins astfel spre literaturi care mai înainte fuseseră foarte puțin cunoscute în cultura română. Poate din această cauză cititorii au avut nevoie de un anumit timp de aclimatizare. Dacă în urmă cu cîteva decenii, literatura latino-americană se rezuma la cîteva nume cum erau acelea ale lui Amado, Guillen, Borges și Carpentier, ea s-a impus ca un adevărat fenomen pozitiv de șoc prin romanele și povestirile lui Gabriel Garcia Marquez și Manuel Scorza, după această urmînd receptarea mai profundă a unor scriitori de mare talie ca Julio Cortazar, Ernesto Sabato, Cesar Vallejo, Alfredo Echenique și mulți alții.

Ieșirea din europo-centrism a reprezentat un fenomen de durată, dar ea s-a soldat cu efecte remarcabile. Din literatura africană s-au impus nume ca acelea ale lui Mammeri Mouloud, Jack Cope, Agostinho Neto și Senghor, din cultura canadiană Mazo de la Roche și Felix-Antoine Savard, din Australia Patrick White, din Japonia Yukio Mishima ș.a.

Dar cum era și firesc, traducerile nu s-au limitat numai la operele literare. Nu este în intenția noastră să semnalăm cărți din domeniul tehnico-științific. Dar ceea ce considerăm că reprezintă un fenomen deosebit în cultura română din ultimele decenii, incomparabil ca amploare cu ceea ce s-a realizat înainte de război și adeseori mai bine statuat ca program decît în multe țări occidentale, este cartea de critică, teorie și estetică literară.

Nu lipsesc nici panoramele istorice ale unor culturi mai puțin cunoscute în ansamblul lor, cum sînt cele africane, nordice, latino-americane etc.

Traducerile cărților literare, ca și ale celor de critică reprezintă un fenomen continuu. Ele nu sînt niciodată suficiente. De aceea fluxul lor permanent nici nu poate fi oprit. Harta culturală a lumii se îmbogățește mereu prin noi tendințe literare, cărți remarcabile, studii de critică ce propun alte demersuri în abordarea fenomenului literar.

Nu vrem să spunem că am făcut doar un început, fiindcă acesta a fost realizat de mai multă vreme. Dorim doar să semnalăm un efort de continuitate, ca și receptivitatea largă a culturii române față de tot ce este valoros și semnificativ în marele patrimoniu al culturii universale.

Romul Munteanu

Anul internațional al copilului

LANGSTON HUGHES

Mamă către fiu

Ei bine, fiule, îți spun :
Viața n-a fost pentru mine o scară de cleștar.

A mai avut și cuie,
Și cuiere,
Și fusturoaie rupte,
Și locuri fără preșuri pe jos —
Goale.
Iară mereu
Eu am urcat, am șuvit
Și-am ajuns în locuri de-odăstat,
Și-am cotit pe după colțuri,
Și-uneori am mers prin întuneric
Pe unde nu era nici o lumină.
Așa că, băiete, nu te-ntoarce-ndărăt
Și nu te-așeza pe trepte
Că îți se pare ție că-i mai puțin greu.
Să nu cazi tocmai acum
Căci, scumpule, eu tot mai merg —
Tot mai urc,
Și viața n-a fost pentru mine o scară de cleștar.

În românește de
Ion Caraion

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian